

COPPEM KONFERANSI
İSTANBUL AYDIN
ÜNİVERSİTESİ'NDE
GERÇEKLEŞTİRİLDİ

02

VOICE OF GOD

Selman Arslanbaş

03

ESAD'IN DÜŞÜŞÜ, TEL
AVİV İLE ANKARA
İÇİN MÜKEMMEL BİR
FİRSAT

Zuheyr Andraws

05

KURUNTULARDAN
KURTULMA ZAMANI:
NATO VE RUSYA
HAYAL KIRIKLIĞINA
MAHKÛM MU?James Sherr -
Fyodor Lukyanov

08

ÇİN'DE ZENGİNLERE
'KURAL YOK':
ÇİN'DE SOSYAL
PATLAMININ
TÜM ŞARTLARI VARRebecca Marston -
Markus Rimmel

10

AYDIN

VİCDAN İ RET

Yrd. Doç. Dr. Sait Yılmaz

2007 yılında Hakkari'de mayın patlaması sonucu şehit olan Kıdemli Binbaşı Murat Özyalçın.

Kasım 2001'in ilk haftalarında Adalet Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığının peş peşe yaptıkları açıklamalar ile Vicedani Ret konusu kamuoyu gündemine oturdu. Öncesinde ise bedelli askerlik kanununun yakında çıkacağına ilişkin Başbakan'ın açıklamaları, Vicedani Ret konusunun "isteyen askerlik yapmayacak" şeklinde basında yer alması ile gölgede kaldı. Bedelli askerlik kanunu ile ilgili esaslar bizzat Başbakan'ın açıklamaları ile netlik kazanırken, kamuoyunda tartışıldıktan sonra Hükümet birden Vicedani Ret konusunda geri adım attı ve Milli Savunma Bakanı sadece AIHM kararları doğrultusunda bazı düzenlemeler yapılacağını açıkladı. Bu dönemde askerlik hizmetinden

imtina etmeye çalışanlara bedelli askerlik yanında bir de Vicedani Ret yolunun açılması kamuoyunda kafa karışıklığına neden oldu. Vicedani Ret'i savunan bazı kesimler askerlik yapmamanın bir hak olduğunu ve Avrupa'da böyle uygulandığını iddia etmektedir. Bedelli askerlik bir defa daha yeni düzenlemeler ile uygulamaya sokulurken şimdilik durmuş gibi gözüken Vicedani Ret konusu yeniden gündeme geleceği konjonktürü beklemektedir. Görünen o ki Silahlı Kuvvetlerin uygulaya geldiği askere alma sisteminde gelecekte radikal değişimler söz konusudur. Bu makalede, Vicedani Ret'in ne olup, olmadığı ve Türkiye için doğabilecek sonuçları ile bedelli askerliğin Türk askerlik sistemine yansımaları üzerinde durulacaktır.

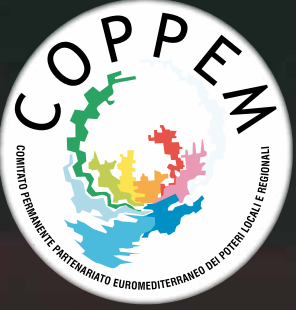
Vicedani Ret nedir? Neden gündeme gelmiştir?

Vicedani Ret, "bir bireyin politik görüşleri, ahlaki değerleri veya dinsel inançları doğrultusunda zorunlu askerliği reddetmesi" olarak tanımlanıyor. Vicedani Retçiler, en çok, "Düşman olsa bile insan öldürmeyi, hiyerarşik ve statüsel yapılandırmalarda yer almayı ahlaki bulmamak, güncel sorunlardan dolayı o ülkenin silahlı birliğinde bulunmayı ideolojik ve dini inanca aykırı bulmak" gibi nedenlerle Vicedani Retçi olduğunu açıklıyor.

Hâlbuki askerlik hizmeti; seçimlere katılma, vergi verme gibi her vatandaşın temel görevidir. Bu sadece Türkiye'de değil tüm dünyada böyle-

dir. Devlet anlayışının ortaya çıktığı 15. yüzyıldan günümüze devleti yönetenlerin görevleri yanında vatandaşın da devlete karşı, onun yaşaması için gerekli olan yükümlülükleri bu üç alanda açıklanmıştır. T.C. Anayasası'na göre de; her Türk vatandaşı askerlik hizmetini yerine getirmekle yükümlüdür. Askerlik yapmamak bir özgürlük ve hak değildir ama askerlik hizmeti bir yükümlülüktür. Zorunlu askerliğin olmadığı özgürlük ülkesi ABD'de de bile kimse gerektiğinde askerlik hizmetinden muaf tutulamaz. Vicedani ret talebinin kullanılması sadece askerlik hizmetinin nasıl yerine getirileceği ile ilgilidir.

COPPEM KONFERANSI İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ'NDE GERÇEKLEŞTİRİLDİ

COPPEM

Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler İşbirliği Komitesi- COPPEM; merkezi İtalya Palermo'da bulunan, Avrupa Birliği'nin Akdeniz ülkeleri belediyeleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi, işbirliğinin sağlanması ve Avrupa Birliği kaynaklarının kullanılması konusunda projeler geliştiren bir kuruluştur.

Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek, ekonomik entegrasyon bölge ülkeleri ve yerel yönetimler arasında eğitim, ekonomik, sosyal ve siyasi işbirliğini desteklemek, Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının haklarını ve yükümlülüklerini gözetmek ve Barcelona Deklarasyonu'nun gereklerini yerine getirmesini teşvik eden COPPEM, Avrupa-Akdeniz Bölgesinin en saygın ve etkili kuruluşlarından biridir.

Başkanlığını Sicilya Bölgesi Başkanı Raffaele Lombardo'nun yürüttüğü COPPEM; 43 ülke bakanları, parlamenterleri, yerel ve mahalli idareleri ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere toplam 219 üyeye sahiptir. Üye ülkelere verilen kota sayıları içinde Türkiye, 6 üyelik kota sayısı ile en fazla koltuğa sahip birkaç ülkeden biridir.

COPPEM'in Amaçları:

COPPEM'in amaçları COPPEM tüzüğünde şöyle sıralanmaktadır;

- 1) Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek,
- 2) Katılan üyeler arasında ikili ve bölgesel işbirliğini teşvik etmek,
- 3) Bölgesel çerçevede barışa destek vermek, ekonomik entegrasyon ve yerel yönetimler arasında işbirliğini desteklemek,

4) Bölgesel bazda demokratik kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının geliştirilmesini ve güçlendirilmesini teşvik etmek,

5) Şehirler, bölgelerin kalkınması ve güçlendirilmesinin; ekonomik-sosyal kalkınmanın ve barışın temelini oluşturacağı prensibi ile hareket etmek,

6) Avrupa-Akdeniz işbirliği faaliyetleri ile ilgili programları şekillendirmek ve üyelerine bu konularda bütün enformasyon akışını sağlamak. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu yöndeki katkılarını, haklarını, yükümlülüklerini ve menfaatlerini gözetmek.

7) Avrupa Birliği kurum ve kuruluşları ile belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının doğrudan bağlantısını sağlamak. Söz konusu kuruluşların Avrupa Birliği'nin mali imkanlarından daha fazla ve süratli biçimde yararlanması için gerekli çalışmaları yapmak ve bu yöndeki gecikme ve adaletsizlikleri giderme konusunda girişimlerde bulunmak.

8) Bölgesel bazda danışma grupları oluşturarak Barcelona Deklarasyonu'nu imzalayan 27 ülkenin, deklarasyonun gereklerini yerine getirmediklerini denetler.

İstanbul Aydın Üniversitesi & Cop-pem İşbirliği İle "Avrupa-Akdeniz Bölgesinde Kadın Erkek Eşitliği" İstanbul Aydın Üniversitesi'nde Masaya Yatırıldı. İstanbul Aydın Üniversitesi'nin Sponsorluğunda Gerçekleşen Konferansta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, "Bu ülkede bir erkek kadına el kaldırdığında sonrasında başına gelecekleri bil-meli ki o eli asla kal-dıra-

mamalı, kanunları bu yönde düzenliyor ve sosyal devlet olmanın yükümlülükleri yerine getirmek amacı ile çalışmalarımızı bu yönde sürdürüyoruz." dedi.

Merkezi İtalya Palermo'da bulunan, Avrupa Birliği'nin Akdeniz ülkeleri belediyeleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi, işbirliğinin sağlanması ve Avrupa Birliği kaynaklarının kullanılması konusunda projeler geliştiren bir kuruluş olarak görev yapan COPPEM (Avrupa- Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler İşbirliği Komitesi), demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek, ekonomik entegrasyon, bölge ülkeleri ve yerel yönetimler arasında eğitim, ekonomik, sosyal ve siyasi işbirliğini desteklemek, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının haklarını ve yükümlülüklerini gözetmek ve Barcelona Deklarasyonu'nun gereklerinin yerine getirilmesini teşvik etmek amacı ile çalışmalarını sürdürmeye devam ediyor. İstanbul Aydın Üniversitesi ve COPPEM İşbirliği ile "İlerleyen Dünyada Gerileyen Kavram Avrupa-Akdeniz Bölgesinde Kadın Erkek Eşitliği" konulu konferans Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin, TBMM Milletvekili Doç. Dr. Zeynep Karahan Uslu, COPPEM Genel Sekreteri Carmelo Motta, Uluslar arası Kadın Sosyalist Birliği Başkanı Pia Locatelli, KAGİDER

Yönetim Kurulu üyeleri, COPPEM üyesi Mısır, Hırvatistan, İspanya, İtalya ve Tunus'tan birçok temsilcinin katılımı ile gerçekleşti.

COPPEM Türkiye Temsilcisi ve Başkan Yardımcısı ve İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Dr. Mustafa Aydın; "Tarihin her döneminde değişik kültürleri bahane ederek, değişik dinsel inanışlara dayanarak kadının, ayaklarının altı öpü-

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ UYGULAMA GAZETESİ
AYDIN
1 Kasım 2011 - 1 Aralık, Sayı 08

İmtiyaz Sahibi : İAU Mütevelli Heyet Bşk. Dr. Mustafa AYDIN

Genel Yayın Yönetmeni : Özgül YAMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Av. Nigar ÇELİK

Yazı İşleri Müdürü : Nabi SARIBAŞ

Haber Merkezi : Erhan YÜKSEL

Dünya Haberleri : Turquie Diplomatique

Tasarım ve Uygulama : İstanbul Aydın Üniversitesi Görsel Tasarım Birimi Arif Ibiş

Basım Yeri : Ceren Matbaa Namık Kemal Mah. 122. Sok. No:8 Esenyurt/İSTANBUL

İletişim : İstanbul Aydın Üniversitesi Florya Yerleşkesi Besyol Mah. İnönü Cad. No:38 Küçükçekmece/ İSTANBUL 0212 444 1 428 - 1224

VOICE OF GOD

Selman Arslanbaş

İnternet kullanımında dünya genelinde ilk onda, Facebook kullanımında ise ikinci sıradayız. Msn ve Myspace kullanımında ise ilk beşin içindeyiz. Friendfeed kullanmakta dünya şampiyonuyuz. Cinsel içerikli aramalar yapan ülkeler arasındaki ünümüz daha önce medyada uzun uzun yer almıştı. Dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan ülkeleri elemiş olsak, nüfusumuza göre internet kullanımında ilk üçteyiz. İnternet üzerinden özlü söz paylaşmakla ilgili bir istatistik yapılmış olsa yine dünya birincisiyiz. Türkiye İnternet başında geçirilen zaman açısından da ayda 30 saat ile Kanada ve ABD'nin arkasından dünyada üçüncü olmuş.

Günden güne hayatımızın ana parçası haline gelen internet ve televizyon sosyal bir hastalığımız oldu. Onlarsız yapamaz olduk. Giyecek ve yiyeceğimizi, işimizi ve hatta eşimizi dahi internetten seçer olduk. Oysa, Bağımlılık ve Tanı Merkezi'ne başvuran onlarca insan bunu bir hastalık olarak görüyor ve kurtulmak istiyor. Laboratuvarlarda üretilmiş salgın hastalıklara alışkınız ama böylesini ilk defa görmekteyiz. Çünkü, bütün bedenimizi işgal eden bu bağımlılığın kontrolü ne yazık ki başkalarının elinde.

Uluslararası psikolojik ve asimetrik savaşın, gelecek yüzyılda ancak ve ancak teknolojiyle olacağını artık herkes biliyor. Bu savaşı, elimizdeki laptop veya telefonları karşımızdakine atarak yapmayacağız elbette. Bazı komplo teorisyenleri, dahi fizikçi Nikola Tesla'nın bulunduğu ve kimilerine göre CIA'nin el koyduğu muhteşem bir buluştan bahsederler. Tesla, kozmik radyo frekansları üzerine çalışan bir fizikçidir. Buluşlarının en temel özelliği, elektrik enerjisi ile radyo, ses ve elektro manyetik dalgaların kablesuz olarak çok uzak bir noktadan diğer noktaya taşınmasını sağlamış olmasıdır. Tesla'nın bu tekniği kullanarak ilk yapay deprem ve şimşegi yaptığı bilim dünyasınca bilinmektedir. ABD Tesla'nın buluşlarını, internet ve medyayı elektro manyetik tekniklerle birleştirir ve insan beynini kumanda edebilecek düzeye getirir. Bunun için bir enstitü ve laboratuvar kurar. Böylece Pentagon geliştirmiş olduğu bu muhteşem tekniği ilk olarak 1998 yılında Seçilmiş Öldürücülüğü Olmayan Silahlar adıyla “Bioeffects of Selected Non-Lethal Weapons” yayınlar. Bu teknolojinin adı 'Mind Control' ve 'Brain Washing' yani 'Beyin Kontrolü'dür ve ilk olarak A.B.D. Ordusu tarafından “Körfez Savaşı” sırasında kullanılır. Toplu halde tüm Irak taburlarına karşı, “Uzaktan Mikrodalga Beyin Kontrolü” ya-

pılmış ve bu gerçek Discovery Kanalı tarafından topluma açıklanmıştır. Bununla birlikte bu savaştan dönen askerlerde 'Körfez Savaşı Sendromu' isimli psikolojik hastalık tespit edilmiştir. Kingsley Dennis, İngiltere'deki Lancaster Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Chicago Illinois Üniversitesi tarafından çıkarılan hakemli ve internet üzerinden açık erişimli bir dergide konu ile ilgili bir makale yayınlar. Dennis makalesinde insanoğlunun 'Pandora'nın kutusunu açmayı, iletişim ve bilişim teknolojilerini kullanarak' bashedğini yazar. Ona göre uygarlık artık Psiko-Uygur Toplum olarak anılmalıdır. Bir diğer ünlü sinirbilimci Jose Delgado'da zihin kontrolü alanında tanınmış biridir. Onun elektriksel beyin simülasyonu bugün bile bu alanda en ünlü olanıdır. O bu simülasyonla insan beynine istediğiniz her şeyi yaptırabileceğinizi hayvanlar üzerinde yaptığı deneyler ile kanıtlar. Delgado'nun kapısı da CIA tarafından çalınır ve bütün buluşlarına süresiz olarak ABD sponsor olur. Delgado, aynı zamanda yıllarca konuşulacak bir film senaryosuna da ilham kaynağı olmuştur: Matrix. Beyin ve hafıza kontrolü o günlerden bugüne çağ atlamış olsa gerek. Bugün Delgado'nun yaptığını Rusya Igor Simirnov ile yapmış ve beyin kontrolü ile ilgili olarak Psikoteknoloji Araştırma Merkezi kurmuştur.

İşin özüne dönecek olursak, sadece altı ay içinde kendi liderlerini linç edebilen topluluklara şahit oluyoruz. Depremler, felaketler, ahlaki çöküntüler ve ekonomik krizleri umursamadan sadece internet başında zaman geçirmekle meşgul kitlelerin sayısındaki artışı görünce insan bu kitlelerin beynini yönetenin kim olduğunu düşünmeden edemiyor. Muhteşem yüzyıl diyerek muhteşem rezaletleri dimağlara enjekte edenleri, şuursuzca çocukların ırzına geçenleri, onları katledenleri, TV'de, internette artan sapıklıkları, ahlaksızları görünce oynanan oyunu daha iyi anlıyoruz. Çocuklarımızın cinsellikle tanışma yaşı dünya ortalamasının altına iniyor ve biz hala bir kablo ile o büyüleyici ekrana bağlanmış bekliyoruz. Sokaklarda kulağında kulaklık ve elinde telefonla durmadan uğraşanları görünce kaybettiğini düşünüyor insan. Sınırım Çanakakale'ye gömülenler çanakaklarla geri döndüler...

Kendilerince bu teknolojiye bir de isim bulmuşlar: Voice of God, yani Allah'ın Sesi. Ne kadar ilginç değil mi?

University of Connecticut/Stamford CT/USA

lesi annelerin birçok haklarından mahrum bırakıldığını, Avrupa'da birçok ülkede henüz hiçbir kadına eşitlik verilmemişken 1934 yılında Türkiye'de kadına seçme ve seçilme hakkı verildiğini ama maalesef günümüze bakıldığında Türkiye'nin bu anlamda Avrupa'ya göre geride kaldığını, kadına ikinci sınıf insan muamelesi yapılarak, şiddete maruz kaldıklarını üzülererek dile getirdi.”

“Bu mücadelede en büyük düşmanın öğrenilmiş çaresizlik olduğuna inanıyorum. Öğrenilmiş çaresizlik pes etmek, ben bunu başaramam, onlarca defa ben bunu dönüştürmeye, bunu ortadan kaldırmaya çabaladım ama sonuç alamadım düşünce sinin hakim kılınması olduğunu toplumunda bu anlamda kadına olan inancının artması gerektiğini, eğitim ve farkındalığın artırılması ile bunların aşılabileceğini, siyasetçilerden sivil toplum kuruluşlarına, inanç önderlerinden basına kadar birçok kişi ve kuruma büyük sorumluluk düşüyor.” dedi.

Şanlıurfa Milletvekili, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi, Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Başkanı, COPPEM Kadın Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı Doç Dr. Zeynep Karahan Uslu; “Malum içinde bulunduğumuz yüzyılın belirleyici kavramları var. Bunlar ne dersek sürdürülebilir kalkınma, demokrasi ve insan hakları olarak karşımıza çıkıyor. Ancak bu toplantıya da konu edildiği gibi aslında tüm bu kavramlar toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate almadığımız zaman köksüz ve anlamsız kavramlar olarak karşımızda durur. Yani kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik demokrasinin de, toplumsal refahında, insan haklarının geliştirilmesinde de aslında olmazsa olmazı. Bugün geldiğimiz noktayı objektif bir değerlendirmeye tabi tutarsak şunu söylemek mümkün evet insanlığın karnesi bu noktada çok parlak değil. Fakat diğer taraftan tarihsel bir analize konuyu tabi tutarsak 1900'lerden 1950'lere, 1950'lerden 2000'lerin dünyasına baktığımız zamanda her alanda olduğu gibi kadının erkek eşitliğinin sağlanması alanında da olumlu ve radikal değişikliklerin söz konusu olduğunu ifade edebiliriz. Türkiye açısından dünyadaki pek çok ülkeden daha önce siyasete katılım hakkını elde etmiş bir ülkenin kadınları olarak, özellikle 2000'li yıllardan bu yana başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın ve hükümetimizin bu alanda ortaya koyduğu vizyon çerçevesinde hayatın her alanında dönüşümlü bir değer verilmiştir. Anayasamızda 2010 yılında yapılan kadın erkek pozitif ayrımcılığını, anayasal güvence altına almak bunların en önemli değeri ve hususudur. Bu çerçevede de Türkiye örneğini her yönüyle ele aldığımızda ülkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanması adına da takdir-i şayan bir ilerlemenin olduğunu da ifade edebiliriz. Ancak hala birçok kadınıymız, yoksulluk, sosyal dışlanma, sağlık hizmetlerine eşit erişim, toplumsal baskı, şiddet, cinsel istismar, iş piyasasında yaşanan eşitsizlikler, göç ve insan ticaretlerinin öncelikli mağdurlarıdır ve ekonomik özgürlük ve kadın haklarının medya ile istismarı gibi pek çok alanda derin ayrılıkların asli muhatabıdır. Bu sorunların en kısa sürede ortadan kaldırılması için çalışıyoruz.” dedi.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin; “Kadın ve erkek eşitliği top yekün kalkınmamız için olmazsa olmazımızdır. Çünkü artık uluslar arası toplum ve Türk toplumu artık şunu kabul etmektedir ki kalkınmaysa eğer bu ekonomik kalkınma olabilir, sosyo kültürel alanda kalkınma olabilir, her alanda kalkınma olabilir. Bu kadınıyla erkeğiyle kalkınabilme ve bu kadın ile erkeği aynı şekilde iki statüde hayatın her alanında bir ve eşit kılabilme ile mümkündür.

Kadınlarımızın, kızlarımızın birey olarak güçlenmesi ve hayatın her alanında var olabilmesini çok önemsiyoruz. Özellikle ataerkil bakıştan dolayı erkeklerdeki toplumun geniş kesimindeki topyekûn zihinsel dönüşümünü beraber tamamlanmasını düşünüyoruz. Bu ikisi beraber tamamlanmadığı zaman da istediğimiz eşitliğin sağlanamayacağını düşünüyoruz. O yüzden birinci kaleden kadının birey olarak güçlenmesinde uluslar arası toplumun ve hukukun da kabul ettiği dört önemli temel var. Birincisi eğitim, ikincisi istihdam, üçüncüsü fırsat eşitliği her alanda fırsat eşitliği, dördüncüsü ise kadın sorunlarını çözecek kabiliyet ve mekanizma alanları. İstiyoruz ki her alanda özellikle eğitim alanında bütün Türkiye'nin fotoğraf olması. Sayın başkanım sizleri ve heyetinizi kutluyorum. Bütün temennimiz tüm Türkiye'ye hâkim olması. Birlikte başardığımız bir şey bu. Temel eğitimde %50, %50 yi yakaladık. Yani temel eğitimde yüzde 98,5 kız çocuklarımız ve erkek çocuklarımız eşit bir şekilde eğitim fırsatlarından istifade etmeye başladı. Ama ortaöğretime geçtiğimiz zaman bu yüzde 98'lik oran bir anda yüzde 68'e düşüyor. İşte bugün birçok sorun olarak gördüğümüz şiddetle mücadele, çocuk işçiliği, suça sürüklenen çocuklar dönüp baktığımız zaman eğitimin arasında yani temel eğitimini bırakmış, ortaokula başlayamamış bu yüzlerin arasında çok ciddi anlamda risk faktörü olduğunu ve temel eğitimde yakaladığımız oranı mutlaka orta öğretimde de, yüksek eğitimde de hızlı bir şekilde yakalamamız gerektiğini biliyoruz. Yalnızca

bir politika üretiyoruz. Özellikle doğu ve güney doğudan olan kardeşlerim varsa bilirlere oranın şartlarına göre pozitif ayrımcılık yapacak şekilde radikal kararlar alıyoruz ve buna bütçe ayırıyoruz. Mesela özellikle taşınmalı eğitimde, temel eğitimde biliyorsunuz yardımlaşma vakfı üzerinden verilen destek yoksulluk eğitimin önünde asla engel olamaz ve gereği yapılmalıdır anlayışı 9.sınıflarda, taşınmalı eğitimde kız çocukları ağırlıklı olarak mali desteğini hükümet olarak karşıladığını ve bundan sonrada 10. ve 11. Sınıflar olarak da devam edeceği bir süreci başlattık. Amacımız ve hedefimiz bu, arada ki yüzdeyi hızlı bir şekilde kapatmak. Bir şey daha önemli her ilde kurulan üniversite bugün baktığımız zaman şehrimde olsun okuturum, ben şehrimin dışına gönderemem anlayışının artık bir mazetere olmadığı, çocuklarını kendi şehrinde okutabilecek fırsat eşitliği sağlandığı zaman bundan en çok kız çocuklarımızın istifade ettiğinden bu mutluluğu sizlere ifade etmek istiyorum. Eğitim olmazsa olmazımız. İlk öncemiz istihdam. Ekonomik özgürlüğünü sağlayamadığı süreçte at başı gibi beraber gitmediği sürece bu istediğimiz şekilde güçlü kadınların oluşmasına engel oluyor. O yüzden diploma önemli ama yeterli değil, her alanda istihdamda kadının, ekonomik alanda da kadının güçlenmesi en büyük hedefimiz. Onun içinde dünyada 2008 yılında büyük bir finansal kriz çıkmasına rağmen Amerika merkezli krizde işsizlik ortalamasında birçok alanda yüzde yüz artmasına rağmen biz bir önemli yasa çıkarttık. İstihdam paketinde dedi ki eğer genç ve kadın çalıştıracaksanız kadınlarıdaki üst limit yaşı da kaldıracaksınız. Buradaki işveren payını devlet ödeyecektir diye 5 yıllıkta kademel önemli bir pozitif ayrımcılık sağlayan bir yasal alt yapı oluşturduk. Ondan sonra değerli katılımcılar yüzde 3 gibi önemli bir artışı sağladık. Ve bugün o kadar mutlu bir şekilde söylüyorum ki yüzde 20'ler civarında dolaşan istihdam da kadın oranının son rakamlarında yüzde 33'e ulaştırdık. Yeterli mi değil. Hızlı bir şekilde yüzde 60'a ulaşmamız ve hızlı bir şekilde aradaki farkı da kapatmamız gerekmektedir. Girişimcilikte, gençlerimizin, kadınlarımızın daha fazla girişimci olarak davranabilmesi için özellikle kobilerdeki kadınlarımızın sermaye yetersizliğinden, finansal yetersizlikten dolayı finansal okuryazarlıkta yaşadığı sorunlardan dolayı her bir kademeyi ve her bir kategoriyi ayrı bir şekilde çalışıyor ve istediğimiz rakama ulaşabilmemiz içinde güçlü bir politikayı götürmeye çalışıyoruz. Üçüncü kademe dediğimiz fırsat eşitliğinde en önemli alan ve uluslararası kriterlerde de en çok takip edilen alanlardan bir tanesi siyasi katılım. Mustafa Kemal'in kurduğu ilk meclise baktığınız zaman Anadolu'dan kadınların ilk mecliste var olduğunu görüyoruz. Nasıl kurtuluş mücadelesinde kadın erkek beraber mücadele ettiyse karar verme mekanizmasında ve parlamentoda da yüzde 4 ile temsil ettiği bilinen ve meclisteki kadın duyarlılığı 80 yılın sonunda yüzde 4'leri bir türlü aşamamış, bir arpa boyu yol gidememiştir. Bu aslında ülkenin demokrasileşme mücadelesinde en önemli ana damarlarından biridir. Nihayet önce yüzde 9'a şimdide yüzde 14'e ulaştı. Avrupa Birliği ortalamaları şu anda yüzde 19 civarı, ama kuzey Avrupa'ya baktığımızda yarı yarıya temsil edildiği önemli ve güçlü yönetim tarzlarının olduğunu görüyoruz. Bizim parlamentodaki yüzde 14'ü ilerletebilmemiz ve bilimsel olarak bir cinsin bir yerde temsil edebilmesi için yüzde 30'a ulaşabilmesi için parlamentonun besleme damarlarını açmamız gerekiyor. Ne demek bu sayın bakanım diyecek olursanız özellikle yerel yönetimlerde kadınları güçlendirmemiz lazım. Kendi mahallesinde, kendi ilçesinde yönetimde kadın bakış açısının çok daha net karar alma aşamalarına taşınması gerekiyor. Avrupa'da tam tersine yerel yönetimlerinde kadın parlamentoya taşınırken, bizde yerel bölümlerdeki kadın oranını yüzde 5'ler civarında görüyoruz. Yüzde 5'e ulaşması içinde Belediye Meclis Üyeliği'ne listelerde yaptığımız mücadeleye Zeynep hanımda şahitti. Dolayısıyla bu bir mücadele alanı ve büyük bir mücadele istiyor. Çünkü erkekler kendi içinde rekabet ediyor ve makama bir kadın gelsin gibi bir beklentisi yok. Dolayısıyla bizim bu mücadelede çift taraflı hem kadınlarımızı, kız çocuklarımızı bu alanda yetiştirmemiz cesaretle bu alanda var olmasını sağlamamız gerekiyor hem de erkeklerdeki bu bakış açısının hızlı bir şekilde değiştirmemiz gerekiyor. İkinci olarak önemli olan sivil toplumdur. Kadın sivil toplum kuruluşlarının gücünü hepimiz biliyoruz. Birçok çıkardığımız yasada onların bize verdiği teklifleri, önerileri değerlendirerek süreci yürütmeye çalışıyoruz. Ama ekonomik olarak söz sahibi olan bugün ülkemizde çok güçlü sivil toplum kuruluşları dediğimiz sanayi odaları, ticaret odaları, esnaf birlikleri, sendikalar dönüp baktığınızda buralarda karar veren mekanizmaların erkek olduğu bir düzenin devam ettiği parlamentoda bir anda yüzde 30'lara çıkmanın zor olduğunu hepimizin kabul etmesi gerekiyor. O yüzden özellikle büyük sivil toplum kuruluşlarının içerisinde kadının rol alması ve karar alma mekanizmasında karma dediğimiz kadın erkek bakış açısının hızlı bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Bu konuda da çok önemli gelişmeler yaşanıyor.” dedi.

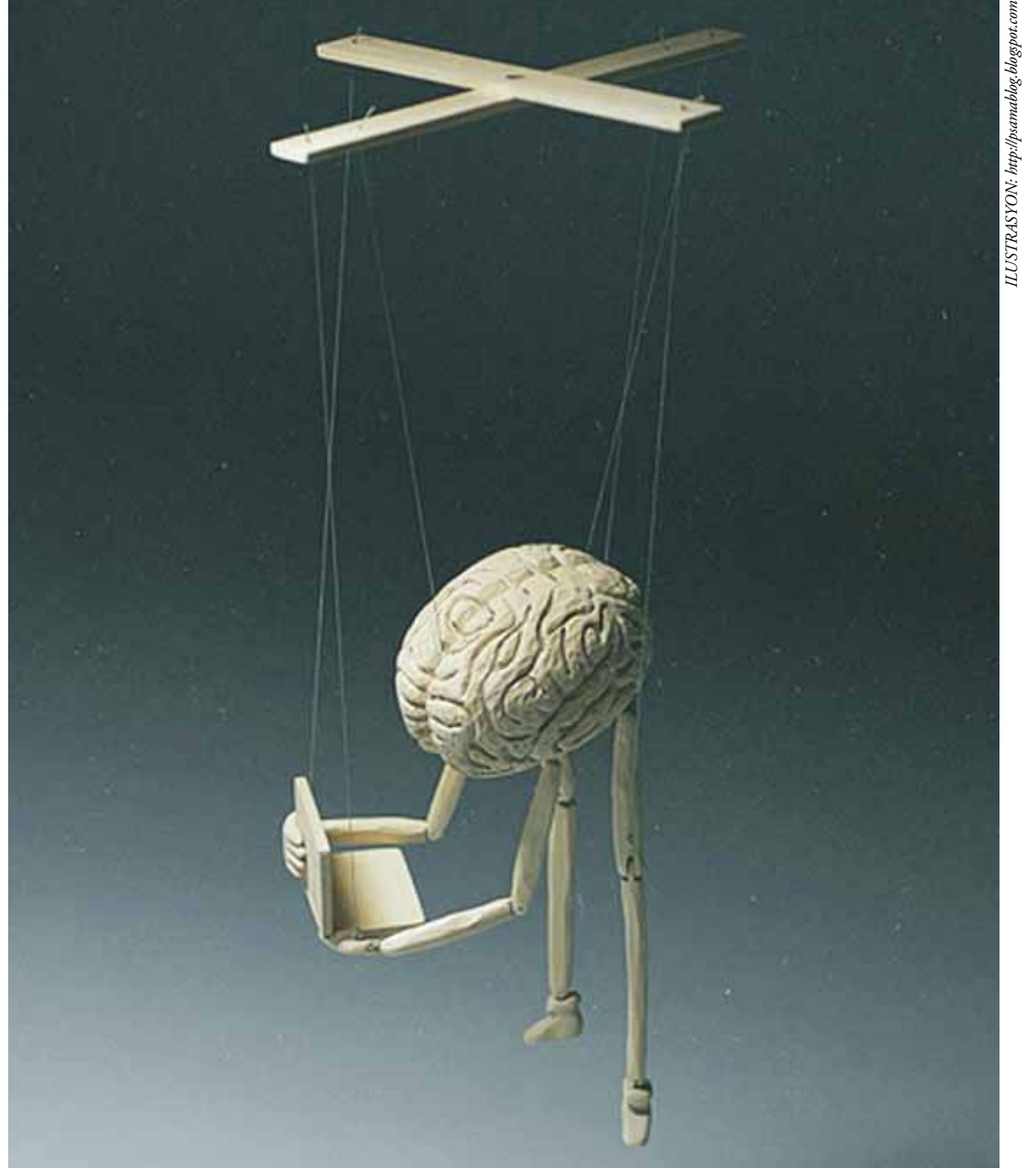

ILLUSTRATION: http://pamablog.blogspot.com

Baş tarafı 1. Sayfada

Türkiye’de resmi bir düzenlemeye sahip olmayan “Vicdani Ret” yolu ile askerlik hizmetinden imtina etmek isteyenler Türk Ceza Kanunu’nun 318. maddesine göre yargılanmaktadır. Bu maddeye göre “Halkı askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır” denmektedir. Öte yandan, Vicdani Ret konusunda ısrar edenlerin AİHM’de oluşturduğu içtihatlar kapsamında, Türk Askeri Ceza Kanunu’nun 2000 yılında yenilenen “emre itaatsizlik” ile ilgili düzenlemelerinin de değişmesi gerekebilir. Henüz ilgili bakanlıkların Vicdani Ret ile ilgili düzenlemelerini içeren kanun tasarısının detayları ortaya çıkmadı ama Vicdani Retçilere sürekli cezalandırma ya da haklarında dava açılması yerine askerliğe alternatif hizmet yaptırılması konusunda bir formül geliştirilmesi üzerinde düşünülmektedir. Nitekim bedelli askerlik kanun tasarısının esaslarını açıkladığı konuşmasında Başbakan Vicdani Ret’in gündemlerinde olmadığını söylerken, Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz da konunun AİHM kararları çerçevesinde çifte cezanın önlenmesine yönelik ele alınacağını söyledi.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü’nün Haziran 2002’de ele aldığı rapor AİHM’in Vicdani Ret konusundaki içtihat değişikliğinin temelini oluşturuyor. ‘Zorunlu Askerlik Hizmetine Karşı Vicdani Ret’ adını taşıyan raporda alternatif hizmetin çerçevesi şu şekilde çiziliyor, “Alternatif hizmet askeri değil sivil hizmeti kapsamalı ve kişi kamunun çıkarına olan bir noktada kamu hizmeti için çalışmalıdır. Sadece silah kullanmayı reddedenler için üye devletler silahlı askeri hizmet sağlamalıdır. Alternatif hizmetin süresi askeri hizmet süresinden uzun olamaz ve kabullenilebilir seviyede olmalıdır. Alternatif hizmette bulunan Vicdani Retçinin sosyal ve ekonomik hakları orduda görevli bir kişiden daha az olamaz.” Bununla beraber, pek çok Avrupa ülkesi bu maddeyi tam olarak karşılamayan, kendine özgü yöntemler ile bazı düzenlemeler getirmişlerdir. Ankara ise, Avrupa Konseyi ve AİHM kararları nedeniyle Vicdani Ret hakkıyla ilgili yasal düzenleme yapmaya karar vermeye hazırlanmaktadır.

Vicdani Ret Diğer Ülkelerde Nasıl uygulanmaktadır?

Vicdani Ret ile ilgili uygulamaları askerlik hizmetinin zorunlu olduğu ve olmadığı ülkeleri gruplayarak sınıflandırmak yeterli olmamaktadır. Çünkü askerlik hizmeti zorunlu olmasa da Vicdani Ret konusunda düzenlemeler getiren ülkeler vardır. Örneğin ABD’de askerlik şu anda zorunlu olmamakla birlikte Anayasa’ya göre kimse gerektiğinde ülke savunması kapsamında görev almaktan imtina edemez. Yani askerlik hizmeti anayasal bir yükümlülük olarak kalmaya devam etmektedir. Nitekim yapılan düzenlemeler ile böyle bir yola girenlerin öncelikle aldıkları eğitim ve bulunduğu dini grup itibarı ile geçmişte, bugün ve gelecekte böyle bir yaşam içinde olduğunu kanıtlaması gereklidir. Bu kişi sadece bir savaşa değil hiçbir savaşa katılmamayı da kabul etmiş olmalıdır . Bu tür kişilerin durumu Vicdani Ret Dinlerarası Hizmet Kurulu (NISBCO) tarafından sabit görüldükten sonra alternatif hizmete yönlendirilebilmektedir. Diğer bir Vicdani Ret yöntemi orduya katıldıktan sonra silah kullanmayı ret şeklinde ortaya çıkmaktadır ki, bu durumda bu kişinin davranışlarının geçmiş ve bugün arasında önemli bir çetrefil gösterdiğinin tespiti bizzat ilgili askerin komutanının takdir yetkisi içindedir. Askerlik ka-

nunun hilafına hareket edenleri 250 bin dolara kadar para cezası ve beş yıla kadar hapis beklemekte, federal eğitim ve hizmetlerden yararlanmada sınırlamalar gibi düzenlemelere tabi tutulmaktadır.

Diğer ülkelerdeki Vicdani Ret uygulamalarına baktığımızda konunun daha çok ülkenin kendi şartlarına göre ele alındığını görmekteyiz. Önemli güvenlik sorunları bulunan ve askerlik hizmeti hala zorunlu görülen ülkelerden örneğin İsrail’de Vicdani Ret yasaktır. Avrupa Birliği üyesi olmasına rağmen Yunanistan’da alternatif hizmet, askerlik süresinin 2 katıdır ve genelde aşağılayıcı, bezdirici, ağır işler yaptırılmaktadır. Rusya’da da benzer şekilde zorunluluk askerlik hizmeti bir yıl olmakla birlikte, Vicdani Retçilere 1,5 yıl bezdirici alternatif hizmet öngörülmektedir. AB’ye üye ülkelerin tamamında Vicdani Ret hakkı tanınmaktadır. AB üyesi ülkelerin 14’ünde zorunlu askerlik var ve 13 ülkede ise alternatif hizmet sistemi öngörülmüştür. Almanya, Danimarka ve İsveç dışındaki ülkelerin tümünde alternatif hizmet süreleri askerlik sürelerinden daha uzun tutulmuştur. AB üyesi Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nde zorunlu olan askerlik süresi 26 ay olmasına rağmen zorunlu kamu hizmeti süresi ise 42 ay olarak düzenleniyor.

Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkenin 27’sinde zorunlu askerlik uygulaması bulunuyor. Ancak 27 ülkenin 25’i, zorunlu askerlik yanında Vicdani Ret hakkı kapsamında zorunlu kamu hizmeti uygulamasına da yer veriyor. Vicdani Ret hakkı tanımayan iki ülke ise Türkiye ile Azerbaycan. Türkiye’de askerlik süresi 12 ay olmasına rağmen, üniversite mezunları için (kısa dönem askerlik) 6 ay olarak uygulanıyor. Avrupa Konseyi 1987 yılında aldığı tavsiye kararında “Zorunlu askerlik hizmeti olduğu halde, vicdani sebeplerle silah kullanmayı reddeden herkes, tavsiye kararında belirlenen şartlar dâhilinde hizmetten muaf tutulmalıdır. Bu kişiler bunun yerine al-

ternatif hizmet yapabilir” ifadelerine yer vermişti. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise Vicdani Retçi Osman Murat Ülke’nin başvurusu üzerine 2006 yılında Türkiye’yi mahkûm etti. AİHM kararında Türkiye’de askerlik yapmak isteyenlere Vicdani Ret hakkının tanınmaması sözleşme hükümlerine aykırı bulunarak yasal düzenleme yapılması istendi. AİHM, “Ülke’nin Vicdani Ret olduğunu her beyan edişinde yeniden cezaya mahkûm edilmesini” kararına gerekçe gösterdi. Adalet Bakanı Ergin; “AİHM’nin aynı eylemden dolayı birden çok ceza verilmesini adil yargılama hakkına aykırı bulduğu için Türkiye’yi mahkûm ettiğini, buradaki ihlali baz alarak konuyu değerlendirdiklerini” söylemektedir.

Vicdani Ret, Bedelli Askerlik ve Türkiye

Vicdani Ret ile ilgili kullanılmaya çalışılan dini inancı gereği askerlik hizmetinden imtina etmek temek Türkiye’de yeterli alt yapıyı bulamamaktadır. Çünkü dinimiz askerliği kutsal bir hizmet olarak nitelendirmekte, bizzat peygamberimiz Hendek savaşında askerî anlamda nöbetçilik yapmıştır. Dinimize göre sınırlarda bekleyen asker, yurdun içinde onun sayesinde huzur ve sükûnetle ibadet eden kişilerin elde ettikleri kadar sevap kazanacaktır. Cephede düşmandan kaçmak en büyük günahlardan sayılmıştır. Dinimiz askerliği methetmiş, askerlikten kaçanları, askerliğe önem vermeyen-leri de yermiştir. Sadece bununla kalmayıp, düşmanla mücadele yapabilmek için daima hazırlıklı, daima güçlü bulunmamızı emretmiştir. Bu nedenle, Türkiye’de Vicdani Retçiler kendilerine Yehova Şahitleri gibi kükler aramaktadırlar. Diğer bir grup daha çok Kürtçü anlayış içinde insanları askerlikten alıkoymak için silahla mücadeleye karşı olduklarını ifade ederek, bu yüzden askerlik hizmeti yapmak istemeyen bir gruptur. Başka bir grup ise hiyerarşi içinde çalışmaya, savaşıla-

ve silaha karşı olduğu için askerlik hizmeti yapmak istemeyenlerdir ki bu da bir ülkede her türlü vatandaşlık hakkından yararlanıp, eli silah tutan asker ve polisin sağladığı güvenlik ortamında yaşarken kendisi bu yükümlülüğü almama yani devlet-vatandaş ilişkisi mantığına ters bir yaklaşımdır.

Bütün bunlara rağmen Avrupa’daki kimi devletlerin Vicdani Ret ile ilgili uygulamalara geçmiş olması bu ülkelerin kendi iç ve dış koşulları ile ilgilidir. Acil güvenlik sorunu olmayan, mevcut sorunlarını zorunlu askerliğe bile gerek duymadan çözebilen, askerliği sembolik bir hizmet haline getirmiş Hollanda, Almanya ve İsviçre gibi ülkelerin iç güvenlik ortamı ve çevirdiği komşuları ile ilişkileri Türkiye’nin şartlarına hiç benzememektedir. Türkiye, bugün tüm gücü ile terörle içeride ve dışarıda mücadele halindedir ve bu mücadelede Türk Silahlı Kuvvetleri’nin gücü en önemli dayanaktır. Öte yandan silahlı kuvvetlerimizin bu güçlü konumu Yunanistan, GKRY, İran, Irak ve Suriye gibi ülkeler ile ilişkilerimizde en önemli caydırıcılık unsurudur. Vicdani Ret ve bedelli askerlik gibi uygulamaların yaygınlaşması TSK’nin asker ihtiyacının karşılanmasında kısa ve orta vadede sorunlar ortaya çıkarır. Her şeyden önemlisi büyük ölçüde terörle mücadeleye odaklanmış TSK personeli içinde motivasyon kaybı yaratır. Ülkede birlik ve bütünlük, vatandaşlık duygularımız zayıflayabilir. Diğer yandan terör örgütü yandaşlarının askeri hizmetten kaçmasının önu açılmış olur. Nitekim son yıllarda gittikçe yozlaşan kültürümüz ve zayıflayan milli birliğimiz nedeniyle bir an önce ilgili kanunların çıkması ile askerlik hizmetinden adeta kaçmak isteyen bir insan yığını oluşmuştur.

Bedelli Askerlik

Bedelli askerlik konusu da insani nedenlerden çok -adeta askerlik hizmetinden kaçınmak isteyenlerin, istismar alanı olarak karşımızdadır. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin gözbebeği ve her şeyi “Mehmetçik”tir. Vatan görevi diye seve seve askerlik hizmetini yapan, şehit olan bu Anadoluluların yanına önce üniversite mezunlarına kısa dönem askerlik yaptırmak için “Mehmet Bey”i koyduk. Sonra yurt dışından gelemeyenleri kayırmak için diğer bir bedelli türü olan “Mr. Mehmet” ortaya çıktı. Şimdi de parası olan askerlik yapmayacak anlayışını destekleyecek şekilde “Mehmet Ağa” yeniden hortlamaktadır. Türkiye’nin erkek nüfusu sanıldığı gibi sınırsız değildir. Mevcut güvenlik sorunlarımız nedeniyle hala zorunlu askerlik uygulamaktayız ve mali sorunlar nedeni ile profesyonelleşememekteyiz. Türkiye, terör meselesini çözdüğünde hem ordusunu küçültecek hem de profesyonelleşecek planlarını yapmış ve buna da kademeli geçiş sürecindedir. Ancak, geldiğimiz süreç henüz bedelli askerlik ve Vicdani Retçiler için çok erken bir safhadır. Terörle sıkı mücadele içine girmiş ordumuzun en önemli ihtiyacı birlik ve beraberlik içinde olmak yani motivasyondur. Bedelli askerler ve Vicdani Retçiler ise bu motivasyonun zehiridir. Atatürk’ün de dediği gibi “Ordumuz, Türk milletinin azim ve kararlılığının çelikleşmiş bir ifadesidir”.

Başbakan tarafından bedelli askerliğin 30 yaşından gün almışlar için 30 bin TL. karşılığı uygulanacağı ve bu kişilerin 21 günlük eğitime de alınmayacağı açıklandı. Yani “getir parayı, al tezkereyi” mantığı hâkim oldu. Başbakan bedelli askerlik kanun tasarısının esaslarını ortaya koyduğu açıklamalarında bedelli askerlik için bugüne kadar uygun şartları beklediklerini ve ordunun asker ihtiyacını da dikkate alarak konuyu ele aldıklarını söyledi. Ancak durumun hiç de öyle olmadığını şaşırdı;

● Öncelikle Türkiye’de terör olayları artan bir

ESAD'IN DÜŞÜŞÜ, TEL AVİV İLE ANKARA İÇİN MÜKEMMEL BİR FIRSAT

Zuheyr Andrews

yükseliş içindedir ve yakın gelecekte azalacağına ilişkin hiçbir emare yoktur. Üstelik terörle mücadelede uygulanan yöntemler yüzünden güvenlik güçlerimiz ve özellikle ordumuz motivasyon kaybı yaşarken bir de bedelli askerliğin getirilmesi yani parası olanın askerlik yapmayacak olması söz konusu motivasyonu çok daha aşağıya çekecektir. Üstelik Suriye, İsrail ve GKRY ile ilişkilerin tarihin en kötü dönemlerinden geçtiği bir dönemde her an bir kıvılcım ile askeri seçeneklerin gündeme gelmesi mümkündür.

● Diğer bir sorun Türk Silahlı Kuvvetleri'nin zaten yetersiz olan asker mevcududur. 2008 yılında da bedelli askerlik konusu gündeme geldiğinde dönemin Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ aynen şunları açıklamıştı ; "2008'den itibaren silahlı kuvvetlerin asker ihtiyacını karşılama yüzdesi düşüyor. %65.49'unu karşılanmış 2008'de. %100 olması gerekirken! Bu görevlerin yürütülmesinde zorluklar yaratıyor. Bizim TSK olarak bedelli askerlik uygulamasını düşünmemiz söz konusu değil. Bunun pek uygulanma olanağının olmadığını söylemek mümkün. Türkiye terörle mücadele ediyor, bu sabah 9 vatan evladını kaybederken diğeri 7,500 - 10,000 dolar ödeyecek ve askerlik yapmayacak. Kimse bedelli askerlik isteyemez. Bunun kimseye ifade edemeyiz."

Gene Başbuğ'a göre asker karşılama oranı 2011 yılında %60'a düşecekti. Öyleyse Başbakan'ın uygun dediği konjonktür hangisi? Başbakan, askerlerin görüşünün alındığını söylüyor ama görüş almanın aynen uygulamak olmadığını biliyoruz. 30 yaş ve üstüne uygulanan yeni düzenleme Vicdani Ret'i de gölgede bırakırken, bankaların konuyu kredi verme fırsatçılığına dönüştürmesi konuyu daha da yozlaştırmaktadır. Bedelli askerliğin amacı muhtelif sebeplerle askerliği gecikmiş, yaşı ilerlemiş ve koşullar değiştiğinde askerliğini yapamaz hale gelmiş vatandaşlarımıza kolaylık sağlamaktır. Bu konu insani olmaktan çıkmış parasal diğer bir deyişle etik olmayan bir boyutta yürümüşür. Bu şartlara sahip ama parası olmayan vatandaşlarımızın da askerlik yapmaması gerekmez mi? Diğer yandan gözlerden kaçan bir husus dövizli askerliğin de önünün tamamen açılması, yaş sınırının kalkması ve kolaylaşmasıdır. Vicdani Ret konusu ise şimdilik gündemden kalkmış olmakla birlikte zaten bedelli askerlik ile onlara da yol açılmıştır. Ancak Vicdani Ret konusunun başka bir baharda tekrar gündeme getirileceğini, şimdilik kamuoyunun ısıtıldığını unutmayalım.

Peki, nasıl olmalıdır? Öncelikle ne bedelli askerlik ne de Vicdani Ret konusu başta İslam dini olmak üzere Türk kültürünün yapısı ve milletimizin karakterine uygun değildir. Askerlik bir gün Türkiye'de zorunlu olmaktan çıkabilir yani Türkiye'nin güvenlik sorunları ve buna bağlı asker ihtiyacı zorunlu askerliğin kaldırılması için uygun ortamı bulabilir. Dileğimiz ordumuzun tamamen profesyonelleşmesi ve asker ihtiyacının azalmasıdır. Nitekim TSK'leri de bir plan dahilinde profesyonelleşmektedir. Genelkurmay Başkanlığı tarafından web sitesinde yayınlanan rakamlara göre silahlı kuvvetlerde halen yedek subay ve er 465. 197 (458.368'i erbaş ve er) yükümlü yanında 201.379 uzman personel bulunmaktadır. Yani ordumuz hızla profesyonelleşmekte, özellikle nitelik isteyen alanlarda ihtiyaç duyduğu personeli mümkün olduğu kadar sözleşme ile uzun vadeli olarak almaktadır. Türkiye'nin daha nitelikli askere, teknolojiye ve profesyonelleşmeye ihtiyacı vardır. Güvenlik sorunlarını çözmüş bir Türkiye'de profesyonelleşme ile birlikte ordumuz da oldukça küçülecek ve bugün tartışılan konular zorunlu askerliğin kalması ile gündemden düşecektir. Ancak bugün bedelli ya da Vicdani Ret değil, birlik ve topyekün mücadele zamanıdır.

Sonuç Yerine

Getirilmek istenen gerek bedelli askerlik gerekse Vicdani Ret ile ilgili düzenlemeler şimdiden kamuoyunda isteyen askerlik yapmayacak gibi bir algılama doğurmuş ve pek çok kimseyi yanlış yönde harekete geçirmiştir. Bunun çok olumsuz yansımaları bugün terörle mücadele eden Mehmetçik ve gelecekte ise askere alacak insan kaynaklarımız üzerinde görülebilir. Toplum içinde yozlaşma ve "bana ne" cilliği artırabilir. Bu iki konu kamuoyu tarafından askerlik yapmamanın yolu olarak algılanmamalı, özendirilmemelidir. Gerek bedelli askerlik gerekse Vicdani Ret konusu ne Türkiye'nin kültürüne ne de mevcut şartlarına ve konjonktürüne uygun değildir. Esas olan başka ülkelerin ne yaptığı ve Avrupa Mahkemesi yargıçlarının görüşleri değil Türkiye'nin hâlihazır şartları ve çıkarlarıdır. Tüm ülkeler de meseleye bu gözle bakmaktadır. Bu yüzden bu iki mesele siyasi mülahazalar dışında ele alınarak, pandoranın kutusu açılmamalıdır. Yapılması gereken sadece ordumuzun değil tüm milletimizin askerlik sevgisini okşamak, terörle mücadelede milli birlik ve bütünlüğümüzü bozacak uygulamaları rafa kaldırmaktır.

İbrani devlette stratejik konularda ve özellikle de İsrail'in Arap ve İslam ülkeleriyle olan ilişkilerinde merci sayılan Prof. Zaki Şalom'un yaptığı yeni bir çalışmada, Suriye'de şu an yaşananların, İsrail ile Türkiye arasında ortak stratejik iş birliği konusunda yeniden bir ortak zemin bulmak için gerçek bir başlangıç olabileceğini söyledi. Bu iş birliğine dayalı olarak iki ülke arasında yeniden bir stratejik ittifak inşa edilebilir. Şalom, söz konusu iş birliğinin, Suriye'de gelecekte istikrarsız bir ortam yaratabilecek bölgesel olumsuzlukların sonuçlarına karşı durmak için artık acil ve gerekli olduğuna işaret etti.

Şalom, İbrani devletin, Suriye'yi ve Suriye'deki olayları istismar edebileceğinden söz ederek bu olayların ışığında Ankara ile Şam arasındaki ilişkilerin fark edilir bir şekilde gerilediğine işaret etti.

İsraili profesör buna ilaveten, Türkiye'nin şu an Suriye ile olan sınır bölgesinde bazı askeri adımlarda bulunma, Suriye topraklarına sızma ve Suriye cenneminden kaçanlara güvenli bir bölge bulma imkânlarını araştırdığını belirtti. Ancak İsraili araştırmacı buna karşılık Türkiye'nin, Beşar Esad rejimine karşı Suriye halkının yanında durmasının altındaki gerçek nedenleri sorguladı ve şu soruyu sordu: Türkiye'nin bu tutumu, Ankara'nın çıkarlarını korumayı mı amaçlıyor yoksa bunun, Beşar Esad rejimine alternatif bir yönetim bulma konusunda katkıda bulunmaya kadar giden başka boyutları mı bulunuyor?

Moshe Dayan Stratejik Araştırmalar Enstitüsünden Profesör Şalom, bu çalışmada, İbrani devletin bu dönemde Türkiye ile ilişkilerini eski hâline getirme konusunda ısrar etmesinin nedenlerine değindi. Şalom bu önemli çalışmada, İsrail'in, Suriye rejiminin zayıflaması karşısında, Türkiye'nin güçlenmesinin, uzak vadeli bölgesel etkilerinin olacağını düşündüğünü belirtti. Suriye Orta Doğu bölgesinde kilit bir ülke ve İran İslam Cumhuriyeti bölgeye yönelik benimsediği tutumlarında bu ülkeye güveniyor. Dolayısıyla Suriye'de hâkim olan Baas Partisi rejiminin zayıflamasının ve düşürülmesinin otomatik olarak İran'ı ve bölgedeki müttefiklerini zayıflatacağı anlamına gelir. Bu müttefiklerin en başında Lübnan'daki Şii Hizbullah geliyor.

Şalom'a göre Esad'ın düşürülmesi, Suriye'de bulunan işgal altındaki Golan Tepelerinin geleceğiyle ilgili gelecekte Şam ile yapılacak yeni müzakerelerde İsrail'in konumunu güçlendirecektir. Profesör, Ankara-Tel Aviv ilişkilerini gözden geçirdi ve son yıllarda özellikle de dökme kurşun operasyonundan sonra bu ilişkilerin bütün düzeylerde ciddi gerginlikler yaşadığına dikkat çekti. AK Parti hükümetinin ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın döneminde Türkiye'nin bölgesel rolünün büyümesiyle iki ülke arasındaki güçlü stratejik ittifak sarsılmaya başladı. Tel Aviv, iki ülke ilişkilerinin gerilmesinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı suçluyor.

Tel Aviv, sorunları gidermeye çalıştı ancak İsrail'in 2010 yılında Mavi Marmara gemisine saldırması ve bunun sonucunda 9 Türk'ün şehit düşmesi ve İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon'un, Türkiye'nin İsrail Büyükelçisini küçük düşürmesi durumu daha da karmaşık hâle getirdi. Şalom ayrıca, İsrail'in Akdeniz bölgesinde Türkiye'ye alternatif bulma çabalarında başarısız olduğuna işaret etti. Bundan dolayı Tel Aviv'deki yetkililer tekrar Türkiye'yi memnun etmeye yöneldiler.

Profesör Şalom, özellikle Suriye'de Arap baharı devriminin yayılmasının, iki ülke arasındaki ilişkilerin eski hâline gelmesi için mükemmel bir fırsat olduğu değerlendirmesinde bulundu. Zira Suriye'de şu anda olup bitenler, Türkiye ve İsrail'e doğrudan yansımaları bulunuyor. İsrail'in, stratejik öneme sahip olmasına rağmen Türkiye'ye öfke duyması için birçok neden ve gerekçe var. Ancak Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın son dönemde İsrail'e yönelik eğilimi ve politikası, İsrail'in Türkiye'ye yönelik umut duvarında derin çatlakların oluşmasına neden oldu. Buna karşılık Türkiye'nin de İsrail'e öfke duyması için birçok nedeni var. Bunun en önemlisi, İsrail'in, Suriye ile olan müzakerelerinde Türkiye'yi ara buluculuğa karıştırmasıydı. Zira İsrail yönetimi, Golan Tepelerinden çekilme ve 1967 yılında geçerli olan sınırlara geri çekilme konusunda Suriye ile anlaşmaya varma imkânının olmadığını biliyordu.

Şalom'a göre Türkiye'nin ara buluculuğu bir sonuç elde edilmeksizin beklendiği gibi başarısız oldu. Bu da Türk yönetiminin kötü hissetmesine neden oldu ve Türkiye ile İsrail arasında gerginlik yarattı. Bu olaydan itibaren iki ülke arasındaki ilişkiler gerilemeye başladı. Bunun sonucunda Ankara, yeni stratejik müttefikler aramaya başladı. Bu durum, Türkiye'nin Tahran ile stratejik yakınlaşmasını açıklıyor.

Şalom, Ankara ile Tahran arasındaki ittifakın, İsrail'in, İran nükleer programına son verme ve bölgedeki gruplarla (Hizbullah ve Hamas) savaşma konularındaki fırsatlarını azaltacağı değerlendirilmesinde bulundu. Araştırmacı sonuç olarak her iki ülkenin sorunları göz ardı etmeleri, yeni bir sayfa açmaları ve derhâl stratejik ittifak yolları aramaya başlamaları gerektiğini söyledi. (El Kuds El Arabi - 24 Ekim 2011)

ASYA’NIN GELECEKTEKİ ROLÜ

ORTA ASYA: GÜÇ, SİYASET VE EKONOMİNİN ÇATIŞTIĞI YER

Gerek Rusya gerek Çin Orta Asya’da nüfuz sahibi olmak için çalışırken istemeden mevcut statükonun yerini sağlamlaştırmasına neden oldular. Rusya ve Çin’e çıkar sağlayan çeşitli iş anlaşmaları konusundaki incelemeler, hukukun üstünlüğü, kurumsal yönetim, ve kâr sağlayan mülkiyette şeffaflığın bir lüks olarak görüldüğü ve bu nedenle feda edilebileceğini teyit etmiştir. Dolayısıyla devletin ticari işlemlerdeki varlığının, sürdürülebilir bir ekonomik gelişme yaratılmasına fazla bir katkısı yoktur. Nitekim, bazı ticari işlemler sadece “gölge devletin” devamına yaramış, gelir üretiminin ekonomik kalkınmayı değil, rejimin sürekliliğini sağlamasını garanti etmiştir.

Dr. Tamara Makrenko - David Snowdon *

Daha büyük ve sorun çıkarabilecek Asya ülkelerinin gazete manşetlerinde sık sık yer alıyorlar; ancak, bugünlerde Orta Asya ülkelerinin önemli kaynaklarına, konumlarına ve ittifaklarına duyulan ilgi giderek artıyor.

Bu bölge, uluslararası çıkarlar, yasal ekonomi, suç ve siyasi şiddetin nasıl birbiriyle çatılabileceği veya birbiriyle örtüşebileceğine dair bitmek tükenmek bilmeyen vaka örnekleri sunuyor.

İş dünyası, suç ve siyasi çıkarlar giderek birbirine geçmeye başladıkça bu örnekler de daha karmaşık operasyonlara dönüştü. Örneğin, Kırgızistan’da temel ekonomik sektörün işleri sık sık yasa dışı faaliyetlerle iç içe geçtiğine dair kanıtlara rağmen, bankacılık sistemine erişimlerinde ve yabancı yatırımları ülkeye çekmekte kendilerine beyaz kart sunuluyor.

Orta Asya, ekonomik kalkınma ve siyasi istikrara ulaşabilmek için Batının desteklediği demokratik idealler ve pazar mekanizmalarını benimsemek yerine, yıllar boyu otoriter rejimler, oligarşiler ve suç örgütleri vasıtasıyla güç oluşturma’nın bu hedefini kısıtlamış olduğunu gördü.

Ayrıca, dış aktörler sürekli olarak demokratik anlamda bir ilerleme sağlamadığı, veya suç oranı ve aşırı uçları kontrol altına alınamadığı için bölgeyi suçlamalarına rağmen, sergiledikleri eylemlerle yolsuzluk ve otokratik yönetimin devamına olanak sağlamıştır. Bütün bunlar da ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarsızlığa yol açmıştır.

Yeni jeopolitika olarak jeo-ekonomi

Tarihi açıdan Orta Asya, Doğu ve Batı’nın kesiştiği noktadaki imparatorlukların arasına sıkışmış konumu, ve çatışma noktalarıyla kuşatılmış sınırlarıyla anılmıştır (örneğin Afganistan, Çin’in Xinjiang eyaleti ve İran gibi). Bu bölge Soğuk Savaş sırasında pek dikkat çekmemişse de, canlılığı ve önemi kısa sürede tekrar keşfedilmiştir.

Orta Asya, Hazar petrolü üzerinde oynan oyunlarda önemli bir paydaş, Çin enerji güvenliği için bir geçit, Rusya’nın güç siyaseti için bir oyun alanı, ve kriminal faaliyetler ve Afganistan’daki aşırı dincilik akımı için bir transit alanı olarak görülmektedir.

Bu gerçekler göz önüne alındığında, Orta Asya’nın sık sık dış aktörlerin ilgi çekmek ve özelliklere kaynaklara erişim için giriştikleri mücadelelerin bir parçası olmuş olduğu görülebilir. Bölge kaynakları için yaşanan rekabeti Orta Asya devletleri ile imzalanan ikili veya çok taraflı ekonomik ve askeri anlaşmalar da görmek mümkün.

Dış devletlerin angajman şartlarını dikte edecek konumda oldukları konusunda bir şüphe yoktur, ancak bölgedeki elit kesim ortadaki rekabeti kendi avantajlarına (çoğunlukla da kişisel avantajlarına) çevirebileceklerini görmüşlerdir. Bunun sonucunda, hukukun üstünlüğü, kurumsal yönetim, ve ticari faaliyetlerde şeffaflık ulusal çıkarlar adına feda edilebilir kavramlar olarak görülmektedir.

Güç kazanma politikaları üzerine oynanan oyunlar artık sadece devletlerin faaliyetleri ile sınırlı değildir. Bu oyunlar artık devletlerin ticari çıkarlarını kullanmalarını ve ekonomik alanlardaki kriminal faaliyetleri, kısa vadeli bir istikrarsızlığa dönüşürmeden, kontrol altına alma yeteneklerini de içine almaktadır. Tek tek Rusya, Çin ve ABD’nin faaliyetlerine bakıldığında, her birinin Orta Asya cumhuriyetlerindeki statükonun devamına katkıda bulunduğunu söylenebilir. Bu ülkeler için altyapı ve kaynaklara erişim, bölgedeki nüfuzlarını arttırmakta önemli yumuşak güç araçları haline gelmiştir.

Çin’in Genişletilmiş Afrika Stratejisi

1990’lardan beri bölgeyle ilişkili olan Çin’in Orta Asya stratejisi hiç şüphesiz çok yönlüdür. Çin’in bu bölgedeki politikasının temel unsurları adeta Afrika politikasını yansıtmaktadır. Bir başka deyişle, Çin, enerji ve altyapı alanında hisseler edinerek ve “bağlayıcılığı olmayan” krediler vererek bölgedeki varlığını giderek daha fazla göstermektedir. Örneğin, Pekin yakın zamanda Astana’ya petrol ve doğal gaz sayayinde kullanılmak üzere 10 milyar dolarlık kredi

vermeyi kabul etti – muhtemelen bölgedeki enerji bağlantıları genişletmek için atılmış bir adım.

Pekin ve sırasıyla Duşanbe, Taşkent, Almati, ve Bişkek arasında ikili anlaşmalar yapılmış, ve Pekin, Şanghay İşbirliği Örgütünde Rusya ile eşdeğer bir pozisyon elde etmişse de, esas güçlü konumunu son derece dikkatle hedeflenmiş yatırım stratejisinden kazanmıştır. Bunu alüminyum endüstrisindeki katılımıyla Tacikistan’da, KazMunaiGaz ve Kazatomprom ile yaptığı önemli ticari anlaşmalarla Kazakistan’da görmek mümkündür. Çin’in bölgedeki toplam 13 milyar doları bulan doğrudan yabancı yatırımları ve uzun vadeli kredileri karşısında Avrupa, Çin’in yatırım modelini endişeyle izlemeye başlamıştır.

Rusya’nın Oligarşik Güç Oyunları

Rusya da Orta Asya’daki gücünü perçinlemek için ticari alanı başarıyla kullanmıştır. Bunu özellikle Kazakistan’da (Rusya’nın diğer cumhuriyetlere tek doğrudan bağlantısı) muhtemelen görmek mümkündür. Rusya, Kazak bankacılık sistemine ilk girişini devlet bankaları vasıtasıyla yapmıştır – doğrudan ve dolaylı olarak hisseler alarak. Teorik olarak bakıldığında bu adım Moskova’ya kredilere erişim ve ticari borçlarla ilgili kararları kontrol etme ve dolayısıyla Kazak ekonomisi üzerinde etkili olabilme olanağını sağlayacaktır. Örneğin, Vnesheconombank sadece Rus malları almak kaydıyla Astana’ya 3.5 milyar dolarlık bir kredi vermiştir. Kazak BTA Bankasının Rus Sherbank’a satılma olasılığını içeren bir yeniden yapılanma içine girmesi mümkündür.

Esas odak noktası finans piyasasında bir köşe kapmak olmasına rağmen Rusya, madencilik ve enerji sektöründe de etkili olmaya başladı. Polyus Gold ve Polymetal dahil bazı şirketler altın ve bakır yataklarından önemli kazanç sağladılar; LUKoil varlığını giderek genişletiyor. Örneğin Moskova, bir kriz zamanında, LUKoil’in BP’nin Hazar Botu Hattı Konsorsiyumundaki hissesini satın almasını garantilemek için sermaye vermeyi teklif etti. Ayrıca, Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in LUKoil’i Kazakistan Yabancı Yatırımlar Konseyine katılmaya davet etmesi de dikkat çekicidir.

Gerek Rusya gerek Çin bölgede nüfuz sahibi ol-

mak için çalışırken istemeden mevcut statükonun yerini sağlamlaştırmasına neden oldular. Rusya ve Çin’e çıkar sağlayan çeşitli iş anlaşmaları konusundaki incelemeler, hukukun üstünlüğü, kurumsal yönetim, ve kâr sağlayan mülkiyette şeffaflığın bir lüks olarak görüldüğü ve bu nedenle feda edilebileceğini teyit etmiştir. Dolayısıyla devletin ticari işlemlerdeki varlığının, sürdürülebilir bir ekonomik gelişme yaratılmasına fazla bir katkısı yoktur. Nitekim, bazı ticari işlemler sadece “gölge devletin” devamına yaramış, gelir üretiminin ekonomik kalkınmayı değil, rejimin sürekliliğini sağlamasını garanti etmiştir.

Güvenlik önceliklerine odaklanma

Çin ve Rusya’nın Orta Asya’daki angajmanlarının güvenlik unsurları eylemlerini sınırlayıcı bir faktör olmamıştır. Bunu tersine, ABD’nin 9/11 sonrası bölgedeki angajmanları daha ziyade askeri üs anlaşmalarını güvenceye almak ve yönetmek üzerinde odaklanmıştır. ABD, bu ticari anlaşmalarda Rusya ve Çin’in davranışlarının aynısını sergilemiştir: Burada değer verilen piyasa mekanizmalarını abluka altına alarak kendi ulusal önceliklerini garantiye almıştır.

Kırgızistan’daki Manas üssü buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. 2005 yılında bir soruşturma başlatan FBI, Pentagon’un o tarihlerdeki Devlet Başkanı’nın oğlu ve damadı tarafından yönetilen şirketlerle yaptığı kontratlarla ilgili olarak bu kişilerin milyonlarca doları zimmetlerine geçirdiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu eğilim Akayev’in yerini alan Bakayev zamanında da devam etmiştir – kârlı yakıt kontratları yeni Devlet Başkanı’nın oğlu tarafından kontrol edildiği söylenen şirketlere gitmektedir. ABD sadece yüksek bir bedel ödemekle kalmamış (ticari anlaşmalar artı yardım), bazı kesimler tarafından Kırgızistan’daki son başkanlık seçimlerinde rapor edilen anormalliklere göz yummakla suçlanmıştır.

Orta Asya’da güvenlik kavramı genellikle jeopolitik başlı altında ve dış aktörlerin güç oyunları sergileyecekleri bir sahne olarak görülür. Orta Asya’nın 9/11 sonrası dönemde artan önemi farklı bir realite yaratmıştır; ancak temel oyunlar değişmemiş, sadece nasıl oynandığı değişmiştir. İçerikteki bu küçük

farklılık fazla dikkat çekmese de Orta Asya’nın derme çatma bir ekonomi yaratarak bölgesel istikrarsızlığı doğrudan etkileyecek bir duruma gelme tehlikesi vardır.

Yasal iş ve yatırım olanaklarının doğması, Orta Asya’nın bağımsızlığına kavuşmasından beri olduğu gibi, yaygın bir ekonomik istikrara katkıda bulunmaya devam edeceği şüphe götürmez. Ancak, bu ticari ortam sağlam temeller üzerine değil, yolsuzluğun, çarpışan siyasi amaçların, sivil huzursuzluğun ve hayal kırıklığının, ve yüksek suç oranının yarattığı istikrarsızlıktan oluşan temeller üzerine inşa edilmektedir. Refah hala nüfuzlu kişilerin teklindedir, sermaye offshore hesaplara aktarılmaya devam ediyor (çoğu kez yasadışı yollardan edinilen paranın hareketini kolaylaştırarak), ve sivil topluma da dış ve iç aktörlerin farklı politikalarını izlemek kalıyor.

ABD, Rusya ve Çin bu bölgede jeo-ekonomik oyunlar oynamaya devam ettikleri sürece sadece görintüde bir istikrar olacaktır. Bu durum sürmesini garanti etmek onların çıkarıdır. Ancak bu politikanın ömrünün sorgulanması, ve hangi nedenle olursa olsun, buradaki çıkarların azalması durumunda bölge yeniden, bu sefer gayet açık şekilde istikrarsızlığa gömüleceğinin anlaşılması gereklidir.

Çin’in ekonomisi: en büyük silahı mı, yoksa en zayıf noktası mı?

Son 20 yılda Çin’de Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ortalama %9.9 oranında arttı. Bu durum ekonomiyi marjinal olmaktan çıkarıp global büyümenin en büyük itici güçlerinden biri haline getirdi. 2000-2009 yılları arasında Çin ekonomisi global GSYİH’nin %3.7’sinden (nominal ABD doları olarak) %8.1’ine yükseldi.

Önümüzdeki on yılda Çin’de büyüme hızı ortalama % 7.5 olacaktır; ancak bu oran Çin’in global üretimdeki payının %14.9’a çıkmasına yetecektir. Şema 1’de görüldüğü gibi, bunun sonucunda ülke ABD’ye önemli ölçüde yaklaşacaktır –bunun da 2019 yılına kadar dünya GSYİH’sına katkısı sadece %19.4 oranında olacaktır.

Ancak, önümüzdeki 10 yılda güçlü bir büyüme olsa bile 2019 yılında Çin’de kişi başına GSYİH 11,644 Amerikan Doları, veya ABD düzeyinin % 20’si kadar olacaktır

2009 yılında Çin enerji ve elektrik şirketlerinin

OSMANLIYI MÜZEDEN ÇIKARMALI OSMANLI MODELİNİ DÜŞÜNMENİN ZARURETİ

Muammer Öztürk - Siy. Bilimci

Türkiye’nin son 9 yıllık AKP iktidarının, 12 Haziran 2011 seçimlerinde % 50’ye yakın bir oy oranı ile üçüncü kez elde ettiği seçim zaferi, Batı dünyasının önde gelen yayın organlarında geniş yer buldu. Bu ilginin yoğunlaşmasının asıl dikkate şayan olanı, hiç şüphesiz Newsweek dergisinde Niall Ferguson imzasıyla yayınlanan “Ortadoğu’nun Bir Sonraki İkilemi” başlıklı yazıda anlatılanlar oldu. Niall Ferguson, yazısının odağına AK Parti liderinin seçim sonrası yaptığı balkon konuşmasındaki coğrafi vizyon yüklü mesajları yerleştirdi. Niall Ferguson, bu mesajlardan hareketle de Osmanlı’nın geri döndüğüne dair beyanat ve değerlendirmelerde bulundu. Türkiye’nin Osmanlı İmparatorluğu’nun devamı olduğu yönündeki tartışmaların Türk aydın ya da bilim çevrelerinde de zaman zaman gündeme geldiği bilinmektedir. Ancak, Türkiye’de Osmanlılık konusunun, ‘genç Türkiye Cumhuriyeti’ vurgu-

suyla önüne kesin çizgilerle set çekilen entelektüel bir tartışma konusu olmanın ötesine geçtiği pek söylenemez.

Yeni Orta Doğu Düzeni için Talep Patlaması

Türkiye’nin Osmanlı irtibatı, son aylardaki Arap Baharının sınır aşan değişim rüzgarları sebebiyle kaçınılmaz biçimde ‘yeniden’ hatırlara gelmiş oldu. Asla durulmak bilmez karakterdeki Orta Doğu coğrafyası, aslında her zaman üzerinde ciddi şekilde kafa yorulmayı gerektiren önemdeki hadiselerin sahnesi olmuştur. Diğer bir deyişle, Orta Doğu, toplumsal ve siyasi denemelerin çokça yaşandığı bir tarih laboratuvarıdır. Bu tarih laboratuvarındaki toplumsal ve siyasi denemelerin çoğunlukla sınır aşan yayılma riski taşıması, Orta Doğu coğrafyasının bir ülkesi olarak Türkiye’nin bu coğ-

rafya ile kader bağını gündeme getirmektedir. Öyle ki Orta Doğu coğrafyasında yer alan bir ülke olmak demek, bu coğrafyadaki gelişmelere seyirci kalma lüksünü ortadan kaldıran ya da başıksıklık halini imkânsızlaştıran bir ‘tetikte olma’ halini kusanmak demektir. İşte bu tetikte olma ya da ayık olma halinin bu coğrafyanın bir zorunluluğu olduğu, Arap Baharı diye tabir edilen ve ulusal sınırları aşan halk ayaklanmaları zincirinin etkileriyle, tarihe geçecek tarzda çıplak bir gerçeklik halini almıştır. Türkiye’nin Osmanlı geçmişinin dış ve iç çevrelerde hatırlanmasının sebepsiz olmadığının izahı bu noktada gerçekleşmektedir. Başta Tunus, Mısır, Libya, Bahreyn ve Suriye’de olmak üzere bölge halklarının yeni bir Orta Doğu düzeni talebiyle yaptıkları ayaklanmalar, etkileri ulusal sınırları aşan bir sorun yumağı doğurmuştur. Ulusal sınırları aşan bu sorunların, ulusal yaklaşımlarla çözülemeyeceği, bu sorun-

en büyük, teçhizat konusunda da ikinci en büyük yatırımcısı olmuştur: Çin'in dış anlaşmalarının üçte ikisini kaynaklar oluşturmuştur. Batılı şirketler sadece getirecekleri doğal rezervlerden dolayı değil, sağlayacakları uzmanlık nedeniyle de Çin'in ilgisini çekmeye devam etmektedir.

Ancak Çin'in büyük Avustralya ve Amerikan firmalarını satın alma çabaları, siyasi ve ulusal güvenlik endişeleri nedeniyle fazla başarılı olmamıştır. Chinalco'nun Avustralya'nın Rio Tanto şirketini 19 milyar Amerikan Dolarına almayı başarmaması daha az "tehdit" oluşturan alımlara kaymasına yol açmıştır—Avustralya'nın Felix Resources şirketinin 3 milyar Amerikan Dolarına satın alınması gibi. Birçok batılı kaynak şirketine büyük çaplı yatırım yapma olasılığı ortadan kalkınca, Çin giderek gelişmekte olan piyasalara, özellikle de Orta Asya ve Sahra altı Afrika'sında yatırım yapmayı hedeflemeye başlamıştır.

Orta Asya uzun süredir ekonomik açıdan olmasa da jeopolitik açıdan Çin'in ilgisini çekmektedir. Çin'in en batıdaki Xinjiang eyaletindeki Müslüman Uygurlar açısından Orta Asya'dan aşırı İslamcı grupların sızmalarından korkmaktadır—bu bölge

2009 yılında büyük huzursuzluklar yaşamıştır. Pekin Kırgızistan ve Kazakistan'daki Uygur diasporasının Çin'deki yandaşlarına lojistik destek sağlamasından korkmaktadır. Pekin Orta Asya'da daha da genişlemiş bir ABD askeri varlığı görmek istememektedir, zira bunun Çin'in etrafını çevreleme, eylemci Uygurlara gizli destek sağlama ve Çin'in bölgedeki etkisini azaltma emellerinin bir parçası olacağından korkmaktadır.

Çin bir yandan Kazakistan ve Türkmenistan'a kredi verirken bir yandan da bölgedeki petrol, gaz, ve hatta uranyum sanayilerine büyük yatırımlar yapmıştır. Bu yatırımlar sadece Çin'in doğal kaynak ihtiyacını karşılamakla kalmayıp bölgedeki ülkeleri Pekin'e daha da yakınlaştıracaktır. Örneğin, Türkmenistan'a büyük Güney Isolated doğal gaz alanını geliştirmesi için verilen 4 milyar Amerikan dolarlık kredi Aralık 2009'da Orta Asya-Çin doğal gaz boru hattının açılışına rastlamıştır. İlk boru hattı 2010 yılında Türkmenistan'dan Çin'e 13 milyar metreküp gaz taşıyacaktır; 2012-2014 yılları arasında ikinci bir boru hattı kapasiteyi 40 milyar metreküp çıkaracak, Özbekistan ve Kazakistan'dan ihraç edilecek gazı da kapsayacaktır.

Sahra altı Afrika'sında da benzer stratejiler uygulanmıştır. Başbakan Wen Jiabao önümüzdeki üç yıl içinde 10 milyar dolarlık kredi verilebileceğini—Bankacılık krizi sırasında Kazakistan'a verilen 10 milyar dolarlık borç gibi—ve bunun yatırımların önünü açacağını ifade etmiştir. Nitekim önerilen anlaşmaların bazıları Orta Asya'dakilerden de büyüktür. Nijer-Çin petrol projesi tahminen 5 milyar Amerikan dolarına çıkarken Gine'de 7-9 milyar dolarlık yatırımlar yapılması teklif edilmektedir.

Bu anlaşmaların her iki taraf için de çeşitli çekici tarafları vardır. Afrika devletleri açısından Çin yönetişim reformu veya diğer siyasi kriterlere bağlı olmaksızın derhal hem yardım hem de yatırım kaynağı sunmaktadır. Çin açısından yatırım öncelikle bir iş karardır. Ancak Çin açısından önemli bir ikincil konu da diğer devletlerin işlerine karışmama konusundaki yeni görüşünü tanıtmaktır. Çin'in Tibet ve Tayvan'ın siyasi statüleri ve Uygur ayrılıkçılar konusundaki hassasiyeti göz önüne alınırsa, bu mantıklı bir harekettir.

Ancak her iki tarafa da cazip gelse de, bu durumun uzun vadede Afrika devletlerinin çıkarına olup olmayacağı tartışılabilir. Daha şimdiden Çinli yatırımcıların birçok Sahra altı ülkesindeki projelerinden vazgeçtikleri, ve altyapı yatırımlarının çok yavaş hayata geçirilebildiği konusunda raporlar gelmektedir.

Ancak Çin'in gelişmekte olan piyasalarda yatırım yapması kalkınmış piyasaları göz ardı edeceği anlamına gelmez. Çin'in Batı piyasalarına erişebilmesinin iki yolu vardır.

Bunların ilki gelişmekte olan piyasalarla sınırlı olmayan 'dolar diplomasisi'dir. Ocak 2010'da Çin'in Yunanistan'a büyük bir kurtarma paketi sağlayacağı konusundaki spekülasyonlar Çin'in mali açıdan zayıf düşmüş gelişmiş ülkeler üzerindeki etkisinin artması olasılığını doğurmaktadır, ki bu sadece Çin'in sağladığı krediye değil, aynı zamanda altyapı, teknoloji ve mali varlık satış anlaşmalarına da bağlanabilir.

İkinci yol da doğrudan halen politik açıdan hassas olmayan, IT, lojistik ve tedarik zincirleri de dahil olmak üzere Batı varlıklarını doğrudan satın almaktır.

Gerginlikler artacak mı?

Çin'in ülke dışında yaptığı yatırımlar—özellikle de stratejik malların üretiminde ve tüketici sanayilerinde—yabancı devletlerin ilgisini çekmeye devam edecektir. Çin'in yuan'ı yeniden değerlendirmekteki isteksizliği ve ülkenin muazzam ticaret fazlası karşısında Batının kısıtlayıcı yatırım politikalarının yanı sıra himayeci ticaret politikaları gibi önlemler uygulanması riski hala mevcuttur. Çin ülke içinde piyasası olmayan yerli üretimi ihracata kullandığı için bu tür önlemler ülkeye zarar verecektir.

Çin'in uluslararası alanda giderek artan varlığı sadece Batılı politikacıların değil, kendi askeri planlamacıların da dikkatini çekmektedir. Çin henüz büyük bir kuvvet oluşturma yeteneğine sahip olmamakla beraber bu yönde gelişmeyi ummaktadır. Son yıllarda ABD savunma planlamacıları Çin'in Myanmar, Bangladeş, Sri Lanka ve Pakistan'a sağladığı ekonomik yardımın ülkenin deniz kuvvetleri tesisleri kurarak kuzey Hint Okyanusu ve doğu-batı deniz ticaret yolları üzerinde hakimiyet kurma stratejisinin bir parçası olduğundan endişe duymaktadırlar.

Finansal açıdan Çin'in mevcut savunma harcamalarının sınırlı olması, bu amaçlarına ulaşabilmesine büyük bir engel teşkil etmez. 2009 yılında askeri bütçe resmi olarak 70.3 milyar Amerikan doları olarak açıklanmıştı. Bu rakam gizli harcamalar ve farklı satın alma gücü gibi nedenlerle düşük tahmin edilmiş olsa bile, sadece ekonomik büyüme harcamalarda büyük bir artış olmasına olanak sağlayacaktır. Savunma harcamaları GSYİH'nın %1.7'i olduğuna göre askeri kuvvetler için yılda ilave olarak 208 milyar Amerikan doları daha ayrılabilir. Bu da Çin'in bugünkü yumuşak gücünü ve dolar diplomasisini daha inanılır bir güce dönüştürmeye yeter.

* Dr. Tamara Makrenko Dundee Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.
* David Snowden Business Monitor International'da Global Ekonomi Strateji Uzmanıdır.

ların ulusal sınırları aşmasından zaten belli olmuştur. Öte yandan, bölge halklarının yeni bir Orta Doğu düzenine yönelik gerçekleştirdikleri talep patlaması, mevcut ulusal yapılara karşı olduğundan dolayıdır ki ulus ötesi, daha kuşatıcı çözümlere ihtiyaç söz konusudur. Yani, Orta Doğu gibi dinamik bir coğrafyadaki hadiselerle vaziyet etmek için ulus ötesi kuşatıcılıktaki politikaları üretebilecek Osmanlı gibi bir modelin inandırıcılığına ihtiyaç vardır. Osmanlı modeli gibi inandırıcılığı olan bir modele ihtiyaç olduğu tespitinin delili mi? Bu delili de, bölge ülkelerindeki kökleşmiş sorunlara mevcut ulus devlet yapılarının çözüm üretememesi sonucu sokağa dökülen halkın son ayaklanmalarla 40-50 yıllık Arap rejimlerini sarsmaya başlamasından daha iyi sunan nedir ki?

İşte, Orta Doğu coğrafyasındaki kronikleşmiş sorunlara ilave olarak gelişen Arap Baharı'nın ulus ötesi yayılma etkisi, ulus ötesi bir yönetim becerisine yönelik arayışı başlatmıştır. Bu arayışın, tabiiyle bölgeyi yüzyıllar boyunca başarıyla yönetmiş Osmanlı ulus ötesi modelini akla gelmesi kaçınılmazdır. Ancak, Osmanlı ulus ötesi modelinin yeniden düşünülmesinin, bölgedeki güç dengelerini yöneten bölge dışı güçlerin pek haz edeceği bir gelişme olmayacağı kesindir. Zaten, Niall Ferguson'un yazısını kaleme almaya iten arkaplanı da bu hakikatte aramak gerekmektedir.

Türkiye'nin Osmanlı bilgisindeki karne notu

Osmanlı ulus ötesi modelinin yeniden gündeme gelmesinin Batı kamuoyundaki yansımalarını bir tar-

raf bırakarak, asıl bu modelden bahisle ilk akla gelen ülke olan Türkiye'nin Osmanlı bilgisindeki durumuna bir göz atalım. Osmanlı ulus ötesi modeli denilince, ilk akla gelen ülkenin Türkiye olduğu, hem tarihi, hem de coğrafi bir gerekliliktir. Tarihi gerekliliktir, çünkü Osmanlı modeli denilince bahse konu olacak uygulama örnekleri Türkiye'nin bugün üzerinde oturduğu coğrafi ve tarihi mirastan verilebilecektir. Tarihi bir gerekliliktir, zira 1923'te kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus ötesi çözüm müktesebatı mevcut değildir; müktesebat hiç kusura bakılmaz biçimde Osmanlı ulus ötesi modelinde mevcuttur. Coğrafi bir gerekliliktir, çünkü Türkiye, 'Arap Baharının yurtta sulh cihanda sulh' ulusal ozon tabakasını delen güçlü rüzgarlarının etkisini, - hiç yoksas Suriye rejiminden kaçan mülteciler şeklinde - burnunun dibinde hissetmiştir. Türkiye, özetle bu bölgenin bir üyesi olarak asla bigâne kalamayacağı, aksine aktif, faal bir katılımını gerektiren bir rolü taşınmak durumundadır.

Bütün bu gereklilikler ve gerçeklikler, Türkiye'nin ulus ötesi çözümleri hiç değilse 600 yıl süreyle çok başarıyla geliştiren Osmanlı İmparatorluğu dönemine bakış atmasını zorunlu ve makul kılmaktadır. O halde şimdi şu iki soruyu soralım: Pekiyi, Osmanlı İmparatorluğu dönemine bakış atmak Türkiye için zorunlu ve makul olduğuna göre, Osmanlı denilince acaba bu konudan en çok bahis açan akademisyenler, aydınlar ya da tarih uzmanları, nasıl bir Osmanlı fotoğrafı algılamakta ve dolayısıyla sunmaktadırlar? Türkiye'de dolayısıyla Osmanlı fotoğrafı, ne derece ulus ötesi çözüm hazinesi ifade eder nitelik-

tedir? Bu sorulara verilecek cevaplar, bahsi geçen modelden istifade babında ciddi bir iştir. Türkiye'de dolayısıyla Osmanlı fotoğrafı, daha çok müzayedeye sunulacak değerli oryantal objelerin bulunduğu bir antika dükkanını yansıtmaktadır. Niçin mi? Zira, Türkiye'de Osmanlı'yı konuşmaya, ancak 'müzelik bir malzeme' ya da 'bir tarihi eserler müzesi' sınırları içinde cevaz verilmiş gibidir. Osmanlı'nın, tarihi bir obje ya da antika malzemesi gibi değerlendirildiği, bu konudaki anlatımlarda dile getirilen 'Osmanlı çöktü', 'Osmanlı tarihe mal oldu', 'Osmanlı Batı ile rekabeti gerçekleştiremedi', 'Osmanlı sanayileşemedi' v.b. gibi örneği arttırılabilecek tanımlamalarda kendini göstermektedir. Bu tanımlamalarla Osmanlı'yı 'öte tarafa çoktan göndermiş' bakış, onun tecrübe mirasından yeni bir bilgi temin etmeye hizmet etmez. Etse etse, sadece antika malzemelerin yüksek fiyatlarla alıcısı olan Batılı müzayedecilere ya da müzelere bu malzemeleri satın bu aktarımdan birkaç kuruş elde etmeye hizmet eder. Bu noktada, Batı'nın gelişmiş temsilcisi ABD'nin üniversitelerindeki Türkiye ve Osmanlı araştırmaları yapan bölümlerin varlığı konusunda bir düşünmek icap etmektedir. ABD üniversitelerindeki Türkiye ve Osmanlı araştırmaları bölümleri, Osmanlıca belgeleri ücret karşılığı Türkiye'deki uzmanlara tercüme ettirerek kullanmaktadır. ABD'den bu örnek, Osmanlı modelinin işlenmeyi bekleyen bir ulus ötesi uygulamalar, çözümler madeni olduğunu yeterince göstermektedir. Lakin, yine de buradaki izahlardan rahatı kaçacak her gruptan aydın ve akademisyen esnafına sadece 'elçiye zeval olmaz' demekle yetinilecektir.

KURUNTULARDAN KURTULMA ZAMANI

NATO VE RUSYA:
HAYAL KIRIKLIĞINA
MAHKÛM MU?

NATO ve Rusya'nın Avrupa güvenliğini neyin koruyacağı veya neyin tehdit ettiği konusundaki görüşleri arasında hiçbir benzerlik yok. Bu görüşler aynı zamanda güvenlik konusundaki farklı kültürleri de yansıtıyor. Bu görüşler geçerli olduğu sürece Rusya NATO'ya güvenmekte zorlanacak, NATO müttefikleri de Rusya'nın istediği türde bir eşitliği onaylamakta tereddüt edeceklerdir. Bu parametreler içinde işbirliğine dayalı bir ilişki yürütmek mümkündür ama uyumlu bir ilişki mümkün olamaz.

James Sherr - Fyodor Lukyanov *

Son birkaç yıldır birçok kişi, haklı olarak, NATO-Rusya ilişkisinin nihayet bir anlam ifade edip etmeyeceğini merak etmekte. Genişleme sürecine ara verilmesi, NATO-Rusya Konseyi'nin yeniden canlandırılması, ABD-Rusya ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, yeni START anlaşmaları ve Afganistan'daki işbirliğinin güçlenmesi bu beklentilere güç kazandırdı. Ancak, bu ilişkide bir şeylerin eksik olduğu bir sır değil. Brüksel'e göre bu eksik halka güven, Moskova için ise eşitlik.

Bunlar birbirinden çok farklı düşünceler; beklentilerin daha makul olması gerekiyor. İlişkilerdeki bir miktar düzelmeye rağmen, NATO ve Rusya'nın Avrupa güvenliğini neyin koruyacağı veya neyin tehdit ettiği konusundaki görüşleri arasında hiçbir benzerlik yok. Bu görüşler aynı zamanda güvenlik konusundaki farklı kültürleri de yansıtıyor. Bu görüşler geçerli olduğu sürece Rusya NATO'ya güvenmekte zorlanacak, NATO müttefikleri de Rusya'nın istediği türde bir eşitliği onaylamakta tereddüt edeceklerdir. Bu parametreler içinde işbirliğine dayalı bir ilişki yürütmek mümkündür ama uyumlu bir ilişki mümkün olamaz.

Temelde NATO hiçbir zaman Rusya'nın eşitliğini sorgulamamıştır. Rusya, NATO'nun öncelikli ortağıdır. Müttefiklerden hiçbiri Rusya'nın özerkliğini azaltmayı veya ayrıcalıklarının sınırlamayı amaçlamamaktadır. NATO-Rusya Kurucu Senedi "diğerinin eylemleri üzerinde veto hakkı" vermez veya "Rusya veya NATO'nun özgürce karar verme hakkına" bir sınırlama getirmez.

Ancak, Rusya eşitliği birlikte yönetim olarak algılamaktadır. Duma Dışişleri Komitesi Başkanı Konstantin Kosachev bunu: "Avrupa-Atlantik Kulübü'ne tam anlamıyla kabul edilmek ve bu kulübün karar verme sürecinde gerçekten etkili olmak" şeklinde tanımlıyor. Rus liderlere göre Rusya, Soğuk Savaş'ın sona ermesine yaptığı katkıdan, Varşova Paktı'nı dağıtmış olmasından, ve stratejik öneminden dolayı bu tür bir eşitliği hak etmektedir.

Aynı zamanda o dönemdeki Devlet Başkan Putin'in sözleriyle Rusya "çıkarları peşinden koşma hakkını kazanmıştır". Eşit ama farklı olmaya, Dışişleri Bakanı Lavrov'un sözleriyle "özerk bir değerler merkezi" olarak kalma hakkı vardır. Moskova'nın görüşüne göre, NATO bu isteklere dikkate almayarak, "askeri altyapıyı" Rusya sınırına kaydırarak ve gelecekte daha fazla genişleme olasılığından vazgeçmeyerek Avrupa'daki eski bölünmeyi yeniden canlandırmaktadır.

İttifak içinde Rusya'yı benzer şekilde değerlendirenlerin sayısı çoktur. Rusya, 1994 Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Örgütü (AGİT) Budapeşte Deklarasyonu'nu ve 1997 NATO-Rusya Kurucu Senedi'ni imzalayarak "tüm devletlerin egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne ve kendi güvenlikleri için kendi önlemlerini seçme hakkına" olan saygısını kanıtlamıştır, aynı zamanda "nüfuz alanları" düşüncesinden vazgeçmiştir.

Ancak Rus diplomasisi biraz farklı temaları vurgulamaktadır: "güvenlik bölünmezdir" (1999 Paris Şartı) ve devletler başka devletlere zarar verecek güvenlik çıkarları peşinden gidemezler" (1994 Budapeşte Deklarasyonu). Bu ilkeleri esas alan Devlet Başkanı Medvedev ısrarla Avrupa güvenlik sisteminin "farklı düzeylerde güvenlik alanları" üretmemesi üzerinde ısrarla durmaktadır, ki bu da devletlerin bu "alanlara" katılma veya katılmama hakları olup olmadığı sorusunu doğuracaktır. Rusya'nın katı güvenlik konusundaki taahhütleri sınırlandıran ve siyasi ve ekonomik tehditleri göz ardı eden 2009 Avrupa Güvenliği Taslağı Rusya'yı sadece NATO'dan değil, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nden de

(AGİT Korfı süreci özellikle "güvenliğin her yönü" üzerinde diyalogu vurgular) uzaklaştırıyor.

Dahili ve ikili resmi açıklamalarda Rusya'nın konumu daha açıktır. 1992'deki "yakın dış ülkeler" ile ilgili ilk politika belgesinden 2009'da Devlet Başkanı Medvedev'in "ayrıcalıklı bir nüfuz alanı" çağrısına kadar, Rusya hep komşularının egemenliğini sınırlama hakkı olduğunu ima etmektedir. Medvedev'in Ağustos 2009'da o zaman ki Devlet Başkanı Yuschenko'ya yaptığı çağrıda Yuschenko'yu iki ülkenin "ortak tarihi, kültürü ve dinini" ve "sıkı ekonomik işbirliği" ilkelerini zayıflatarak ve "inatla NATO üyeliği peşinden giderek" "işbirliğinin temelleri"ni görmezden gelmekle suçlamıştı. Üç ay önce Başbakan Putin Ukrayna'yı ("küçük Rusya") Rusya'dan ayırma girişimlerini

"suç" olarak tanımladı.

Rusya ile görüşmeler yapmaya alışkın olanlar üç pozisyonda belirli bir yaklaşım fark edeceklerdir, ki bunda bir miktar gerçeklik payı vardır. Rusya'nın politikaları bir açılış oyunu değildir. Bu politikalar devlet çıkarlarını ifade ederler ve bu tutarlı biçimde daima böyle olmuştur.

Buradan beş sonuca varmak mümkündür

Birincisi, NATO-Rusya ilişkilerindeki düzelmeye bakarak Rusya'nın NATO'nun dünyadaki konumunu kabulleneceğini varsayamayız. Rusya'nın en son Askeri Doktrin'i ülkenin karşısındaki "askeri tehlikeler" arasında birinci sırada NATO'yu göstermektedir. Stratejik füze savunması da "aske-

ri tehlike" olarak belirtilmektedir. Bu doktrin Şubat 2010'da, genişleme süreci askıya alındıktan 18 ay sonra yayınlanmıştır ve "NATO ve Rusya'nın güvenliğinin birbirleriyle iç içe geçmiş" olduğunu açıklayan NATO Stratejik Kavramı ile hiç uyuşmamaktadır.

İkincisi, işbirliğinin kümülatif olacağını veya bir anlaşmanın diğerleri için bir ivme olacağını varsayamayız. Yeni START Antlaşması füze savunması ile ilgili görüşmelere bir kolaylık getirmemiştir, ve en azından şimdilik, ABD Senatosunun yarı stratejik silahların görüşülmesi için yaptığı çağrı kesin bir dille reddedilmiştir. Ayrıca, Rusya'nın NATO'nun hatırı için NATO ile işbirliği yapmayı isteyeceğini de varsayamayız. Moskova açından, görüşmeler ve müşterek çalışmalar bir grup terapisi çalışması değildir; bunlar ulusal çıkarları geliştirmek bir araçtır. Afganistan'da bazı alanlarda (ikmal ve geçiş) bir işbirliğinin yürütülüyor olması başka alanlarda (örneğin, üs kurma hakkı ve bölgesel güvenlik) çakışan yaklaşımların ortaya çıkması ihtimalini ortadan kaldırmaz.

Üçüncüsü, "modernizasyon" ve dış yatırımlara duyduğu ihtiyacı Rusya'nın NATO'ya olan tavrını yumuşatacağını varsayamayız. Sınırlı kaynaklar, idari yetersizlik ve Rusya'nın konvansiyonel silahlı kuvvetlerinin eksiklikleri arasında gözle görülebilir bağlantılar vardır. Ancak Savunma Bakanı Serdyukov'un savunma reformundaki aksaklıklar NATO'nun füze savunmasına karşı duyulan düşmanlığı ve nükleer silahlarda daha fazla indirim fikrine olan karşıt tutumunu daha da arttırmıştır.

Dördüncüsü, bu konularla ilgili değerlerimiz ve geleneklerimizin etkilerini azımsamamalıyız. Ulusal çıkarlar ile karşılıklı çıkarlar arasında bir uzlaşma sağlamayı amaçlayan için fikir birliği, toplu karar alma ve "işbirliği alışkanlığı" üç nesildir Batı demokrasilerindeki zihniyeti şekillendirmiştir. Bugün NATO ve Avrupa Birliği, harita üzerindeki çizgilere değil, devletlerin ortaklarını ve kalkınma modellerini seçme özgürlüğünü temel alan bir Soğuk Savaş sonrası güvenlik düzenine bağlıdır. Batılı demokrasiler kendi sınırları dışında bazı "evrensel" değerlerin korunmasını gerektiren durumlar olabileceğine de inanırlar. Rusya'nın böyle bir geleneği yoktur. Rusya, post modern artıları olmayan modern bir devlettir. Güvenlik konusundaki acımasız jeopolitik yaklaşımını, nüfuz alanları kavramını taviz vermeksizin savunmayı, kayıtsız şartsız egemenlik inancını, ve Batı'nın Mesihliği-ne karşı duyduğu açık güvensizliği sürdürmektedir.

Bundan dolayı, ve beşinci olarak, çok değer verdiğimiz bazı politikalarımızı Rusya'nın doğruları ve hak gördükleri ile çatıştığını kabul etmeye hazır olmalıyız. Rusya'nın komşularının "seçme özgürlükleri"ni desteklemek Avrupa'nın yararına olabilir ama Rusya'nın çıkarları ile çatışır zira bu hakları halen Rusya belirlemektedir. Güvenliği "alan" hakimiyeti ile bir tutan bir askeri yapı için Rusya sınırları yakınında NATO güçlerinin varlığı (niyetimize bakılmaksızın) "askeri tehlike" demektir.

Bu sonuçlar NATO'nun Rusya ile olan ilişkilerine verdiği önceliği azaltmamalıdır; tersine, NATO'nun, ortak çıkarların söz konusu olduğu alanlarda işbirliğini güçlendirmek ve farklılıklarımızı gerçekten anlamadığımız alanlarla sınırlı tutma yönündeki azmini kamçılamalıdır.

Rusya birçok alanda kaçınılmaz bir ortaktır; ama daima zor bir ortak olacaktır.

Ülkenin ulusal çıkarları Rusya'nın NATO politikasını ne dereceye kadar destekleyeceği veya karşı çıkacağına sınırlamalar getirecektir. Bu sınırlama-

FOTOGRAF: http://metinmunder.wordpress.com

lar içerisinde belirli bir ölçüde ama önemli sonuçlar elde edebiliriz. Eğer bundan fazlasını beklersek hayal kırıklığı kaçınılmaz olur.

Kuruntulardan kurtulma zamanı

Soğuk Savaş'ın bitmesinden yirmi yıl sonra bugün NATO ve Rusya hala gelecekteki stratejik işbirliğinin genel hatlarını belirleyecek ortak noktayı bulamamış durumdalar.

Bu çok üzücü, zira Moskova ve NATO başkentleri farkında olmasalar bile tarafların birbirlerine acilen ihtiyacı var. Rusya ve İttifak'ın karşı karşıya oldukları sorunlar aynı, ama bu sorunların nedenleri farklı. Gerek NATO'nun gerekse Rusya'nın geçmişten kalan vizyonlarından kurtulamadıkları farklı şekillerde ortaya çıkıyor. Rusya hala Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı jeopolitik çöküşü atlatmaya çalışıyor. Rus halkı ve Rus siyasi çevrelerinin büyük bir kısmı içgüdüsel olarak 1991'deki dağılmanın Rusya'ya dünya sahnesindeki önemli aktör vasfını kaybettirmediğini kanıtlamaya çalışıyorlar.

NATO başarılı bir rakip ve Rusya'nın stratejik yenilgisinin sembolü olarak görülmekte ve bu görüş NATO konusundaki genel algıyı etkiliyor. Böyle bir yaklaşım – bir psikoloji terimi kullanmak gerekirse, “kaybeden kompleksi”—yapıcı bir etkileşime olanak vermez. Rusya'nın yeni çağa uyum sağlayamayan elit politik çevrelerinin entelektüel açıdan zayıflığı, genel karmaşayı daha da artırmakta. Bununla beraber gelişmeler de oluyor. Hızla değişen uluslararası tabloda Rusya yavaş yavaş NATO'yu güvenliğinin en büyük tehdidi olarak görmekten vaz geçmekte. Rusya'nın İttifak ile şu andaki ilişkilerinin mahiyeti hala geçmiş yansıtıyor. Bu durumun ne zaman değişeceği belli değil, ancak giderek çağa ters düşüyor.

NATO'nun sorunları ise bunun tam tersi bir yaklaşımdan kaynaklanıyor. Bence NATO hala zaf sarhoşluğunu üstünden atamamış durumda, ve kendisini dünyanın gelmesi geçmiş en başarılı askeri ittifakı olarak göstermeye devam ediyor. Bu belki 15 yıl önce doğrudu ama bugün yanıltıcı. Giderek artan gücüne rağmen NATO 21. yüzyılın sorunlarıyla baş etmeye pek uygun değil. Gerçeklerle yüzleşmek yerine politik açıdan doğru sözler sarf ederek ve kendini ortaya atarak sorunlardan kaçınmaya çalışıyor.

2000'lerin sonuna kadar NATO hedef ve misyonunda yapılması gereken büyük değişimi genişleme sayesinde aştı. Mekanik genişleme gidebileceği yere kadar gitti ama yeni stratejik ikilemlere bir çözüm getiremedi. NATO dünyanın polisi haline gelmedi ve en baştaki sorumluluk alanından –Avrupa–geriye bir tek Moskova ile arasındaki çözüme ulaşamamış ilişkiler kaldı. NATO-Rusya ilişkilerinin sağlam bir temele oturması NATO'ya bölgesel bir örgüt olarak yeni bir amaç sağlar—bu da iki tarafın da birbirleri ile ilgili modası geçmiş fikirlerinden vazgeçmeleri ile başlamalı.

Kısacası, gerek NATO gerekse Rusya Soğuk Savaş sonrası gündemlerini tamamladılar (veya tükettiler) ve artık 21. yüzyılda yeni kimliklerine karar vermek durumundalar. Artık birbirlerine karşı konumlarını

yeniden belirlemenin zamanı geldi.

Son gelişmeler umut kırıcı. Geçen Kasım ayında NATO-Rusya zirvesinde başlatılan Avrupa füze savunması konusu altı ay boyunca tartışıldıktan sonra İttifak makamları Rusya'nın bu konuda işbirliği teklifini net bir şekilde reddettiler. Bu kararın nasıl bir reaksiyonla karşılanacağını tahmin etmek zor geldi: Rus makamları hayal kırıklıklarını ifade ettiler ve yeni bir silahlanma yarışı riski uyarısında bulundular. Altı ay süren tartışmalar boşa mı gitti? Hayır, sarf edilen çabalara değdiği konusunda hiç şüphe yok. Ulusal güvenliğinin bu denli hassas bir alanında işbirliği konusunun pratik yönlerinin ortaya atılması bile tarafların Soğuk Savaş mantığından uzaklaşmaya başladıklarını gösterir.

Atalet ve önyargı her iki tarafta da hala çok güçlü, ama tartışmalar inanç ve duygu boyutunu aşip mantık çerçevesine girdi. Ayrıca tartışmalar teknolojik uyum ve siyasi seçeneklerle ilgili önemli ayrıntıları ortaya çıkardı. NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen, “NATO üyeleri, aralarındaki bağı oluşturan toplu savunma yükümlülüklerini yerine getirme işini dışarıdan, üye olmayan devletlere yaptıramazlar,” demişti. “Rusya'nın hakimiyetinden feragat etmeye hazır olmadığını varsayıyoruz.” Bu ikinci nokta özellikle dikkate değer. Birçok uzman, Başkan Dimitri Medvedev'in “topraklarında füze savunması” konusundaki sansasyonel tekliflerinin Rusya'nın stratejik açıdan kendi kendine yeterli olduğu yönündeki değişmez ilkesinin artık tartışılabileceğine işaret ettiğini ifade etti. Bir başka deyişle, Başkan daha önceki hiçbir Kremlin yönetiminin 1990'ların başındaki romantik Batı yanlısı dönemde bile dile getirmeye cüret edemediği bir şeyi önerdi.

Açıkçası, çabuk ve pürüzsüz bir geçiş beklemek gerçekçi değil. Moskova'nın güvenliğinin temel boyutuyla ilgili bir konuyu çözüme ulaştırmak için sarf ettiği etkileyici çaba belki de başarısız olmaya mahkumdur. Bu alanda herhangi bir anlaşma karşılıklı çok büyük güven gerektirir—bu da son iki buçuk yıldaki ilerlemelere rağmen Rusya-ABD ilişkilerinin henüz başarılı değil. Artık bir atılım olmayacağına anladığımıza göre, gerçekleşmeyen beklentilerden doğru sonuçları çıkarmalı ve zararı en aza indirmeliyiz. Yine de bu ilk çaba denemeye değdi.

Avrupa füze savunması konusundaki konuşmaların Rusya'nın farazi NATO üyeliğinin polemiklerini de açığa çıkarmış olması dikkate değer. 2010 yılında Rusya'nın birgün NATO'ya katılıp katılmayacağı konusunda bir hayli spekülasyon yapıldı. İleri gelen analistler ve eski politikacılar Rusya'nın üyeliğinin ne kadar yararlı ve arzu edilir olduğunu batıdaki yayınlarda uzun uzun dile getirdiler. Eski Dışişleri Bakanı Madeleine Albright başkanlığındaki NATO Stratejik Kavramı Uzmanlar Grubu bu konuyu heyecanla tartıştı, ancak “akıl adamları” tarafından varılan sonuçlar İttifak'ın yeni stratejisinin taslağına dahil edilmedi.

Rusya'da Çağdaş Kalınma Enstitüsü'nden (Institute of Contemporary Development – IN-SOR) Batı yanlısı bazı liberaller ve hatta bazı üst düzeyli yetkililer bu olasılığı inceliyorlar. Rusya'ya karşı gayet dostça bir havanın hakim olduğu Lizbon'daki NATO zirvesinden sonra üst düzeyli iki Rus yetkilisi Rusya'nın gelecekte NATO'ya katılma olasılığını kabul etti. Bunlar Kremlin özel kalem başkan yardımcısı Vladislav Surkov ve Dışişleri Bakanlığı politika planlama dairesi başkanı Alexander Kramarenko idi. Tartışmalar bir sonuca varmadı. Ancak belki de ilk defa olarak taraf-

lar net iddialar ileri sürdüler. Sadece “bu mümkün değil çünkü hiç bir zaman olamaz” demek yerine neden imkansız olduğunu açıkladılar. Bir başka deyişle, tartışma inanç söylemlerinin ötesine geçmeyi başardı. Füze savunması konusu kaçınılmaz olarak Rusya'nın ABD ile ilişkilerinde tekrar ortaya çıkacak, zira Rusya ile NATO arasındaki ilişkiyi şekillendirecek olan da Rusya'nın ABD ile ilişkisi. Bu iki ülke dünyanın geri kalan ülkelerinin bir kaç katı kadar nükleer stoklara sahip oldukları sürece stratejik istikrar kavramı ne kadar demode olmuş olursa olsun, tekrar gündeme gelecek. Ancak bugünkü şekliyle füze savunması daha geniş Avrupa-Atlantik kapsamı ile bağlantılı olmaya devam ediyor. Yani Soğuk Savaş'ın ataletinden kurtulmuş değil.

Bir iki yıl içinde işin içindeki herkes artık Avrupa'nın stratejik bir hareket alanı olmadığını anlayınca bu tartışma yeni bir anlam kazanacak. Asya hızla Avrupa'nın yerini alırken füze savunması giderek Asya ile özdeşleşmeye başlayacak. Bu da ABD-Rusya diyalogunun da değişime göstereceği anlamına geliyor zira Moskova ve Washington'un Asya'daki roller Avrupa'dakinden çok daha farklı.

21. yüzyılda askeri-politik ittifakların altında yatan ilke büyük olasılıkla ittifakların ideolojiye veya ortak değerlere dayandığı 20. yüzyıldan farklı olacak. Önümüzdeki on yıllar içinde ittifaklar büyük olasılıkla somut bir hedefe ulaşmak amacıyla kurulacak. Donald Rumsfeld'in bir defasında dediği gibi, “misyon koalisyonu belirler – koalisyon misyonu belirlememeli.” Bu sözler Rumsfeld'in siyasi kariyerinden daha uzun ömürlü oldu.

Bu arada, Rusya'nın NATO üyeliğinin gerçekçi olduğunu varsaysak bile, bu üyelik 21. yüzyılın geçek güvenlik sorunlarının çözülmesinde hiç bir işe yaramayacaktır. Bu sorunlar yeni bir formatta, ideal olarak Rusya, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri'ni içeren üçlü bir formatta ele alınmalı. Bu üç büyük güç farklı çıkarlara ve yaklaşımlara sahip olsalar da Orta Asya, Rusya'nın uzak doğu bölgesi ve Pasifik bölgesindeki sorunları çözmeye yetecek stratejik ağırlığa sahipler.

Amerika'nın Avrupalı müttefikleri büyük olasılıkla Afgan batağından çıkana kadar bu işe karışmayacaklardır. ABD'nin görevden ayrılan Savunma Bakanı Robert Gates bunun nedenlerini Haziran ayında Brüksel'de yaptığı, çok fazla açılma ve düşük savunma harcamalarını vurguladığı konuşmasında en ince ayrıntısına kadar anlatmıştı.

Afganistan NATO ile Rusya arasında uzun vadeli etkileşim konusu olamaz, zira ikisinin hedefleri farklı: İttifak ayrılmak için uygun yollar ararken Rusya komşularında uzun vadeli çözümler aramışta.

Ancak halen ikisinin çıkarları birbiriyle örtüşüyor ve önümüzdeki yıllar geçiş dönemini müştereken yönetebilmeleri için çeşitli fırsatlar sağlayacak. Bu da karşılıklı güveni ve daha sonra işbirliği için gerekecek olan operasyonel uyumu arttıracak. Ama önce NATO ve Rusya yeni sorunlara uyum sağlamak zorunda.

* James Sherr, Chatham House'da, Rusya ve Avrasya Programında üst düzeyli araştırmacıdır. * Fyodor Lukyanov ise 'Russia in Global Affairs' dergisinin editörüdür.

ÇİN'DE ZENGİNLERE “KURAL YOK” ÇİN'DE SOSYAL PATLAMAMANIN TÜM ŞARTLARI VAR

Çin yönetimi, yolsuzluğun siyasi istikrara oluşturduğu tehditten endişeli. Ülkenin kaydettiği hızlı ekonomik büyümeyle yolsuzluk ve zenginlerle yoksullar arasındaki fark giderek açılıyor. ÇKP Yönetimi'nde yolsuzluğun halkın Komünist Parti'ye destek ve güvenini erozyona uğratabileceği endişesi hakim. Cumhurbaşkanı Cintoa "Yolsuzluk, halkın destek ve güvenine mal olabilir. İktidarımızı, bir avuç kişiye çıkar sağlayan bir araca dönüştürmemeliyiz" diye uyardı. Çin ekonomisini ayağa kaldıran işçiler, artık eskiden olduğu gibi karın tokluğuna çalışmak istemiyor, haklarını talep ediyor. Sosyal bir patlama için lazım gelen tüm şartlar Çin'de mevcut.

Rebecca Marston - Markus Rimmele *

Yüksek sınıftan kişilere pahalı şaraplar satan bir tüccar, Çinli zenginler hakkında bana güçlü bir izlenim veren şu hikayeyi anlattı: Bir grup Çinli işadamı bir akşam şarap içmek için buluşma ayarlamış. Onlardan en iyi şaraplarını getirmeleri istenmiş. Akşam buluşmaya dünyanın en çok bilinen iyi şaraplarından bir seçme getirilmiş: 1962 Chateau Lafite, 1970 Chateau Latour. Bu şarapların şişesi 1600 dolardan satılıyor. Gelenler, şaraplarını gösterip ardından ev sahibinin söylemesiyle açıp bir kaseye boşaltmışlar. Ardından da bu şarapları birbirine karıştırıp içmişler. Bu bazı Çinli zenginlerin lüks mallara nasıl yaklaştıklarını hikaye eden bir anekdot. Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip bu yükselen dev ülke lüks ürün tüketimindeki payını her geçen gün biraz daha artırırken üreticiler de Çinli zenginlerin beğenisi konusunda kendilerini geliştiriyorlar.

Çin'de yüksek enflasyondan muzdarip orta sınıfların aksine, zenginler yaşam tarzları üzerinde bir baskı hissetmiyorlar. Rolls-Royce'un da sahibi olan BMW firması, Çin'den yüksek talep sayesinde bu yılın ilk çeyrek kârını neredeyse dört katına çıkardı.

Çin'deki lüks tüketimde talep artışı nedeniyle kârlarını katlayan firmalar listesi epey uzun.

Barclays Capital'in hesaplarına göre, Çin şu anda dünyadaki lüks tüketim mallarının yüzde 12'sini satın alıyor. Bu rakamın yılda yüzde 20 ila 30 arasında yükselmesi bekleniyor. Bu da beş yıllık bir süre içinde Çin'in dünyadaki lüks ürünlerin üçte birinin satın alacağı anlamına geliyor.

Bu oldukça yüksek bir büyüme oranı. Fakat, büyümenin nedenini görmek için ülkede milyonerlerin sayısının hangi hızda arttığına bakmanız yeterli.

Merrill Lynch Cap Gemini World Varlık Bülteni, Çin'de yaklaşık beş yüzbin milyoner olduğuna ve bunun 2008'deki düzeyin yüzde 31 üzerinde olduğuna işaret ediyor.

Çinli zenginlerin lüks düşkünlüklerinin milyonerlerin yaşlarıyla da ilgili olabileceği düşünülüyor. Çin'deki zenginlerin yaş ortalaması 39 bu kalkınmış dünya ortalamasından 15 yaş daha düşük.

Bu yaş, tek çocuk politikasının uygulandığı döneme de denk geldiğinden bu milyonerler ailelerinin tek çocukları aynı zamanda. Milyonerler biraz da bu nedenle Küçük İmparatorlar olarak anılıyor.

'Haksız' arazi satışı Çinlileri ayaklandırdı

Çin'de zenginler bu halde yaşarken, ülkenin en kalabalık vilayeti olan Guangdong'a bağlı bir kentte, tarım arazilerinin müteahhitlere satıldığı haberleri halkı ayaklandırdı. Yetkililer Lufeng kentinde yaşanan çatışmalarda 12 polis memurunun yaralandığını, altı polis aracının ateşe verildiğini ve hükümet binalarının hasar gördüğünü açıkladı. Kent sakinleri eylemcilerden de yaralananlar olduğunu söylüyor. Çin'de her yıl düzenlenen binlerce protestonun pek çoğu yerel yönetime tepkilerden kaynaklanıyor. Yeni inşaatlar için tarlaları kamulaştırılan çiftçilerin düzenlediği eylemler sıkça gündeme geliyor. Bölgeden gelen haberlere göre, Wukan köyündeki eylemlere binlerce kişi katıldı.

Güney Çin Sabah Postası (South China Morning Post) adlı İngilizce gazete, protestocuların hedef aldığı binalar arasında Komünist Parti'ye ait bir merkez, bir karakol ve bir sanayi sitesi olduğunu yazdı.

Eylemcilerin parti yetkililerinin arazilerini müteahhitlere rüşvet karşılığı sattığına inandığı kaydediliyor. İnternette yer alan fotoğraflarda, köylülerin 'atalarının topraklarını iade et' yazılı bir pankart taşıdığı görülüyor.

Yetkililer: Protesto var, ama küçük

Çinli yetkililer ise protestolara sadece bir kaç yüz kişinin katıldığını bildirdi. Yapılan resmi açıklamada gerginliğe bir arazi anlaşmasının yol açtığı kabul edildi, polisin bir çocuğu öldürdüğü yolundaki söylentinin ise öfkenin kabarmasına neden ol-

duğu savunuldu.

Asılsız denilen bu dedikoduyu yayanların "art niyetli kişiler olduğu", köylüleri bir sınır karakolunu basmaya kışkırttıkları kaydedildi. Rüşvetçi yetkililerin müteahhitlerle işbirliğine giderek tarım arazilerini çiftçilere yeterli tazminat vermeden sattığı sıkça dile getirilen bir şikayet.

Bu gibi durumlarda çiftçilerin korunması amacıyla çıkarılmış yasalar var. Ancak bunlar çoğu zaman yerel düzeyde gözardı edilebiliyor.

Çin Başbakanı Wen Jiabao geçtiğimiz aylarda Ulusal Halk Kongresi'ne hitaben yaptığı konuşmada, Çin'in toplumsal istikrar sağlamak istiyorsa yolsuzlukla mücadele etmesi ve gelir dengesizliklerine çözüm sunması gerektiğini söylemişti.

Çin'in ekonomik başarısı tüm kesimlere yansımıyor ve artan sosyal sorunlar vatandaşların öfkelerini körükliyor. Ülkedeki protesto gösterilerini değerlendiren uzmanlar, Pekin'in sorunları görmezden geldiğini savundu.

Çin'de geçtiğimiz Haziran ayında patlak veren protesto gösterilerinin fitilini ateşleyen olay, polis-in Vang Liyanmey adındaki hamile bir işçi kadını tartaklaması oldu. Polis, olayın ardından sokaklara dökülen mevsimlik işçileri kontrol altına alabilmek için seferber oldu. Yüzlerce emniyet görevlisi, zırhlı araçlar ve göz yaşartıcı gazlarla göstericilere müdahale etti.

Şiddete maruz kalan 20 yaşındaki kadının yaralandığının ve eşinin öldürüldüğü yönündeki söylentilerin ardından, daha da şiddetli gösteriler patlak verdi. Sokaklara dökülen binin üzerinde göstericinin, resmi araçları ateşe verdiği ve yerel yönetim binasını yağmaladığı belirtildi.

Gazeteci ve iktisatçı Guo Zongxiao, ülkenin gününde patlak veren olayların, Çin'de gittikçe artan sosyal adaletsizliğin yarattığı baskı sonucu oluştuğunu belirterek şunları söyledi:

"Dünyanın imalathanesi olarak tanımlanan Çin'in gelişim standardı, oldukça kritik bir noktaya ulaştı. Kent ve taşra arasındaki fark gittikçe keskinleşiyor. Yerli işçiler ile diğer bölgelerden gelen işçiler arasındaki ücret farkları gittikçe artıyor. Bu da çözümü mümkün olmayan toplumsal sorunlara yol açıyor."

Baskılar artıyor

Çin, 2011 yılı birçok yönetim karşıtı protesto gösterisine sahne oldu. Liçhuan kentinde bir adamın gözaltındayken öldürülmesinin ardından, yaklaşık bin 500 kişi yine sokaklara döküldü. Tiansjin kentinde "Toplumsal intikamı" sloganı ile patlatılan bomba sonucu iki kişi hayatını kaybetti.

Yine mayıs ayı sonunda Fuzhou kentinde evi yıktırılan bir kişi, belediye önünde patlattığı bomba ile

hem kendini hem de iki kişiyi öldürdü. Ülkenin kuzeyinde de gösteriler düzenleniyor. Moğolistan'da, bir Çinli'nin Moğol bir göçebeye çarpıp ölümüne sebebiyet vermesi sonucu binlerce kişi yine yerel yönetim binası önünde gösteri düzenledi.

Hong Kong Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olarak görev yapan Ding Şueliang, toplumda artan öfkenin, küçük bir kıvılcımla ateşlendiğini ve daha büyük olaylara sebebiyet verdiğini belirtiyor. Şueliang, insanların gösteri düzenleme haklarının ise sadece kağıt üzerinde olduğuna dikkat çekti: "Yasalar, sıradan bir insanın Çin'de sokağa çıkıp, meşru çıkarlarını korumak, haksızlıkları ya da görevini kötüye kullanan devlet yetkililerini protesto etmek için kullanabilecekleri bir araç değil."

Pekin yönetimi endişeli

Pekin yönetimi, ülkedeki protesto gösterilerini endişe verici buluyor. Yönetim, özellikle de Arap ülkelerindeki isyan dalgası nedeniyle ülkedeki protesto gösterilerine karşı tetikte. Çin gibi ihracat ülkelerinde oluşabilecek bir huzursuzluğun, yatırımcıları tedirgin edebileceği düşünülüyor. Çin Sosyal Bilimler Akademisi, 2006 yılında ülke genelinde 60 bin gösterinin düzenlendiğini, 2008 yılında da bu sayının iki kat arttığını belirtiyor.

Ayrıca Pekin yönetiminin, propagandasını yaptığı "Uyumlu Toplum" konseptinin işe yaramadığı öngörülüyor. Yönetim, protesto gösterilerini tatlı-sert yöntemlerle bertaraf etmeye çalışıyor. Bir yandan göstericileri dağıtmak üzere güvenlik güçlerini artırırken, diğer yandan da seyrek de olsa devlet yetkililerinin işine son veriyor ya da büyük haksızlıklarda vatandaşlara tazminatlarını ödüyor.

Sosyoloji profesörü Ding Şueliang, yönetimin bu şekilde sorunlara yüzeysel yaklaştığını ve kökten çözemediğine dikkat çekerek, siyasi reformlardan konuşulmadığını belirtiyor. Şueliang, "Çin, yeni teknolojiler ihraç ettiği gibi, hoşgörülü ve demokratik bir toplumsal yapı ihraç edebilseydi o zaman vatandaşların direnişi ve öfkesi bu kadar büyük olmazdı" diyor.

Çin'de hükümet tarihinde ilk kez yolsuzlukla mücadeleyle ilgili bir rapor yayımladı ve sorunun 'hala çok ciddi boyutlarda' olduğunu belirtti. 2010 sonunda yayınlanan rapora göre, 2003'ten bu yana 200 binden fazla rüşvet ve zimmete para geçirme vakası soruşturuldu. Çin yönetimi, geçmişte pek çok kez yolsuzluğun siyasi istikrara büyük bir tehdit oluşturduğunu söylemişti. Ülkenin kaydettiği hızlı ekonomik büyümeyle yolsuzluk ve zenginlerle yoksullar arasındaki fark açıldı.

Raporda alınması önerilen önlemler arasında, Komünist Parti üyelerinin gelir ve yatırımlarını bildirmesi gibi kurallar var. Resmi parti ve seminerlere harcanan aşırı paranın da azaltılması öneriliyor.

Ancak raporu eleştirenler, yolsuzluğun sistemle özdeşleştiğini ve kökten reform yapılmadan sorunun sadece yeni kurallarla çözülemeyeceğini söylüyor. Çin geçtiğimiz yıllarda yolsuzluğa karşı birkaç kampanya yapmıştı. Ülkedeki en büyük yolsuzluk skandallarından birinde de Şangay'daki üst düzey bir parti yetkilisi emeklilik fonlarında usulsüzlük yaptığı suçlamasıyla 18 yıl hapse çarptırılmıştı.

Çin Cumhurbaşkanı'ndan yolsuzluk uyarısı

Çin Cumhurbaşkanı Hu Cintoa, yolsuzluğun halkın Komünist Parti'ye destek ve güvenini erozyona uğratabileceği uyarısında bulundu. Cumhurbaşkanı, 1949'da iktidara gelen Komünist Parti'nin başarılmasına dikkat çekti ancak üyelerinin her zaman-kinden daha disiplinli olması gerektiğini söyledi.

Çin Komünist Partisi, 80 milyon üyesiyle dünyanın en büyük siyasi partisi. Çin Yönetimi, son aylarda rejim muhaliflerine yönelik tavrını daha da sertleştirdi.

Geçmişte, gerçeklerden kopuk bir politika izlenmesi nedeniyle ciddi hataların da yapıldığını belir-

FOTOGRAF: http://ch.wikipedia.org

ten Hu, “Ama partimiz kendi gücüyle bu hataları düzeltmeyi başardı ve halkımız aldığımız darbelerle rağmen muzaffer bir şekilde ilerlemeye devam etti. Bugün Doğu’da canlı, sosyalist bir Çin ortaya çıktı. 1 milyar 300 milyon Çin vatandaşı, Çin’e özgü bir karakteri bulunan sosyalizm altında geleceğe güvenle ilerliyor” dedi.

Çin Cumhurbaşkanı, bununla birlikte, Çin Komünist Partisi’nin karşı karşıya olduğu sorunlara da dikkat çekerek, bazı üyelerin yetersiz ve halktan kopuk olmasının ülke için sıkıntı yarattığını söyledi. Hu, önünün alınamaması halinde yolsuzluğun partinin meşruiyetini tehdit edebileceğini vurguladı, “Yolsuzluk, halkın destek ve güvenine mal olabilir. İktidarımızı, bir avuç kişiye çıkar sağlayan bir araca dönüştürmemeliyiz” dedi.

Çin ekonomisini ayağa kaldıran işçiler, artık eskiden olduğu gibi karın tokluğuna çalışmak istemiyor, haklarını talep ediyor.

Çin’in 23 milyonluk kenti Şanghay’ın kuzey ucunda, şehrin bittiği yerde Jiading başlıyor. Geniş bulvarlar sanayi bölgelerini ikiye ayırıyor. Yolun her iki yanında fabrikalar uzayıp gidiyor.

Bu fabrikalardan birine girip ilk katına çıkıyoruz. Gösterişsiz bir odada patron Wang Jianyun ile karşılaşıyoruz. Henüz 33 yaşındaki patron dertli. Wang, genç işçilerin “iş ahlakına sahip olmamasından” şikâyetçi. Genç patron şöyle konuşuyor: “Çalışmaya başladığımda maaşım 800 Yuan’dı, yani ayda 80 euro. Gayet memnundum. İşe erken gelirdim, geç çıkardım. Eğer işimi bitirmemişsem önlüğü uzun çalışırdım. Bugünkü gençler daha gelir gelmez kaç para alacaklarını soruyorlar. Ben buraya ne verebilirim, diye düşünmüyorlar. Bizde durum tam tersiydi.”

Wang’ın firması FastPCB, elektronik parçaları için taşıyıcı kart üretiyor. İşyerinde 400 kişi çalışıyor. Firmanın tüm dünyadan müşterileri var.

Aylık maaş 300 euro

Çin’deki değişimin zora soktuğu firmalardan biri de FastPCB. Zahmetli el işinin fiyatı yüksek. Göçmen işçi sayısı az. Dolayısıyla maaşlar sürekli artıyor. Genç patron Wang’a göre maaş artışı her yıl yüzde 20’yi buluyor. Wang, şu an işçilerine ayda 300 euro ödüyor.

İşgücü talebinin farkında olan göçmen işçiler sürekli iş değiştiriyor. Wang, bir göçmen işçinin ortalama bir yıl yanında çalıştığını söylüyor. Hatta bazıları birkaç hafta durduktan sonra başka yerde daha iyi bir iş bulunca gidiyorlar.

FastPCB’de çalışan işçilerden biri de 23 yaşındaki Chen Feng. Feng, mavi bir iş önlüğü giyiyor. Önlüğün üzerine kızıla boyanmış uzun saçları düşüyor. Chen Feng çalışmak için Jiangsu bölgesinden gelmiş. Feng, sık sık iş değiştirilmesi konusunda şunları söylüyor: “Eğer fazla mesailerim doğru düzgün ödenmezse işimi değiştirmeyi düşünürüm tabi. Neresi daha iyiyse işçiler olarak birbirimizi sürekli bilgilendiriyoruz. Daha iyi bir iş arayan çok

insan var. Çok sayıda insan işini değiştiriyor.”

Daha iyi bir maaş, iş değiştirmenin başlıca sebebi. Ancak patron, iyi bir maaşın da işçiyi bir yerde tutmak için yeterli olmadığını vurguluyor: “Son yıllarda bazı şeyleri değiştirdik. Eskiden yemek dışarıdan hazır gelirdi. Şimdi ise bir mutfağımız var, bununla iş yeri temsilciliği ilgileniyor. Partiler düzenliyoruz. Ay festivalinde bir şarkı yarışmamız olacak örneğin. Fabrikanın çıkışında da bir açık basketbol sahası bulunuyor.”

Çin’deki fabrikalarda suistimaller hiç eksik olmasa da toplamda işçilerin durumu eskiye göre daha iyi. Birçok işyerinde sözleşmeler olması gerektiği gibi yapıyor ve işçiler sigortalı çalışıyor.

Köye dönmeyi düşünmüyorlar

Ancak tek sorun iş yerindeki çalışma şartları değil. İşçiler açısından konu daha çok hayatın planlanması ile ilgili. Yapılan bir ankete göre genç göçmen işçilerin yüzde 80’i anne babaları gibi günü geldiğinde köylerine geri dönmek istemiyorlar. Zaten şimdi de şehirli akranlarından hiç farklı değil. Zamanlarının büyük kısmını internet kafelerde geçiriyor, modayı takip ediyorlar. “Annem babam kadar yoğun çalışmadığım bir gerçek. Onlar için çalışmak sebat göstermektir. Biz gençler uzun süredir annemizin babamızın parasıyla yaşıyoruz. İşteklerimiz çok. Ama bunun için çok çalışmak istemiyoruz. Yayıncı bakış açısı bu.”

FOTOGRAF: http://hurryup.org

Chen Feng kazandığı paranın tamamını harcıyor. Para biriktirmeyi düşünmüyor. “Yaşamak istiyorum, fedakârlıkta bulunmak istemiyorum”, diyor Feng. Ve onun için en önemlisi kendine ayıracak bir zaman. Mısır ve Tunus’ta halk ayaklanmaları sonucu diktatörlüklerin devrilmesi, Çin gibi tek parti rejimi ile yönetilen diğer ülkelerde de demokrasi umudunu yeşertti.

Mısır ve Tunus’ta uzun yıllar yönetimi elinde bulunduran devlet başkanlarının halk ayaklanması ile devrilmesi, büyük siyasi dönüşümlerin kısa bir süre içinde mümkün olabileceğinin bir göstergesi niteliğindedir. Bu hızlı gelişmeler, dünyanın bir başka ucundaki rejim muhaliflerini de heyecanlandırıyor.

Çinli internet uzmanı Mao Xianghui, Arap ülkelerindeki gelişmeleri gıptayla takip ettiğini söylüyor. Xianghui, “Mısır’daki demokrasi hareketi, uluslararası boyutta çoktan beri var olan, demokratik medya organlarına dayanan bir halk hareketi. Çin’de ise biz çok kısıtlı koşullar içindeyiz. Sansür gibi bir sıkıntı var, amaç protestoları bastırmak. Ancak kati olan bir şey var ki, o da internette ortaklaşa duyguların kolayca harekete geçirebileceği, protestoların bir kıvılcımla parlayabileceği” diyor.

Tiananmen Olayları unutulmuyor

Çin’de bundan 22 yıl önce, 1989 yılında Tiananmen Meydanı’nı dolduran, çoğunluğu üniversite öğrencisi göst ericilerin elinde internetin sundu-

ğu olanaklar yoktu. Göstericiler meydana barışçıl protestolarla siyasi reformların hayata geçirilmesini talebini dile getirdiler, hatta bazıları açlık grevine girdi, ancak yine de sesleri duyulmadı, talepleri dikkate alınmadı. Çin Ordusu, Komünist Parti’nin talimatı üzerine göstericilere ateş açtı. 1989 Tiananmen Meydanı Olayları olarak tarihe geçen bu kanlı olaylarda toplam 3000 kişi yaşamını yitirdi.

Çin yönetiminin bu protestoları kanla bastırması ve ordunun muhaliflere ateş açması hafızalardan silinmedi. Ancak Çin’de sadece rejim muhalifleri değil, rejim yanlıları da var. Örneğin sol fraksiyonun sözcülerinden Sima Nan, Çin’de Kuzey Afrika ülkelerindeki benzer toplumsal hareketlerin gelişmesi ihtimaline karşı uyarıda bulunuyor.

Nan, internet sitesinde yayınlanan yazısında, “Çin’de de ülkemizi batıya satmaya hazır yeni platformlar oluştuğunu unutmamamız gerekiyor. Çin’de de sözde reformları uygulamaya koymak için kapitalistlere para ödeyen vakıflar var. Ayrıca, bizde de benzer sosyal yaralar olduğunu dikkate almamız gerekiyor: Fiyatlar yükseliyor, kimsenin ev almaya, hasta olunca hastanede kalmaya ya da daha iyi okullara gitmeye gücü yetmiyor. Buna bir de yolsuzluk ekleniyor. Yani kitlesel protestolara elverişli bir zemin var. Şayet buna izin verilirse, Tunus ve Mısır’daki gibi Çin’de de olaylar çıkabilir” diyor.

Şaşırtıcı olan, ister liberal ister Marksist olsun, Çinli entelektüellerin devrimin bir sonraki durağının Çin olacağı görüşünü paylaşması. Ancak gözden kaçırdıkları bir şey var: Karınlar tok olduğu sürece, kimse devrim yapmaz. Ülkede refah arttıkça, Çin halkının talepleri de büyüyor.

Çin Yönetimi bu taleplere 1989 yılında şiddetle karşılık vermişti. İnsan hakları aktivisti ve avukat Mo Zhixu’ya göre, silahlı kuvvetler hala Çin’de hâlâ bir devrim yapılmasının önündeki en büyük engel.

Zhixu, “Ordu ile devlet arasındaki ilişkiler bakımından incelendiğinde, Mısır ve Tunus’la Çin arasında büyük bir benzerlik ortaya çıkıyor. Her iki ülkede de on yıllar boyunca otokratik, dışa kapalı rejimler hâkimdi. Yakın bir gelecekte Çin’de de bu denli büyük protestoların başlaması ihtimali pek yok. Bu protestoların, iktidarı zorlaması ise neredeyse imkânsız. Bunun için başka koşullara ihtiyacımız var. Ancak rejim otokratik ve kapalı kaldıkça, Mısır ve Tunus’ta bugün ne oluyorsa, yarı Çin’de de aynısının olması muhtemeldir” şeklinde konuşuyor.

‘Tek çocuk’ kuralı değişiyor mu?

Bu arada Çin’in tek çocuk politikası, son 30 yıldır ülke nüfusunun kontrol altında tutulmasını sağladı. Ancak şimdilerde bu yasanın esnetilmesi talepleri dile getiriliyor. Çin toplumu, hızla yaşıyor ve “tek çocuk” olarak yetiştirilen kuşak da, aile planlamasının yumuşatılmasından yana. Soruna çözüm arayışlarının ekonomik boyutu da var.

* Rebecca Marston,, BBC Ekonomi Muhabiri, Markus Rimele ise Almanya’nın Sesi Radyosu muhabiri.

TARIM EMPERYALİZMİ YOKSUL ÜLKELERDEN “TOPRAK ARAKLANIYOR”

Tilmann Kleinjung - Chi Viet Giang

Gelişmekte olan ülkelerde ekilebilir nite-likteki arazileri satın alan uluslararası şir-ketlerin ve ülkelerin sayısı artıyor. BM de küçük çiftçileri zor duruma düşüren “toprak araklama”ya karşı yasal önlem almak istiyor. Dün-ya ekonomisinde söz sahibi olan ülkelerin gözü, büyük tarım arazilerinde. Mali açıdan güçlü, ka-labalık nüfusa sahip, ancak su kaynakları veya ta-rım arazileri açısından yoksul olan ülkeler, fakir ve gelişmekte olan ülkelerde hızla toprağa yatırım ya-pıyor.

İleride çıkabilecek bir kıtlık veya gıda mahsulle-ri fiyatlarındaki artışlara karşı korunmak amacıyla uluslararası dev şirketler ve ülkeler tarafından fakir ve kalkınmakta olan ülkelerde yapılan toprak satın alımlarına İngilizce’de “land grabbing” yani “top-rak koparma” veya “toprak araklama” adı veriliyor.

Oxfam gibi yardım örgütleri bu uygulamanın açlık ve yoksulluğu arttırdığına dikkat çekiyor. BM Gıda ve Tarım Örgütü kapsamında ise gelişmek-te olan ülkelerde halkın geçimini tehdit eden bu alımlara karşı ne gibi önlemler alınabileceği tartı-şılıyor.

Halk yerinden sürülüyor

Çin, Güney Kore, Körfez ülkeleri ya da Hindis-tan gibi ülkelere kamu yatırımcıları ya da özel şirketler, gelişmekte olan ülkelere satın alma ya da kira anlaşmalarıyla dev tarım arazilerini kendine bağlıyor. Buralarda üretilen gıda maddeleri, sadece yatırımı yapan ülkeye ihraç ediliyor. Dev araziler-de yerli halk yerlerinden sürülüyor, en büyük zararı fakir ve kalkınmakta olan ülkelerdeki halk görüyor.

Yardım örgütü Oxfam’ın Almanya temsilciliğin-den Marita Wiggerthale, kuşaklar boyu aynı aile tarafından ekilen, ancak tapuda kaydı olmayan bir arazinin günün birinde yabancı bir şirkete geçebil-diğine dikkat çekiyor. Wiggerthale, “Bu vakalarda çoğunlukla toprakları kullanma hakkı çığneniyor, tarım yapan aileler yerlerinden sürülüyor ve sonuç-ta tüm geçim kaynakları ellerinden gidiyor” diyor.

Yoksulluk ve açlığa yol açıyor

Böylelikle savaş ya da kıtlık olmamasına rağmen yoksulluk ve açlık da artıyor. Oxfam, Uganda’da bu tür bir vakayı belgelemiş. İngiliz bir yatırımcının Ugandalı yetkililer ile yaptığı anlaşma yüzünden, dev bir çam ve okaliptüs plantasyonuna yer açmak için 22 bin 500 kişi, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmış. Bu çiftçilere ne önceden sorul-muş, ne haber verilmiş, ne de tazminat ödenmiş.

Alman Federal Tarım ve Tüketiciyi Koruma Ba-kanlığı Ilse Aigner, son yıllarda fakir ve gelişmekte olan ülkelere 50 ila 80 milyon hektar toprak satıl-dığını belirtiyor, ancak yine de gıda üretimi alanın-da özel yatırımın önemine dikkat çekiyor. “Pren-sipte ziraat alanındaki özel yatırımcılara tamami-y-la kötü gözle bakmamak gerek” diyor Aigner, “An-cak bu yatırımların, bölge halkının da kârına olma-sı gerek. İşin zor tarafı da bu” şeklinde konuşuyor.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, hü-kümetler ve sivil toplum örgütleriyle birlikte bu so-runu çözmek için uluslararası bir düzenleme üze-rinde çalışıyor. İtalya’nın başkenti Roma’da bu amaçla yapılan görüşmelere katılan Alman Bakan Aigner, “En önemlisi, toprak alımının yapıldığı ül-kelerdeki hükümetlerin yatırımların ülkedeki zira-atın geliştirilmesi için kullanılması yönünde bilinç-lenmesi ve halkın yaşadığı, ekim yaptığı toprakla-rı terk etmek zorunda kalmaması ya da en azından bu ticaretten kârlı çıkması” dedi.

Batı Avrupa büyüklüğünde

Bu arazilerin satışı çoğunlukla gizli yapıldığından boyutu ile ilgili kesin rakamlar verilemiyor. Oxfam yardım örgütünün tahminlerine göre, 2001 yılın-dan bu yana sanayileşmiş ve kalkınmanın eşişinde-ki ülkeler, kalkınmakta olan ülkelere yaklaşık 227 milyon hektarlık arazi satın aldı. Bu neredeyse Batı Avrupa büyüklüğünde bir alana denk geliyor.

Boş sözler

Yardım örgütleri, bu yatırımların bölge halkına çoğu zaman pek bir yarar sağlamadığını ortaya çı-

karmış.

Oxfam yardım örgütünden Wiggerthale, “Ve-rilen istihdam sözü tutulmuyor. Ayrıca yatırımın hacmi de başta vaat edildiği oranda olmuyor. İç-i boş sözler bunlar. Araziler, karşılığında pek bir şey yapılmasına gerek kalmadan ucuza satın alınıyor” diyor.

Roma’da yapılan görüşmeler şimdilik bir sonuç vermedi. Geniş arazilerin satışı sırasında kullanı-cıların ve bölge halkının haklarının nasıl koruna-cağı konusunda gelecek yılın başında BM Gıda ve Tarım Örgütü kapsamında, uluslararası bir dü-zenleme için yeni görüşmelerin yapılacağı belir-tiliyor.

Afrika’yı aç bırakan ‘tarım emperyalizmi’

Nasıl oluyor da Etiyopya, çok geniş tarım ara-zilerine sahip olmasına karşın, kıtlık sorunu yaşıyor? Mısır ve tahıl ekili hektarlarca genişlikteki ta-rım alanları yemyeşil bir manzara oluşturuyor. Bu ekili alanlar, ne Avrupa’da ne de Amerika Bir-leşik Devletleri’nin batısında yer alıyor. Tarlalar, çok sayıda insanın kıtlıkla karşı karşıya olduğu Etiyopya’da bulunuyor.

Ülkede tarım yapılabilecek yeterli arazi olmas-ı-na rağmen, insanlar açlık çekiyor. Bu tarlalar ise

yabancı yatırımcılar tarafından satın alınarak veya kiralanarak, endüstriyel tarım için kullanılıyor. Bu uzmanlar tarafından “tarım emperyalizmi” olarak adlandırılıyor. Etiyopya hükümeti, bu şekilde dö-viz gelirlerinin ve tarım alanında teknik bilgilerin artırılmasını ümit ediyor. Ülkedeki verimli tarım alanlarının büyük bölümü hâlâ kullanılmıyor.

Etiyopya’dan yabancı yatırımcılara avantajlar

Etiyopya Tarım Bakanlığı’nın eski çalışanları-ndan, şu sıralar Bonn Üniversitesi’nde araştırma ya-pan Dawit Tesfaye, Etiyopya’nın yabancı yatırımcı-lar neden cazip bir ülke olduğunu şu sözlerle açıklı-yor: “Bir yatırımcı sadece ihracat yapmak için üre-tim yapıyorsa, beş yıl vergiden muaf oluyor. Ama bir yatırımcı iç pazara yönelik üretim yapıyorsa, iki veya üç yıl vergiden muaf tutuluyor.”

Etiyopya hükümeti geçen yıl üç milyon hektar verimli tarım alanını kiraya çıkardı. Afrika’nın bir-çok ülkesinde hükümetlerin, tarım arazilerini ya-bancı yatırımcılara sattığı veya kiraladığı gözlem-leniyor. Büyük yatırımcılar, Hindistan, Pakistan, Suudi Arabistan ve Çin gibi ülkelere geliyor. Ağırlıklı olarak biyo-yakıt elde etmek ya da ken-di ülkelerindeki gıda ihtiyacını karşılamak üzere ekim yapıyor.

Tarım ürünlerinin sadece bir bölümü Afrika’da piyasaya sürülüyor. Washington Amerikan Üniversitesi’nden Çin-Afrika ilişkileri uzmanı De-borah Braeutigam, ürünlerin Afrika piyasasında yer almasının, halka büyük bir yararı olmadığını belirtiyor. Braeutigam, bunun nedenini “Çinliler, örneğin Zambiya’da yerel tarım piyasasına da yatı-rım yapıyor. Ancak bu iç pazar için sorun yarata-bilecek bir durum. Çünkü Çinliler, kendi buğday, mısır ve büyük baş hayvanlarıyla Zambialı çiftçiler-le rekabet ediyor” sözleriyle açıklıyor.

Kıtlığın nedenleri

Tarım alanlarının yabancı yatırımcılara kiralan-ması veya satılması, Afrika Boynuzu’nda yaşanan kıtlığın nedenlerinden biri olarak görülüyor. Kıt-lıktan, Etiyopya, Somali, Kenya ve Cibutu’de yak-laşık 12 milyon kişi etkileniyor. Almanya Başbakan Angela Merkel’in Afrika Danışmanı Günter Noo-ke, kıtlığın farklı nedenleri olduğuna dikkat çek-i-yor:

“Afrika Boynuzu’ndaki kıtlığın nedenlerini an-la-mak kuşkusuz biraz zor. İklim değişikliği ve aşırı hava koşulları nedeniyle kuraklık ve seller yaşana-biliyor. Elbette başlıca sorunlardan biri de Soma-li. Devlet sistemi çalışmıyor, ülkede hükümet yok. İnsanlar da, yiyecek ve içecekleri kalmadığı zaman Kenya’nın kuzeyine veya Etiyopya’ya kaçıyor.”

Somali’den binlerce kişinin komşu ülkelerdeki mülteci kamplarını doldurması, bu ülkelere de kıtlık tehlikesini artırıyor.

Etiyopya Tarım Bakanlığı’nın eski çalışanı Da-wit Tesfaye, Afrika hükümetleri tarım politikala-rını değiştirmesse, gelecek yıllarda durumun daha da kötüleşmesinden kaygı duyuyor. Tesfaye, tarım alanlarının yabancı yatırımcılara bir iki yıllığına değil, 80 veya 90 yıl gibi oldukça uzun bir dönem için kiralandığına dikkat çekiyor.

Tarım stratejilerinde devrim beklentisi

Peki giderek artan dünya nüfusu nasıl doyuru-labilecek? Seri üretim ve tarımın sanayileşmesi ye-rine sürdürülebilirlik kavramı giderek öne çıkıyor.

Dünya nüfusu 7 milyara yaklaşırken tarım stra-tejisinin değiştirilmesi konusunda bilinç artıyor. Tarım Gelecek Vakfı’ndan Benedikt Haerlin, kit-leleri doyurabilmek için yeni teknolojiler yolu-y-la gıda üretiminin mümkün olduğunca artırılma-sı düşüncesinin ölümcül sonuçlara yol açabileceği uyarısında bulunuyor.

Haerlin, endüstriyel tarım teknolojisinin aç-lık sorununu çözmekten ziyade daha da kötüleş-tirdiğini belirtiyor: “Sanayi ülkelerinde sahip ol-duğumuz beslenme modelinin aşırı şişmanlama-ya yol açtığı artık açıkça görülüyor. Dünyada aşırı şişmanların sayısı aşırı zayıfları geçmiş durum-da. Yanlış beslenmenin önümüzdeki en büyük sağ-lık sorunu olduğu da aşikâr. Yani mevcut beslen-me modeli, açlığın üstesinden gelebileceğimiz bir araç olamaz.”

“Artık siyasette de bilinç arttı”

Haerlin, 2008 yılında dünyada büyük ses ge-tiren Dünya Tarım Raporu Teftiş Kurulu’nun da üyesi. Dünya Bankası’nın girişimiyle başlatılan ve Dünya Sağlık Örgütü ile Dünya Gıda Örgütü’nün de katıldığı çalışmalar sonucu ortaya çıkan rapor, endüstriyel tarıma karşı açıkça cephe alıyor, orga-nik tarım ve küçük çiftçinin desteklenmesini ta-lep ederken, yeşil gen teknolojisi, kimyasal tarım ve tohumların patentlenmesine savaş açıyordu. Alman çevre kuruluşu Germanwatch’un dünya tica-reti ve beslenme uzmanı Tobias Reichert, raporun açıklanmasının üzerinden üç yıl geçerken, raporda-ki pek çok sorunun artık siyasette de kabul edild-iğini belirtiyor.

“Gıda yerine hayvan yemi ve yakıt üretiliyor”

Reichert, AB’nin Avrupalı çiftçilere verdiği yo-ğun sübvansiyonların sadece doğayı tahrip etmedi-ğini, aynı zamanda dünya çapında gıda maddeleri-nin eşitsiz dağılımına da katkıda bulunduğunu be-lirtiyor ve “Gıda yerine hayvan yemi ve yakıt üre-tiliyor” diyor.

Reichert, “Özellikle de Avrupa örneğinde, endüstriyel tarımın dünya beslenmesine iki nedenden dolayı olumsuz etkisi var. Birincisi, başta hayvan üretimi olmak üzere AB'deki sanayileşme, Avrupalıların beslenmesinde sağlıklı olandan çok daha fazla hayvansal üretime yol açtı. İkincisi AB içinde tüketimin normal ölçülerin üzerine çıkması-na, aşırı tüketime neden oldu” şeklinde konuşuyor.

Yoksul çiftçi ithalat mağduru

Tüketim fazlasının ihracatı ise sorunun başka bir boyutu. Özellikle kalkınmakta olan ve yoksul ülkelerdeki çiftçiler, AB'nin cömert teşviklerinden yararlanan Avrupalı çiftçilerle rekabet edebilecek durumda değil. Bunun sonucunda sanayi ülkelelerinden ihracat yerli tarımı öldürüyor, bu da yoksul bölgelerde açlığa ve dünya çapında istihdam kaybına yol açıyor. Endüstriyel et ve süt üretimi için hayvan yemi üretimine odaklanılması ve bitkilerden yakıt üretimi dünya çapında çevreye de zarar veriyor. Hayvan yemi ya da yakıt üretiminde kullanılan bitkilere yer açmak için ormanlar tahrip ediliyor.

“Sistem değişecek”

Dünya Tarım Raporu, gıda maddelerinin, mümkün olduğunca tüketildikleri yerde üretilmesini tavsiye ediyor. 2008 yılında yayımlanan raporun başkan yardımcısı ve Milenyum Enstitüsü Başkanı Hans Herren, üretimin mümkün olduğunca sürdürülebilir ve ekolojik olması gerektiğinin de altını çiziyor. Kalkınmakta olan ülkelerde onlarca yıl çalışan tarım uzmanı, tarımın gelecekte de siyasiler için zorlu bir ödev olacağını belirtiyor: “Tamamen farklı bir sistem gerekecek. O zaman her şeyi kontrol altında tutmak isteyen şimdiki büyük tohum şirketlerine de gübre şirketlerine de ihtiyaç kalmayacak. Buna karşılık çiftçiler odakta olacak, yenilenebilir kaynaklar üreten, sürdürülebilir ve yeni nesillerin ihtiyaçlarını tatmin edecek bir sistem gelecek.”

Zengin - yoksul uçurumu büyüyor

BM Kalkınma Programı'nın raporuna göre, dünya nüfusunun yüzde 25'i dünyadaki toplam servetin yüzde 80'inine sahip. Milyonlarca kişi açlık sınırının altında yaşarken zengin ve yoksul arasındaki makas giderek açılıyor.

Kamerun'dan Almanya'ya, Hindistan'dan Brezilya'ya kadar, dünyanın her ülkesinde gelir dağılımındaki dengesizlik artıyor. BM Kalkınma Programı'nın hazırladığı bir rapor, bu olumsuz gelişmenin özellikle son 20 yılda giderek hızlandığını gösteriyor.

Zengin ve yoksul arasındaki uçurum, kalkınmakta olan ülkelerde daha fazla açılıyor. Ancak sanayi toplumlarında da durum bugüne kadar sanılandan daha vahim. ABD Başkanı Barack Obama'nın hazırladığı istihdam paketi bile, zengin ülkelerin dengeli bir gelir dağılımından ne kadar uzak olduğunun göstergesi.

İnsanların gelirleri geçinmeye yetmiyor. Hem zengin hem de yoksul ülkelerde. Geçim masrafları tüm dünyada artarken, maaşlar yerinde sayıyor. Sağlık ve eğitime ayrılan para azalırken, sosyal güvenlik alanı da sürekli kısıntılara maruz kalıyor.

Yoksullukla mücadelede öneriler

Sağlık, eğitim ve sosyal amaçlı yardım için daha fazla mali kaynak ayrılması yoksullukla mücadelede destek olabilir mi?

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Cenevre temsilcisi Cécile Molinier, bu yöntemin bazı ülkelerde başarılı olduğunu söylüyor. Molinier, “Alınabilecek çeşitli önlemler var. Örneğin progresif vergi sistemi uygulanabilir. Bu sistemde yoksul insanlar, daha zenginlere kıyasla, gelirlerinin daha küçük bir yüzdesini vergi olarak veriyor. Ayrıca Brezilya ve Meksika'da hayata geçirilen ve yoksul ailelerin çocuklarını okula gönderebilmelerini, annelerin doğum öncesi ve sonrası sağlık kontrollerini yaptırabilmelerini sağlayan aile bursları var” şeklinde konuşuyor.

Eğitim çözümlerden biri

Dünya nüfusunun neredeyse yüzde 40'ı sıhhi tesislerden yoksun, bir milyar insan açlık çekiyor. Ayrıca yoksulluk yüzünden kalkınmakta olan ülkelerde, özellikle de kırsal kesimlerde, çok sayıda çocuk okulu bitiremeden terk etmek zorunda kalıyor.

Sanayi toplumunda da eğitim alanında fırsat eşitliği mevcut değil. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı'nın (OECD) raporuna göre, dünyada gelir dağılımında giderek artan dengesizliğe karşı temel ihtiyaçların giderilmesi ve eğitim aran çözümleri olabilir.

Raporda, söz konusu alanlarda dağılım daha kolay ve daha adil olmadığı sürece zengin ve yoksul arasındaki uçurumun giderek daha derinleşeceği vurgulanıyor. (Alman Devlet Radyosu)

TÜRKİYE’NİN BÜYÜYEN LİDERLİĞİ

Türkiye'nin artan nüfuzu, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ekonomilerini entegre etmek ve modernleştirmek açısından kilit önem taşıyor. Bu vizyonun, önümüzdeki yıllardaki ortaklığımızın mihenk taşı olması gerektiğine inanıyoruz.

Hillary Clinton - ABD Dışişleri Bakanı

Konuşmama başlamadan önce Başkan Obama ve Amerikan halkı adına, dualarımızın son depremde sevdiklerini kaybeden ailelerle, kurtarma ekipleriyle ve Türkiye halkıyla olduğunu söylemek isterim. Yürek burkan manzaralar, sergilenen cesaret ve merhamet görüntüleri hepimizi derinden etkiledi.

Ne yazık ki son deprem, birlikte yas tuttuğumuz tek zaman değil. İki haftadan kısa bir süre önce iki düzine Türk askeri PKK'nın düzenlediği hain bir terör saldırısında öldürüldü. ABD, şiddet içeren aşırılık yanlılığına karşı mücadelede Türkiye'nin yanındadır. Ayrıca geçen ay Dışişleri Bakanı Davutoğlu ile beraber yeni Küresel Terörle Mücadele Forumuna eş başkanlık yapmaktan gurur duydum. Bu, ortaklığımızın genişliğinin ve artan kapsamlılığının sadece bir örneğidir. Başkan Obama, Başkan olarak yaptığı ilk ziyarette, Türk parlamentosuna hitaben yaptığı konuşmada, bu ilişkinin her iki ülke için de öneminin altını çizmişti.

Şunu itiraf etmeliyim ki; Kongredeki de dâhil bazı Amerikalılar, bu hayati ortaklığın geleceğine dair bazı şüpheler taşımaktadır. Devamlılığının ve Türkiye'nin bölgede oynayacağı rolü merak ediyorlar. Ve okuduğum kadarıyla, pek çok Türkün de kafasında ortaklığımıza dair soru işaretleri var. Bu sorulara cevap vermenin, her iki ülkenin liderlerinin de sorumluluğu olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla ABD'nin, Türkiye'nin bölgede ve dünyada artan rolünü memnuniyetle karşıladığını vurgulamak isterim. Her zaman aynı fikirde olmayabiliriz. Ama Türkiye, artan nüfuzuyla gelen sorumlulukları üstlendikçe, ortaklığımızın önümüzdeki yıllarda daha verimli hâle geleceğine inanıyoruz.

Bu gece, ilişkimizin bazen daha az dikkat çeken ama geleceğimizin açısından giderek daha merkezî hâle gelen bir yönüne odaklanmak istiyorum. ABD-Türkiye ekonomik ilişkileri ve Türkiye'nin bölgede büyüylen ekonomik liderliği.

Bu konuşmanın bağlamı, Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı kayda değer büyümedir. Türkiye ekonomisi son on yılda üçe katlandı. Daha fazla insan iş buldu, iş kurdu, ev aldı. Türklerle konuştuğumda güven ve iyimserlik görüyorum. Türkiye, dünyanın 17. ekonomisi olmaktan gurur duyabilir.

Bazen Türk Mucizesi olarak adlandırılan bu öykü biliniyor. Ama stratejik etkileri o kadar da iyi anlaşılmıyor olabilir. Bu bağlamda dört noktaya değinmek isterim. Birincisi, güçlü bir ABD-Türkiye ilişkisi Türkiye'nin refahına katkıda bulunmaktadır; buna karşılık Türkiye'nin ekonomik büyümesi ortaklığımızı daha da güçlendirmektedir; Türkiye yeni fırsatlardan tam olarak yararlanmak için ülke içindeki demokratik ilerlemeyi ve bölgesindeki barış ve istikrarı pekiştirmelidir ve son olarak Türkiye'nin ekonomik liderliği, bölgedeki ilerleme açısından itici bir güç olabilir.

İlk nokta, ittifakımızın Türkiye'nin refahını desteklemekteki rolü. Bu başarıda aslan payı hiç şüphesiz yeteneği ve çalışkanlığıyla bunu mümkün kılan Türk halkına aittir. Son on yılda Türk hükümetleri önemli ekonomik reformlar yaptı ve bunlar meyvesini verdi. Ekonomiyi yabancı yatırıma açtılar, enflasyonu düşürdüler, Avrupa ile daha yakın bir ekonomik entegrasyon sağlamaya çalıştılar ve kalkınmayı büyük şehirlerin ötesine taşıdılar. Bu adımlar önemlidir. Ancak ABD ile güçlü bir ortaklık da bunda önemli bir rol oynadı.

Bu, istikrar ve refahın temeli olan güvenlikle başlar. NATO'daki işbirliğimiz, Akdeniz'in deniz yollarının açık ve güvenli kılınmasına

yardımcı oldu. Orta Doğu'daki saldırganlığı dindirdik. Balkanlar'a ve Orta Avrupa'ya istikrar ve refah gelmesine katkıda bulunduk. Böylece Türkiye'nin kazançlı yeni ticaret ve yatırım ilişkileri kurmasına imkân verdik. Terörle mücadelede artan işbirliğimiz, yeni NATO Stratejik Konseptiyle 21. yüzyılın tehditleri konusunda birlikte çalışmamız ve NATO'nun konuşlandıracağı yeni füze savunma radarı, ittifakın, Türkiye'nin güvenliğine ve Türkiye'nin, ittifakın güvenliğine yaptığı katkılarının hatırlatıcısıdır.

Ama sadece güvenlik değil. Aynı zamanda ABD'nin öncülük ettiği ve korumaya devam ettiği açık, serbest, şeffaf ve adil bir küresel ekonomik sisteme erişim de önemli bir noktadır. Türkiye G-20 üyesi olarak bu sistemde büyüdü. Uzun vadede bir gün AB'ye katılırsa refahının daha da artacağına inanıyoruz ve ABD bunu mütemadiyen desteklemektedir.

İkinci nokta, ittifakımız Türkiye'nin refahına katkıda bulunurken, bu refahın da ittifakımızı güçlendirebileceği. Uzun süre ekonomik ilişkimiz güvenlik ortaklığımızın gerisinde kaldı. Ama bu değişmeye başlamıştır. Bu yılın ilk sekiz ayında, ikili ticaret yaklaşık yüzde 50 artmıştır. Boeing, Sikorsky, Raytheon gibi Amerikan-Türk Konseyi üyeleri, Türkiye'de her geçen gün daha fazla iş yapmaktadır. Bu, her iki ülkedeki çalışanlara ve tüketicilere yarar sağlamaktadır. Ama daha da iyisini yapabileceğimize inanıyorum. Sizlerin yardımıyla bu ilişkiyi bir sonraki düzeye taşıyabilir ve güvenlik ittifakımız kadar kalıcı ve dinamik bir refah ortaklığı kurabiliriz.

Bu nedenle Başkan Obama ile Cumhurbaşkanını Gül liderliğinde, telif haklarının korunmasından enerji ticaretinin desteklenmesine, İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi hâline gelmesine kadar her şeyi tartışmak üzere uzmanları bir araya getiren Ekonomik Ortaklık Komisyonu da dâhil diplomatik diyalogumuzu yoğunlaştırdık. Başbakan Erdoğan ile Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev'in çok önemli bir enerji anlaşmasına imza atmalarını takdirle karşılıyorum. Bu bağlamda, ABD'nin Türkiye'ye yardımcı olabilmesinin yollarını arıyoruz.

Başkan Obama geçen yıl, Washington'da ilk Küresel Girişimcilik Zirvesine ev sahipliği yaptı ve Başbakan Erdoğan'ın aralık ayında İstanbul'da ikinci zirveye ev sahipliği yapacak olmasından memnuniyet duyuyoruz. Ayrıca geçen ay, ABD-Türkiye İş Konseyinin ilk toplantısını yapmış olmasından memnunuz. Daha pek çok ortak girişim de süreç hâlinde. Türkiye büyüdükçe daha fazla ticaret yapılabilir, refah düzeyimizi birlikte artırabiliriz. Ekonomik iyileşmemizi sağlamak isteyen Amerikalılar için bu büyük önem taşımaktadır.

Üçüncü nokta, Türkiye'nin potansiyelini tam anlamıyla kullanması, ülke içinde demokrasiyi güçlendirmesine ve bölgede barış ve istikrarı artırmasına bağlıdır. Devam eden anayasa reform süreci değerli bir fırsattır ve bu süreçle ilgili olarak Cumhurbaşkanını Gül, Başbakan Erdoğan, Dışişleri Bakanı Davutoğlu ve diğerleriyle çok verimli görüşmelerde bulundum. Kapsayıcı, şeffaf, ifade ve inanç özgürlüğü de dâhil tüm Türk vatandaşları için insan haklarına saygıyı derinleştiren bir belge. Tüm azınlık gruplarının sesi duyulmalı, endişeleri dikkate alınmalı. Başbakan Erdoğan'ın, mülklerin, dinî azınlık cemaatlerine iade edileceği açıklamasından

özellikle etkilendim ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması gibi başka olumlu adımlar da atılmasını umuyoruz.

Canlı bir ekonomi, fikirlerin serbest alışverişine, serbest bilgi akışına ve hukukun üstünlüğüne dayanır. Yolsuzlukla mücadele edilmeli, serbest ve bağımsız medya korunmalıdır. Ve elbette refah, geniş ölçüde paylaşılmalıdır. Kadınların her alanda katılımına imkân tanınmalıdır.

Türkiye'nin sınırlarının ötesine bakıldığında bir takım endişeler var ve Türkiye'nin, kapsayıcı bir demokrasinin ve sorumlu bölgesel bir liderliğin gücünü göstermek açısından bu büyük değişim döneminde eşsiz bir fırsata sahip olduğunu bildiğimizden, Türk mevkidaşlarımızla yakın bir çalışma içindeyiz. Örneğin, Irak'ın merkezi kurumlarının desteklenmesinde ve Irak'ın ekonomik entegrasyonunda Türkiye ile birlikte çalışıyoruz. Türkiye, Devlet Başkanı Esad'ın kendi halkına uyguladığı şiddeti de yüksek sesle kınayanlar arasında.

ABD, Türkiye ile Yunanistan arasında ilerleme kaydedildiğine dair işaretler görmekten memnundur. Ancak Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin kötüleşmesi konusunda endişeliyiz. Bu ilişkinin iki ülkenin de yararına olduğuna, iki hükümetin de uzlaşma kapısını açık bırakmış olmalarının olumlu olduğuna inanıyoruz ve her iki ülkeye de bu önemli ilişkiyi tekrar yoluna sokmak için fırsat kollamaları çağrısında bulunuyoruz.

Kıbrıs konusunu da yakından takip ediyoruz. ABD, BM'nin ara buluculuğunu desteklemektedir ve tarafların bir çözüme ulaşmaları için söylemlerin minimumda tutulması gerektiğine inanıyoruz. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde doğal kaynak arama hakkını kabul ediyor, her iki tarafın da genel bir anlaşma kapsamında ortak kaynaklardan yararlandığını görmeyi sabırsızlıkla bekliyoruz.

Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin iyileşmesi de olumlu bir adım olacaktır ve Türk parlamentosunun protokolleri onaylayıp Ermenistan ile ilişkilerini normalleştirmesini umuyoruz. Devam eden ihtilaflar, bölgede ilerlemeyi ve kalkınmayı geciktirmektedir. Komşularla gerilimin azaltılması, istikrarın artırılması, büyüme ve nüfuzun artmasının reçetesidir. Türkiye'nin liderleri bunu biliyor ve bu nedenle son yıllarda diyaloglarını geliştirdiler. Ama bu, sadece Türkiye için değil, tüm ülkeler için cesur seçimler ve güçlü bir siyasi irade gerektirmektedir.

Son nokta ise şu ki; Türkiye'nin ekonomik liderliğinin, Türkiye'nin sınırlarının ötesinde olumlu değişimi destekleme potansiyeline sahip olduğunu inanıyoruz. Bölgedeki siyasi değişim ve reformla birlikte, ekonomik reform da yapılmalı. Başarılı olması için Arap siyasi uyanışı, aynı zamanda ekonomik bir uyanış da olmalı.

Başkan Obama, demokratik geçişleri desteklemek üzere kapsamlı bir ekonomik program hazırladı ve Türkiye bu çabada değerli bir ortak. Serbest, açık ve entegre bir ticaret ve yatırım bölgesi oluşturmaları için destek sağlama çabasındayız.

Dolayısıyla tüm bölgede yatırımları bulunan Türkiye için ekonomik ve siyasi olarak daha fazla bütünleşmenin faydaları da, bu bütünleşmeyi destekleme kapasitesi de önemlidir. Türkiye'nin artan nüfuzu, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ekonomilerini entegre etmek ve modernleştirmek açısından kilit önem taşıyor.

Bu vizyonun, önümüzdeki yıllardaki ortaklığımızın mihenk taşı olması gerektiğine inanıyoruz.

Türkiye'nin büyüylen liderliğinin, hem Türkiye halkı hem de sınırlarının ötesi için büyük potansiyel faydalar barındırdığı kanaatindeyiz. ABD için bu bir iyimserlik sebebidir. Birlikte başardıklarımızdan gururlu ve gelecekte birlikte başaracaklarımızdan umutluyum. (ABD Dışişleri Bakanı H. Clinton'ın, 2011 Yıllık ABD-Türkiye İlişkileri Konferansı'nda yaptığı konuşma, Ritz-Carlton Hotel, 31 Ekim 2011, geniş özet)

FOTOĞRAF: <http://en.wikipedia.org>

<http://www.state.gov/secretary/rm/2011/10/176445.htm>

UÇAK KAZALARININ SEBEPLERİ ÇARPIŞMA ÖNCESİ KOKPİTTE NELER OLUYOR?

Economist

Uçak kazaları karşısında kaderci bir kişi, suçu derhal pilotaj hatasına bağlar ve politikacıların ve askeri liderlerin sıklıkla başvurduğu içi boş bir açıklamayla, meraklı kamuoyu ve kurbanların aileleri tatmin etmeye çalışılır. Ancak, tüm bunlar aslında kolayca kaçmak anlamına gelir ve kokpitte gerçekten neler olup bittiğini tam olarak açıklamaya yetmez. Peki, tüm bunlar ne anlama geliyor?

Bir uçak kazasına dair soruşturma raporunun en sonunda yer alan Olası Neden Özeti, kazanın niçin gerçekleştiğine dair resmi bilgi sunar; ancak raporlarda pek dikkate alınmayan ve nadiren sözü edilen bir faktör vardır: kumanda yapısının kırılabilirliği. Söz konusu kırılabilirlik genellikle önemsenmez; kazanın pilotaj hatasından olduğu söylenirken, aslında kazanın ardında katı bir kumanda yapısının olabileceği görmezden gelinir. Kumanda sisteminde, sebep her ne olursa olsun, kokpitte yer alanlara tam yetki verilmiz.

Uçak seyirlerinin ilk dönemlerinde, açık kokpitte bir tek pilot bulunurdu. Her gün ölümle burun buruna gelir ve hayatta kalmak konusunda büyük yetenek sergilerdi. Efsaneler arttıkça bu pilotların egosu da şişti. Benzer şekilde, askeri havacılıkta başarılı misyonların sayısı arttıkça kumandanlar da daha yüce ve heybetli bir konuma yükseltildi. Uçak teknolojisi ve güvenilirliği arttıkça pilotların da artık insan-üstü yeteneklere bağımlı olmasına gerek kalmadı; dolayısıyla standart prosedürleri kullanmaya başladılar. Her uçuşta Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yoktu ne de olsa... Ancak, bu süre zarfında artık bireysel düşünceye fazla olanak tanınmıyordu; gerekli prosedürü uygulamaları yeterliydi. Ardından sektör büyüdü ve kokpite bir yardımcı pilot daha eklendi. Ardından, bir uçuş mühendisi ve deniz aşırı uçuşlar için bir navigatör... Kokpit ailesi büyüdükçe şirketler de pilotlarda yeni özellikler aramaya başladılar. Ücret ve çalışma koşullarına dair sendikalar güçlendi ve hatta pilotlar için yaş limiti bile belirlendi.

Bu dönemde benimsenen hedeflerden biri; emirleri sorgulamaksızın uygulayacak pilotlar bulmaktır. Her kurumsal kararın nedenini merak eden dikkatli kovboylardan oluşan bir personel değildi istedikleri. Peki, bu iyi eğitilmiş personeli nerede bulacaklardı? Orduda elbette! Ordudaki askeri pilotlar süper düzeyde eğitim görmüş ve çok deneyimli oldukları için değil; daha ziyade...

Askeri disiplinin yan ürünlerinden biri, otoriteyi kabul etme gereği ve istekliliğiydi. Zaman içinde ise, otoriteye uygun davranma zihniyeti geliyordu. Bundan sonra gelecek olan ise, kendi güvenliğini önemseme veya bu yönde hareket etme yeteneğinin yitirilmesi idi.

Misyon harikulade şekilde tamamlanmıştı. Söz konusu yetenek tamamen kaybolmasa da, yine de zedelenebilirdi. Bu karışma bir de "kadercilik" eklendi mi, potansiyel olarak tehlikeli bir durumun gelişmesi an meselesiydi. Kuşaklar boyu bir kabullenme zihniyeti geliştirdi ve bu zihniyet havacılık dışında birçok mecrada da karşımıza çıkıyor. Örneğin işinizi elde tutabilmek için çenenizi kapatmanız gerekiyor; ve patronunuz ne söylerse kabul ediyorsunuz. Kazan kaldırmıyorsunuz; kumanda zinciri içinde kalıyorsunuz. Siyasi doğruluk bir yaşam biçimi haline alıyor. Ardından, zaman içinde söz konusu zihniyet, çok daha itaatkar bir eğitim sisteminin tohumlarını atmış oluyor. Artık liderin söylediklerini sorgulamaksızın onun peşisıra gidiyorsunuz. İşte benzer bir düşünce şekli, pilotların, havacılık endüstrisinin tasarladığı her türlü uçağı kullanmasını sağlıyor. Bu ölümcül bir tasarım olsa da, itaatkar zihniyet galip geliyor. Örneğin, sadece hidrolik kontrolü olan bir uçağı kullanmak, buna ilk elden verilecek bir örnek.

Otorite ve körlemesine itaat, kurulan düzen için mükemmel unsurlar olmakla birlikte, kokpitte baş gösterebilecek kritik durumlarda, operasyonun bekası ve başarısının tüm oyuncular tarafından hep birlikte sağlanması arzu edilir. Çoğu zaman uçuş mürettebatından bir veya birden fazla kişi, karar alma mekanizmalarının dışında bırakılabilir. Kokpitte insan karakterine dair her türlü nüans daha da büyütülüp, tüm açıklığıyla gözler önüne serilebilir. Ancak, herhangi bir anlaşmazlığı önlemek için, mevcut kumanda yapısı bir standart olarak kabul edilir ve bu standart başarısız olduğunda felaketlere maruz kalma potansiyeli oldukça artar. Sadece sistemi tatmin etmek için bir kumandanın egosunu korumak veya uygun olmayan bir prosedürü körlemesine izlemek, birçok zaman saçma gelebilir; ancak kokpitte

FOTOĞRAFLAR: <http://www.msnl>

yaşanan şey tam olarak budur.

Konuya dışarıdan bakan biri için, eğer kokpitteki uyumsuzluğu izlemek mümkün olsa, kimin haklı kimin haksız olduğu görülür. Ancak ne yazık ki kokpit kapısı her zaman kapalı kalır; hatta uçak düştükten sonra bile... Dolayısıyla, bu mesele pek tartışmaya açılmaz. Bunun bir istisnası, Washington'daki Fairchild Hava Kuvvetleri Üssü'nde bir Air Force B-52'nin düşmesidir. (1) Uçağın kaptanının ehlikeyif pilotluk geçmiş herkeş tarafından bilinmekteydi; ancak kumanda yapısı öyleydi ki, değişiklik yapılması (uçuş statüsünden çıkarılması) neredeyse imkansızdı. Albayla birlikte uçmayı pek az insan reddederdi; ve herkes bu konuda konuşup dursa da, hiçbir girişimde bulunulmazdı. Sanki herkes kaçılmaz sonun gerçekleşmesini bekler gibiydi. Olay ger-

çekleştğinde, video kameralar B-52'nin görüntüsünü saniye saniye çekiyorlardı. Uçak, yerden yaklaşık yüz fit yukarıda 90 derece yana yatmış ve bundan sonra dengesini bulamamıştı. Askeri kumanda yapısı baki kalmış; ancak mürettebat ve milyonlarca dolarlık uçak helak olmuştu.

Uçağın düşüşü –veya sistemin başarısızlığı– kumanda yapısının doğasından ve birinci pilotun herhangi bir sebepten ötürü işlev gösteremediği durumda dönüşümlü olarak onun yerine geçilmesini gerektiren eğitimin bulunmayışından kaynaklanıyor. Kaza raporunda genellikle pilotun marjinal yetenekleri, kendisine gereğinden fazla güvenmesi ve kibirli oluşundan pek söz edilmez; ancak mürettebat bunun farkındadır; dolayısıyla kaza analizlerinde söz konusu etmenler göz ardı edilmemelidir.

1978-1980 yılları arasında, havayolu şirketleri, birinci pilotların, geniş mürettebatın ve karmaşık uçakların yönetiminden dolayı giderek iş yüklerinin artmış olabileceğini idrak etmeye başladı. Buna karşılık, otomasyona daha fazla ağırlık verilir oldu; ve pilotların gerekli eğitim müfredatına Mürettebat Kaynak Yönetimi dersleri eklendi. Söz konusu derslerin bu soruna çözüm olabileceği düşünüldü; ancak nafile. Çünkü, bu dersler, sadece kaptanın mürettebatı nasıl yöneteceğine odaklanıyordu. Bu bir başlangıçtı; ancak sorunlar baki kaldı. Aslında, kokpitteki kumanda üstünlüğü meselesinin nasıl ele alınacağını kimse bilmiyordu. Pilotluğun "kutsal kitabı"nı yazan uzmanların yaptığı teknik hataları sorgulamanın veya ortadan kaldırmanın hiçbir yolu yoktu. Uçak mürettebatının faaliyet el kitabında yazan kötü usuller, FAA (Federal Aviation Administration – Federal Havacılık İdaresi) tarafından da kabul edilmiş ve "kutsallık" mertebesine erişmişti. Bu hatalı usulleri yok sayan pilotlar ise, "dikkatsiz hilekarlar" olarak adlandırılırken, bu kutsal kitabı yazarlar "uzman" olarak kabul ediliyordu. Ancak bu iki benzetme de %100 doğru sayılmazdı.

Mürettebat Kaynak Geliştirme, daha etkin bir girişim olabilir. Bu tür bir eğitim, mürettebatın başarılı misyonlara daha etkin katkı sağlamalarına imkan tanırken, gelişen durumlar karşısında birer robot gibi itaat etmelerinin önüne de bu şekilde geçilebilir. Yapılacaklar listesini harfiyen takip ederek bir uçağın düşüşü engellenemez.

Aşağıdaki beş uçak kazasında toplam 1076 kişi öldü. Kaza raporlarında sıralanan olası nedenler ise, madalyonun sadece bir yüzüydü.

- KLM/Pan Am B747s, İspanya Tenerife Havalimanı, 27 Mart 1977, 583 ölü [2]
- United Airlines 173, Portland, 28 Aralık 1978, 10 ölü [3]
- American Airlines DC-10, Chicago, 25 Mayıs 1979, 273 ölü [4]
- Delta Airlines L-1011, DFW Havalimanı, Teksas, 2 Ağustos 1985, 137 ölü [5]
- Avianca 52, Cove Neck, NY, 25 Ocak 1990, 73 ölü [6]

Ne ilginçtir ki, Fairchild, Tenerife, DFW, Teksas ve Cove Neck'teki kazalarda, herhangi bir işlev bozukluğuna rastlanmayan ve mükemmel derecede iyi uçaklar bulunuyordu. Portland'daki diğer kazada ise, iniş takımında çok küçük bir sorun bulunan bir uçak söz konusuydu. Chicago'daki uçak kazasında, uçak, acil iniş izni istemişti; ancak hava koşulları çok iyiydi ve uçağın uçuşa elverişli olduğu daha sonraları tespit edilmişti. Aslında uçak uçuyordu ve kendisinden istendiği şekilde yükseliyordu; ta ki pilot uçuş profilini değiştirip, tavsiye edilen ve onaylanan usullere uygun davranana kadar. Peki, Tenerife'de havacılık tarihinin en kötü uçak kazasına neden olan şey neydi? Diğer trajik ve önlenebilir kazaların nedenleri ne olabilirdi?

Chicago'daki DC-10 kazası dışında diğer tüm ka-

AVRASYA'DA TÜRK MARŞI ÇALACAK MI?

Stanislav Tarasov

Kuzey Afrika'yı ve Orta Doğu'yu saran ve Arap baharı olarak adlandırılan toplu protesto gösterilerinin bölgeye bedeli 55 milyar dolar oldu. Danışmanlık şirketi Geopolicity tarafından hazırlanan rapor, bu gerçeği ortaya koyuyor. Libya, Suriye, Mısır, Tunus, Bahreyn ve Yemen gibi ülkelerin ekonomisi, adeta bir nakavt yaşadı. Bunların GSYH'sinde meydana gelen toplam kayıp 20,56 milyar dolara, devlet bütçesindeki kayıplar ise 35,28 milyar dolara ulaşılıyor. Uzmanlara göre, "devrim" için mali açıdan en yüksek bedeli ödeyenler, Mısır, Suriye ve Libya oldu.

Fakat kazananlar da var. Petrol fiyatlarındaki artış, bölgenin petrol ihracatçısı olan diğer ülkelerin nüfuzunu artırdı. 2011'in başında yaklaşık 90 do-

lar olan varil fiyatı mayıs ayına doğru 130 dolara fırlayıp hâlihazırda 100-113 dolar düzeyinde seyreliyor. Bu artış sayesinde BAE, Suudi Arabistan ve Kuveyt kendi GSYH'sini artırdı. Örneğin, Suudi Arabistan'ın bütçesine giren kaynaklar yüzde 25 oranında arttı. BAE'nin gelirindeki artış yüzde 31 oldu. IMF uzmanları, Orta Doğu'daki "güç merkezinin" kayda değer bir ölçüde Körfez'e doğru kaydığı görüşünde.

Peki, Arap baharı döneminde en çok fark edilir ve etkin bir politikayı izleyen Türkiye neler elde etti? Azerbaycan'daki Siyasi Yenilikler ve Teknolojiler Merkezi Başkanı Mübariz Ahmedoğlu, Arap baharıyla ilgili gelişmelerin Türkiye'yi "dünya ülkesi" hâline getirdiğini düşünüyor. Ancak bu, somut

olarak nasıl görülebilir? Kaldı ki bölgedeki hararetli sarsıntıların sonucunda kesinlikle demokratik olarak nitelendirilemeyecek Arap ülkeleri kendi mali konumlarını pekiştirmiş oldular. Gerçi, Ankara'nın kendi jeopolitik rakibi olarak gördüğü devletler de zayıflamış oldu: Mısır ve sarsıntıların devam ettiği Suriye. Aynı zamanda İran ve Katar önemli ölçüde konumlarını güçlendirmeye başlamış vaziyettedir. Zaten birçok uzmanın görüşüne göre, Katar'ın Arap baharı ile ilgili gelişmelerdeki rolü öyle büyüktü ki bu küçük krallık Orta Doğu'nun yeni lider olarak adlandırılmaya başlandı bile. Fakat bizce, Katar'ın arkasında yine de Suudi Arabistan var ve bilhassa bu ülke, Türkiye'nin bölgede istediğini yapmasına izin vermeyecek. Üstelik Recep Tay-

zalarda en büyük suç, kumanda yapısındaki kusurda aranabilir. Bu kazalarda, kumanda alternatiflerini uygulamak konusunda yardımcı pilot ve diğer mürettebat çekimser kalmış; kaptan ise yanılmaz olduğunu varsaymıştı. Chicago kazasına ise, prosedürlere körlemesine bir güven neden oldu.

Uçuş topluluğu, kumanda yapısına sahte bir bağlılık sergiliyor; ancak uçağın kaptanının üstünlüğü ve yanılmazlığı ön planda tutuluyor. Yardımcı pilot ise, iş dünyasındaki sekreterlere benziyor. Emirleri alıyor; kağıt işlerini yapıyor; ancak şirket için bir karar vermiyor. Kurumsal bir şirketin CEO'su çuvaldadığında, yönetim kurulu kendisine bir başka lider belirliyor. Bir kaptan çuvaldadığında ise, büyük bir boşluğun ortaya çıkma olasılığı var; bu boşluğu yaygınlaştıran ise, sistemin bizzat kendisi. Şöyle ki, kötü bir usul ortaya çıktığında (genellikle uçak kazasından sonra), uçuş manüeli değiştirilir sadece... "Hilekar" pilotlar ise, daha iyi güvenlik sağlayan değiştirilmiş usulleri zaten bir süredir kullanmaktadırlar.

Tenerife kazasında yedi kişi, olayın oluş anını saniye saniye izlediler ve sadece birkaç sönük bilgi vermekle yetindiler. (7) Temelde, KLM uçağı, oldukça sisli koşullar altında aynı pistte ters yönde ilerleyen Pan Am uçağının güzergahına doğru havalanmıştı; ancak her şey bu kadar basit değil. Olayda suçu bulan bir çok taraf var. Sözü edilen yedi kişi, havaalanının kontrol kulesi operatörü, Pam Am uçağının kokpitindeki üç mürettebat ve KLM uçağının üç mürettebatından oluşuyordu. Aslında, kararları sadece kule operatörü ve iki kaptan verirler; ancak her iki uçağın diğer mürettebatı ve kaptan muavinleri o sırada ne yapıyordu?

Gelenekler ve alışkanlıklar, bir kaptanı zirve noktasına yükseltebilir; ve eğer bu kişi, savaşlarda kaydettiği başarılarla, mesleki duruşuyla veya özel yetenekleriyle nam salmışsa, artık onun yanılma payı neredeyse hiç yoktur. Uçuşu kumanda eden kişi kimseye hesap vermeyen bir noktaya varmışsa ve kendi kendisini çok önemli görüp, gözü başka hiçbir şey görmez olmuşsa, sağduyu ve mantığa başvurma yeteneği de zedelenmiş demektir. Bu, havacılıkta arzu edilmeyen bir durumdur; ne de olsa bir kişinin gözü hiçbir şeyi görmediğinde kötü şeyler yaşanabilir.

KLM pilotu, sadece pilot olmasının dışında en azından şirket yapısında daha fazla bir şey ifade ediyordu. Diğerlerinin kıdemli kaptanıydı ve eğitim veriyordu. Şirketin kıdemli eğitim kaptanı olarak

muhtemelen halihazırda KLM pilotlarının hepsini olmasa da büyük bölümünü o eğitmişti. Pilotlar arasında yaşayan bir efsane olarak kabul edilirdi. Dahası, üst yönetim tarafından da oldukça saygı gören birisiydi. Şirketin yayınlarında onun resmi en önde kullanılırdı. Bu büyük resme bakıldığında, belki de kendisini bu yolculuğun pilotu olmasının dışında daha büyük bir ortamda konumlandırıyordu. Şirket merkezinde çalışan bir yönetici olsaydı, belki de otel masraflarından tasarruf etmeyi, sorunları çözmeyi, müzakerelerde bulunmayı, yani sıradan bir pilotun endişe etmeyeceği şeyleri düşünüyor olabilirdi. Ancak o gün şirket merkezinde değildi. Kariyerinin büyük bölümünü, çarpışma anlarının da tüm şiddetiyle -ancak tehlikesiz bir şekilde- bizzat yaşadığı uçuş simülörlerinde pilotları eğitmekle geçirmişti. Bir sinsi etmen daha vardı: bir uçuş simülöründe, eğitim veren kaptan, kalkış izni istemez; izni kendisi verir. Bu sürece müdahil olan bir kontrol kule operatörü de bulunmaz. O sisli Mart ayında nerede olduğunu aniden unutmış olabilir miydi? Kokpitin ses kayıt cihazından geriye kalan konuşmada, kim olduğunu unutmadığı anlaşıyor.

Park noktasından iki uçağın çarpıştığı alana kadar birçok noktada, iki uçağın mürettebatından herhangi birisi, alternatif bir eylem planını izleyebilirdi ve izlemeliydi de. Elbette kontrol kulesi operatörü de, KLM uçağı havalanana dek Pan Am uçağının ilerleyişini durdurabilirdi. Kontrol kulesini yaptığı yasa dışı değildi; muhtemelen de tek bir pisti olan ve tak-silerin geçişi için uygun bir güzergahın bulunmadığı havaalanında zaten bunu her gün yapıyordu. Yoğun bir sisin olduğu, bu yüzden de görüş mesafesinin azaldığı, iki uçağın da pozisyonunu net bir şekilde belirleyecek bir radarın da olmadığı bir ortamda bu gereksiz riski almanın ne gereği vardı? Öte yandan, KLM'nin yardımcı pilotu da, son gayret olarak uçağın frenlerine yüklenebilirdi veya geriye doğru gazı kesebilirdi.

Kazanın üzerinden iki buçuk yıl geçtikten sonra, bir DC-10 Chicago O'Hare Havaalanından kalktı ve motorlarından birini kaybetti. Motor uçaktan aşağı düştü. Uçak, ayrıca, uçuş denetimlerini çalıştıran üç hidrolik sistemden birini de kaybetti. Ancak DC-10'da uçuşun devamı için tek bir hidrolik sistem gerekiyordu ve 2 ve 3.sistemler normal şekilde çalışıyorlardı. Kaybolan motor, beraberinde hidrolik pompasını da almıştı; yani 1.sistemin kalbini! Moto-

run ve hidrolik sistemin kaybıyla eş zamanlı olarak, kanatlardaki hareketli kumanda yüzeyi de içeriye çekilince, bu kanatta irtifadaki tutunma hızı azaldı.

Üç motorlu uçak, iki motorla uçacaktı; zaten öyle de oldu. Ta ki pilotlar, "kutsal kitapları"nda yazılan onaylanmış uçuş profilini değiştirene kadar. Motorun çalışmaması durumunda, yükselme profili hızının V2+ 10'tan daha fazla olması gerekiyordu. Zaten o sırada 172 knot'un üzerinde bir hızla ilerliyorlardı. Ancak, prosedürel hedef hızı doğrultusunda hızları azaltıldığı için uçağın sol kanadı irtifa kaybetti ve uçak yere çakıldı.

Bu tür normal-dışı durumlarda, pilot, havada erişilen hızı sürdürece kadar zeki davranır. Ancak, DC-10'un durumunda, havadaki hız kritik önem arz ediyordu. Bir prosedüre uygun davranılacak diye mevcut hızı düşürmek iyi bir fikir değildi. Ancak, bu prosedür, şirketin faaliyet el kitabına yazıldığı an, Tanrı'nın kelamı misali, kutsal sayılıyordu. Kazanın ardından uçuş profili değiştirildi; dolayısıyla kılavuz el kitabında yazılanlar da...

1985'in sıcak bir yaz günü, bir Lockheed L-1011 jumbo jet, DFW havaalanının güneyine doğru yaklaşmaktaydı. [8] Ancak uçuş güzergahında bir anda aktif bir gökgürültülü fırtına başladı. Uçağın tam önünde imişçukler çakıyordu ve bu durumun üstesinden ivedilikle gelmek gerekiyordu. Uçak güzergahında ilerlemeye devam etti. Pilotun, o gün biraz sinirli olan Tabiat Ana'yla mücadele etmesi gerekiyordu. Kendilerine doğru gelen ve açıkça tehlike oluşturduğu görülen bir durumu önlemek için hiçbir eylem planı yoktu. Etraflarındaki bölge ise, sanki ve birkaç mil dahilinde en az üç alternatif havaalanı vardı; onlardan birine inebilirlerdi, yakıta ilgili bir sorun yoktu.

Ancak fazla düşünmeden, inanılmayacak bir hızla, felaketin tam ortasına doğru ilerlediler. Fırtına bulutlarını açıkça görürseniz, onlara doğru körlemesine doğru gitmezsiniz. Bu iyi bir fikir değildir; ve kötü şeyler olacağı bellidir. Pilotun kişiliğini pek bilmesek de, kokpitte o anda hangi faktörlerin iş başında olduğunu söylemek imkansız. Ancak, şu da görülüyor ki, pilot uçuş anında inisiyatif almamış, karar vermemişti. Peki ya neden?

Belki de, yardımcı pilot koltuğunda oturan biri için en zorlu görev, bir kaptandan direktif alırken, potansiyel olarak tehlike arz eden bir eylemi nasıl sonlandıracağıdır. Bu konuda kendilerine eğitim ve

rilmelidir. Öte yandan, kaptanların da, diğer mürettebatla anlaşmazlıkları tespit edip çözümlemek konusunda eğitilmesi gerekir. Titanic'in dümencisi, buz dağına doğru son hızla -hem de gece vakti- ilerlemenin pek de sağlıklı bir karar olmayacağı konusunda kaptanı uyarıyordu sonuç böyle olur muydu?

14 Nisan 1912 günü Kaptan John Edward Smith -ki kendisi White Star Line'in en prestijli kaptanıydı-, dünyanın teknolojik olarak en ileri buharlı gemisini, Titanic'i kullanıyordu. (9) O gece Titanic, Kuzey Atlantik'te ilerliyordu. Bölgedeki diğer gemiler ise gecenin geçmesini bekliyorlardı; çünkü Atlantik Okyanusu'nun bu karanlık bölümünde bazı aysberglere olduğu biliniyordu. KLM Boeing 747 de, tıpkı Titanic'e benziyor. Tek farkı, aysbergin birkaç yüz ft ilerde görüldüğünde saatte yaklaşık 150 mil hızla ilerliyor olmasıydı.

Daha önceleri eğitim sırasında yardımcı pilotun, kaptanın kendisinden talep ettiği tüm manevraları yapmasına gerek yoktu. Bununla birlikte, eğer kaptan pilot herhangi bir sebeple aciz kalırsa, yardımcı pilotun, bu konuda eğitim almamasına karşın gereken manevralardan herhangi birini tek başına gerçekleştirmesi gerekebilirdi. Gündelik düzende bazı şeyleri sadece kaptanın yapmasına izin veriliyor ve asıl sorun buradan kaynaklanıyor. Örneğin uçuş planını sadece kaptan imzalayabiliyor; motoru başlatan, uçağı pist üzerinde ilerleten ve bazen tüm iniş ve kalkışları gerçekleştiren de sadece kaptan oluyor. Bu konuda eğitimi alan, yetenekli bir yardımcı pilot da tüm bunları yapabilir. Ancak, yıllar boyu kendisinden geçince faydalanılmadıktan sonra, şu da bir gerçek ki, yardımcı pilot artık o kadar da yararlı görülüyor.

Kumanda yapısı yeniden gözden geçirilmeli; kokpitteki "kutsallık odaklı zihniyet" yok edilmeli; çok daha kapsamlı bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Kötü usuller, her zaman için yıkıcı sonuçları beraberinde getirir. Chicago kazası sırasında uygulanan "motorların devreden çıkması" usulünün duruma uygun olmadığı ve düşük irtifada uygulayarak, bunun işe yarayıp yaramayacağını deneyimlemenin zamanı olmadığı açıkça ortada. Uçuşun "kutsal kitapları"na ve onları kaleme alanlara körü körüne bağlılık, o gün Amerikan DC-10 uçağının yolcularına ve mürettebatına pek iyi sonuçlar getirmedi.

Kumanda yapısı çerçevesindeki standardizasyon ve uçuş usullerine uygunluk, genellikle kolay bir uçuş rutini sağlar; ancak bu kuralların mevcut duruma uygun olmadığı zamanlar olabilir. Yukarıda sözü edilen kazaların hepsi, eğer mevcut prosedürlerin dışına çıkılıp alternatif bir oyun planı getirilmiş olsaydı önlenilebilirdi. Ancak insan doğası gereği, bir kişiden, uzun süreler bir kutunun içinde çalışıp ardından bir anda kutudan dışarı çıkması ve bir kumanda performansını sergilemesi beklenemez.

Öte yandan, kumanda sistemi de alternatif oyun planlarını pek kabul edeceğe benzemiyor. Mürettebat Kaynak Yönetimi, bu durumu ele almak üzere bir girişimdi; ancak gerek insan doğasının karmaşıklıklarından, gerekse yıllardır süren otoriter eğitimlerden dolayı bu soruna bir çözüm getiremedi.

Sağlıklı bir kokpit, tüm mürettebatın kendisini özgür hissettiği ve uçağın operasyonunda muhake-me yapabildiği bir ortamdır. Sağlıksız kokpit ise, tek bir sesin işitildiği ve geri kalan mürettebatın yukarıda sözü edilen gerekçelerden dolayı elinin kolunun bağlı kaldığı bir kokpitir. Teknoloji akıl almaz bir hızla ilerlerken, insan mühendisliği henüz mükemmeliyete varamadı.

Daha önce sözü edilen kazalardaki tüm mürettebat deneyimli ve kalifiye idi; ancak yolcularla birlikte yaşamlarını kaybettiler. Kader, yolculuklarını böldü; çünkü teknoloji ve insanoğlu arasında bir anlaşmazlık çıkınca, alışkanlıklar ve geleneklerden dolayı onların performansı kösteklenmişti.

** Houston Üniversitesi mezunu olan Charles Foerster, Amerika Donanma eski Hava Subayı ve profesyonel bir pilottur.*

yip Erdoğan'ın ekibinin bölge çapındaki ekonomik başarıları, tıpkı bunca tanıtımı yapılan İslam ülkelerini için Türk devlet yapısı modelinin de olduğu gibi, görecelidir.

Böylelikle Türkiye, çift yüzlü Janus'un durumuna düştü: Bir yandan Mısır, Tunus ve Libya'da yeni ortaya çıkan demokratlara destek verirken, diğer yandan da Körfez'deki monarşilerin ve Suudi Arabistan'ın gittikçe artan gücünü hesaba katmak zorunda. İkincisi, önceden Türkiye'nin Mısır ve Libya ile sağlam ticari ve ekonomik bağlantıları varken, şimdi ise imzalanan son anlaşmalara rağmen bunları eski hâline getirmek bile birçok farklı sebepten ötürü oldukça zor olacak. Kaddafi'nin Bogaz'daki bir dizi büyük altyapı projelerine devasa yatırım yaptığı ve yapmaya devam etmek niyetinde olduğu, Libya'nın Türkiye için inşaat sektöründe devasa imkânlar sunduğu ve bu ülkede farklı projelerde 30 binden fazla Türk'ün istihdam edildiği unutulmamalıdır. Türkiye'nin bu kayıplarını telafi edip edemeyeceğini kimse bilmiyor. Türk uzmanlarının bir kısmı, Türkiye'nin Batı'nın ortağı rolünü icra ederek müttefiklerinin Orta Doğu ile ilgili askeri ve stratejik planlarına dâhil olmakla iktidardaki seçkinler için beklenmedik bir şekilde Arap dünyasından eskisine göre daha çok izo-

le bir hâle geldiğini idrak etmeye başlıyor. İlk başta Türkiye'nin bölgedeki "demokratik misyonunun" sonuçlarını heyecanlı bir şekilde tefsir eden Türk siyaset bilimcileri artık, hemen hemen bütün Arap ülkelerinin Türkiye'nin duruşuna karşı "itidalli" tepkiler verdiğini tespit ediyor. Bir Türk gazetesinin belirttiği gibi, Türkiye "hızlı bir şekilde ilham kaynağı olmaktan çıkıp gittikçe daha çok bölgede huzursuzluk kaynağı olmaya başlıyor".

Kuşkusuz, sözümüz ona AB, "Arap sarsıntılarına" katıldığı için Ankara'ya hemen ödül verseydi gelişmelerin farklı bir senaryosu olabilirdi. Ne var ki Türkiye Fransız "soğuk düşüne" maruz kaldı. Ermenistan Cumhurbaşkanı Erivan'da bir araya gelen Nicolas Sarkozy, "Bu konudaki durumum değişmedi ve değişmeyecek. Şahsen şuna inanıyorum ki AB Türkiye'ye göre değil." demişti. Böylelikle, Türkiye'nin ürettiği farklı jeopolitik kombinasyonlar ve "kendi İslam"ını demokrasinin ilkeleleriyle harmanlamaya yönelik ideolojik ve siyasi çabası, Avrupa üzerinde kayda değer bir tesir bırakmıyor. Zaten Doğu'da yani Asya'da da başka siyasi ve ideolojik değerler rağbet görüyor. Türkiye'nin tarihsel deneyiminin Arap ülkelerinin tarihsel deneyiminden çok farklı olduğunu anlamak için ortaokul ders kitaplarındaki bilgi birikimine sahip ol-

mak yeterlidir: Türkler savaşçı, Farslar şair, Araplar ise peygamberdir. Böylece, Türkiye'nin "demokratik İslam"ı tarihsel İslam'a dâhil etmekten ibaret deneyi sürdürme çabası, bundan sonra bölgede sadece mezhepler arası ve siyasi sıkıntıların artmasına yol açacak.

Kemal Atatürk'ün zamanında Türkiye bölgede kendini laik bir devlet olarak konumlandırıp Batı tipi demokrasinin "saf" bir örneği rolünü oynadıysa şimdi yeni ideoloji, ülkeyi ya "devrimin" zafere ulaştığı Arap ülkelerinde yeni ortaya çıkan mezlez demokrasilerin rehinesi ya da Körfez'deki zengin monarşilerin ve Suudi Arabistan'ın stratejilerinin tamamlayıcı bir halkası hâline getiriyor. Bundan da öte, Ankara'nın yeniden canlandırdığı parlamento üzerinden Batılılaşma düşüncesi, Körfez'de artık alametlerinin görülmeye başlandığı monarşi üzerinden Batılılaşma gibi karşıt bir hareketle çarpışabilir. Bu ise "Arap Doğusundaki kalenin anah-tarının" Ankara'nın elinden alınıp başkasına verilebileceği anlamına geliyor. O zaman Avrupa da Türkiye'ye karşı duyduğu ilgiyi kaybedecek. Gerçi, Ankara'nın başka bir şansı daha var: Vladimir Putin'in önerdiği Avrasya Birliğine doğru yol almak. Bu durumda Türk marşı başka türlü ve çok daha yüksek bir sesle çalabilecek. (Rus Haber Ajansı Regnum)

Şİİ İSLAM VE BÜYÜK GÜÇ OLABİLMEK İRAN, DİNİ LABİRENTTEN ÇIKMANIN YOLLARINI ARIYOR

İran'daki çatışma, İranlıların ulusal bilincini şekillendiren iki güçlü kültürel gelenek (Pers İmparatorluğu'nun İslam-öncesi tarihi ile Şii İslam) arasında bir çatışmadır. Hangi geleneğin baskın çıkacağına bağlı olarak, ya hükümetin mevcut dini şekli korunacak; ya da İran seküler bir ulusal devlete dönüşecek.

Alexander Lukoyanov *

İran'ın siyasi elit tabakası, tarih boyunca, toplum örgütlenme ilkelerine ve toplumun otoritelerin tavrına göre değişen görüşlerini ifade etmesine –ki bu görüşler, resmi çizgiye tamamen aykırı olsalar bile- izin veren devleti benimsediler. Bu gelenek, hiçbir zaman kırılmadı: monarşi zamanında da İslam cumhuriyeti kurulduğunda da. Bunu mümkün kılan etmenler arasında, ülkedeki bölgesel ve ulusal özelliklerin yanı sıra, toplumun mevcut dini ve siyasi yapısı da etkili oldu; keza buna göre, dini liderlerin mutlak olarak herhangi bir konuda bağımsız görüş bildirme hakkı bulunurken, halkın da kendi çıkarları ve moral değerlerini temel alarak ruhani bir lider seçme hakları saklıydı.

Bugün, İran'ın iç ve dış politikalarında yaşanan çatışmalar, Başkan Mahmut Ahmedinecad'dan kaynaklanıyor. Kendisi, önemli ve oldukça tartışmalı bir figür. İran'daki siyasi mücadele hiçbir zaman gerçek anlamıyla son bulmadı. Bununla birlikte, İran İslam Cumhuriyeti, hiçbir şekilde diktatoryal bir rejim değil; tam tersine her zaman bir dizi siyasi-ekonomik çıkar ve onları ifade etme yöntemiyle diğer Arap ülkelerinden ayrı tutuldu. Bu siyasi mücadele, 2009 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından yeniden canlandı. İranlıların çoğunun kuşkuyla baktığı Ahmedinecad'ın seçim zaferi, kitleler düzeyinde büyük protestoları tetikledi. İran Ruhani Lideri ("Rahbar") Ali Hamaney bile –ki kendisi daha önceleri Başkan'ı vargücüyle savunuyordu- cumhurbaşkanlığı açılış töreninde Ahmedinecad'la arasına gözle görünür bir mesafe koydu: geleneksel el öpmek yerine sadece omzunu öpmesine izin verdi.

2005 yılına geri dönersek, bu tarihte Ahmedinecad ilk başkanlık seçimlerini kazanmıştı. Bu tarihten sonra da cumhurbaşkanlığı sonuçlarını kimse sorgulamadı. Birçok analist ise, İran Devrim Muhafızları Ordusu'nun ülkedeki artan rolü ve nüfuzundan söz etmeye başlamıştı. Söz konusu grubu, güç peşinde koşan bağımsız bir kuvvet olarak görmeye başladılar; dolayısıyla bu grup, Ayetullah Hamaney'e yakın ruhban sınıfının otoritesini ve siyasi gücünü tehdit ediyordu.

6 yıl sonra günümüze geldiğimizde ise, bu çatışmanın daha da kötüleştiğini görüyoruz. Mayıs 2011'de Batı medyasının istihbarat kaynakları üzerinden aktardığı bilgilere bakarsak, Devrim Muhafızları yetkilileri, Ayetullah Hamaney'i devirip yerine seküler bir rejim koymak üzere bir darbe planı içindeydi. Otuz yedi kadar Devrim Muhafızları komutanının tutuklandığı açıklandı. Diğer kaynaklar ise, bu darbenin, 2009 yılındaki seçim "hilesi" ve "yeşil muhalefet"e bağlı protestocuların sert bir şekilde bastırılması sonucunda hakları açıkça çiğnenen memurlar tarafından planlandığını söylediler. Aynı kaynaklar, Devrim Muhafızları yetkililerinin %70'inin, 2009 yazında muhalif protestoların bastırılmasını desteklemediğini aktarmışlardı.

Edinilen diğer bilgilere göre ise, Ayetullah Hamaney, Devrim Muhafızları bünyesinde cumhurbaşkanı yandaşlarıyla arasında bir anlaşmazlık çıkmasına uzun süredir hazırlıklıydı ve buna karşı önlem mahiyetinde tedbirler almıştı. Ulusal Güvenlik Üst Konsey'i'ni "Operasyonel Plan 55"i çıkarmakla görevlendirmişti. Bu plana göre, paramiliter gönüllü milislerden oluşan Besic, Rahbar'ın doğrudan denetimi altına verilecekti. Resmi olarak bakıldığında, Besic, Devrim Muhafızları'na bağlı bir oluşum olup, iç güvenliğin tesisinden sorumlu. Besic, genellikle Silahlı Kuvvetler ve Devrim Muhafızları'ndan sonra ülkedeki en etkili üçüncü güç.

Bu yöndeki söylentiler uzun süredir ortalıkta dolşmaktaydı. Doğru olup olmadıklarını tam olarak söylemek zor: Çünkü öncelikle, İran, tam olarak dışa açık bir ülke sayılmaz. İkinci olarak da, Batılı medyada her zaman yanlı ve siyasi açıdan belli kesimlere hizmet eden haberler çıkıyor. Bununla birlikte, bu haberlerin bazı ayrıntıları doğru olmasa bile, ülkede çalkantılı siyasi süreçlerin devam ettiği bilinen bir gerçek.

Halihazırda yaşanan anlaşmazlıkların nedeni, Hamaney ve Ahmedinecad arasındaki anlaşmazlığın daha kötü bir hal alması. Bu anlaşmazlığın gerisinde birbirlerinden karşılıklı olarak nefret etmeleri veya İran devletinin geleceğine dair görüşlerinin temelden farklı oluşu yatmıyor. Aslında, bu çatışma, İranlıların ulusal bilincini şekillendiren iki güçlü kültürel gelenek (Pers İmparatorluğu'nun İslam-öncesi tarihi ile Şii İslam) arasında bir çatışmadır. Hangi geleneğin baskın çıkacağına bağlı olarak, ya hükümetin mevcut dini şekli korunacak; ya da İran seküler bir ulusal devlete dönüşecek.

İmam Humeyni ve İslam Devletinin Kurulması

İran İslam Cumhuriyeti içinde yaşanan siyasi mücadele, Şah rejiminin çöküşünün ardından da son bulmadı. İran'ın bugünkü durumunu anlamak için yakın geçmişindeki bir hakikati anımsamak gerekir: yeni kurulan İran İslam Cumhuriyeti'nde (1980 yılında seçilen) ilk cumhurbaşkanı, seküler biriydi ve ismi Abdulhassan Banisadr idi. Kendisi, daha önceleri (1963 yılında) İran'da Şah-karşıtı protestolara katılmıştı. Daha sonra ise, Fransa'ya gitmiş; orada Sorbon'da okumuş ve ekonomi derecesi alıp öğretmen olarak çalışmıştı. Fransa'da bulunduğu sıra-

da, Ayetullah Ruhollah Humeyni'nin önderliğinde ki İran direniş grubuna katılmıştı. 1 Şubat 1979 tarihinde, müttefiki ve görüş aldığı biri olarak Humeyni ile birlikte İran'a geri dönmüştü. Yeni kurulan İslam devletinde, Banisadr, Maliye Bakanı Yardımcılığı, Dışişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı görevlerine geldi.

Banisadr'ın ardında Humeyni'nin desteği bulunuyordu ve kendisi İslam rejiminin gerçek bir savunucusu olarak biliniyordu. 25 Ocak 1980 yılında İran cumhurbaşkanı olarak dört yıllığına seçildi. İran-Irak savaşı başladığında, Banisadr'a başkomutanlık görevleri verildi. Bununla birlikte, İmam Humeyni'nin İran'ı ruhban sınıfının yönetiminde bir İslam cumhuriyetine dönüştürme planları karşısında Banisadr'ın hükümet içindeki konumu da değişmeye başladı. İran'da, nüfuz sahibi Ayetullah Muhammed Huseyni Beheshti önderliğinde dini ve siyasi gücün artan bir etkisine tanıklık edilmeye başlandı. Beheshti'nin İslam Cumhuriyeti Partisi IRP, kendi adamlarını iktidara getirmeye çalışıyordu. Banisadr da, Ruhani Lider'in desteğini yitirmeye başlamıştı; ancak Humeyni'ye bağlılığını göstermeye hiçbir zaman ara vermedi.

Çok hızlı yükselişine rağmen, Banisadr'ın kaderi, en başından belirlenmişti; çünkü kariyeri, bizzat Humeyni'nin ve yakın çevresinin planları etrafında şekilleniyordu. Humeyni'nin anladığı şekliyle İslam yararına hizmet edemediklerini "göstermek" için, Batı eğitimi almış, seküler kişileri iktidara getirmeyi planlamışlardı. Banisadr, her ne kadar Humeyni ile yakın ilişkiler içinde olsa da (Başkan ona "İmam'ın ruhani oğlu" olarak hitap ederdi), liberalizasyon yanlısıydı ve Batı-yanlısı entelektüeller kampanyada yer alıyordu. Başkan rolünü bitirdiğinde, geriye iki seçenek kalıyordu: ya siyasi arenadan tamamen yok olacak, ya da (diğer politikacıların başına geldiği gibi) ölecekti.

Ruhani Lider, öncelikle, cumhurbaşkanının orduya liderlik edemediği noktasından suçlamalarda bulunmaya başladı ve kendisinden başkumandanlık sorumluluklarını geri aldı. 21 Haziran 1981 tarihinde, İran parlamentosu Majlis, Banisadr'ı "İslami ruhban sınıfına karşı eylemlerde bulunmakla" itham etti. Ertesi gün, İmam, eski müttefikini kovmuştu bile. İran'ın ilk cumhurbaşkanı Temmuz ayı sonunda ülkeden kaçmak zorunda kaldı. Beraberinde de, İran Halkın Mücahitleri'nin lideri Mesur Rajavi ile birlikte. Banisadr, İslam devrimcisi ve yeni rejimin politikacısı olarak kısa süren kariyerine adım attığı Fransa'ya geri döndü.

İran'daki siyasi ittifaklar oldukça karmaşıktı: örneğin Banisadr, ruhban sınıfı ve Halkın Mücahitleri arasındaki taktik ittifak –ki bu ittifak, Şah karşıtı harekette de önemli bir rol oynadı- bu anlamda örnek verilebilir. Bununla birlikte, Halkın Mücahitleri, Hamaney rejimine bir süre sonra ters düştü ve ideolojik/siyasi bir rakip olarak beriki tarafından yok edildi; çünkü Mücahitler, solcu görüşlere sahipti. Buna ek olarak, ülkede mollaların başa geçmesi fikrine karşı çıkıyorlar, bunu bir diktatörlük olarak görüyorlardı. Banisadr, Halkın Mücahitleri'nin silahlı gruplarına bel bağlamaya çalıştı; onların desteği olmaksızın ruhban sınıfı tarafından siyasi sahneden sürüleceğinin farkındaydı (zaten en sonunda da bu oldu).

Banisadr iktidardan uzaklaştırıldıktan sonra, İran, dini-seküler bir üçlü tarafından yönetildi: molla olarak Beheshti ve Ali Akbar Haşemi Rafsancani ile seküler bir politikacı olan Muhammed Ali Rajai. Bununla birlikte, bu üçlünün de ömrü kısa oldu.

28 Haziran 1981, İran'ın çağdaş tarihi açısından bir dönüm noktası oldu. Keza söz konusu tarihte Tahran'da İslam Cumhuriyeti Partisi'nin bir konferansı sırasında partinin genel merkezinde şiddetli bir bomba patladı ve 72 kişiyi öldürdü. Ölenler arasında, Beheshti, Ayetullah Hüseyin – Ali Montazeri Nacafabadi'nin bir oğlu, o dönemde Humeyni'nin halefi olarak belirlenen kişi, dört bakan, altı bakan yardımcısı, 20 Majli milletvekili ve partinin diğer önde gelen şahsiyetleri bulunuyordu. Kurbanların sayısı, sembolik olarak, 681 yılında Kerbela savaşında öldürülen şehit sayısı (Şii Müslümanların oldukça saygı gösterdiği İmam Hüseyin ile birlikte) örtüşüyordu.

Bu saldırıyı gerçekleştirenler, büyük olasılıkla, oldukça güçlü bir şahsiyet olan Ayetullah Beheshti'yi hedeflemişlerdi; keza kendisi, İmam Humeyni'ye rakip olarak görülüyordu. İyi bir eğitim görmüş, karizmatik biriydi. Politikada dini kullanırken zekice bir yaklaşımda etkin bir rol üstleneceğine inanıyordu. Beheshti'nin kendisi cumhurbaşkanı olmaya hazırdı. Hatta, eğer cumhurbaşkanı seçilirse, İran'a hizmet etmeye hazır olduğuna dair bir açıklaması da vardı. Ancak, bundan daha başka açıklama yapmaya vakti olmadı; keza birkaç yıl sonra, Haziran 1987'de

FOTOĞRAF: <http://www.bhndge.com>

IRP lağvedildi. Humeyni, ilk başından beri, siyasi partilere karşı çıkıyor; Müslüman cemaatinin, Allah önünde kabul gören bir “Allah Partisi” olduğunu savunuyordu.

Yetkililer, bombalı saldırının suçunu Halkın Mücahitleri Örgütü’nün üzerine attılar. Kimi analizciler, bu patlamanın nedeninin, başa geçen yeni elit kadro içindeki mücadelenin bir sonucu olduğuna inanıyorlardı. Hatta kimileri, parmaklarını Parlamento Başkanı Akbar Hâşemi Rafsancani’ye doğrultmuşlardı. Kendisi, Humeyni’nin bir müttefiki ve Beheshti’nin başlıca rakibiydi. Sovyet Generali Leonid Shebarshin –dönemin İran’daki başlıca KGB yetkilisi- şöyle yazmıştı: “Patlamadan beş dakika kadar önce, Majlis başkanı Rafsancani ve onun iki yakın müttefiki Rajai ve Bahonar, salondan ayrıldılar. Eğer Rafsancani Beheshti’nin başlıca rakibi olmasaydı, bu durumdan kimse kuşulanmazdı.” İran halkı, hiçbir zaman devrimci mollaların ahlaki ilkelere dair bir yanlış içine girmediler; mollaların, rakiplerini ortadan kaldırma girişimleri olduğu teorisi ise, İran halkının kritik yaklaşıma sahip grupları arasında oldukça yaygın bir inanışı.

Bundan sonra cumhurbaşkanlığı koltuğuna geçecek olan kişi, bir başka seküler politikacı olan Muhammed Ali Rajai oldu. Bununla birlikte, kendisi, Başbakan Muhammed Bahonar ile birlikte başbakanlık ofisindeki bir patlama sırasında, görevi gelisinin ikinci haftasında (30 Ağustos 1981) ölecekti. Saldırının sorumluluğu bir kez daha PMOI’nin üzerine yüklendi. Yetkililer, Mücahitlere yönelik saldırılarını hızlandırıp, onları 1982’de ülkeyi terk edip Fransa’ya yerleşmeye mecbur bıraktılar. 1981 yazı ile 1984 yazı arasındaki dönemde, PMOI, misillemelemlerde 20.000’den fazla yandaşını kaybetti.

1981 Ekim ayında cumhurbaşkanı seçmek için gerçekleşen erken seçimleri, bir Şii din adamı olan Ali Hüseyini Hamaney kazandı. Kendisi, Azeri orijinli bir İranlıydı. Seçim, Humeyni’nin İran’da teokratik bir rejim kurma planlarının uygulama safhasının büyük ölçüde tamamlanmasını sağladı. Bu planlara göre, mollalar, siyasi açıdan öncü bir rol üstleneceklerdi. Hamaney’in yerini, daha sonraları, molla Rafsancani ve Muhammed Hatemi aldı ve ülkeyi 2005 yılına kadar yönettiler. Humeyni’nin 1989 yılında ölmesinin ardından Hamaney’in statüsü, Hujjat el-İslam’dan (“İslam konusunda otorite” anlamına gelen, onurlandırıcı bir unvan) Ayetullah mertebesine yükseldi. Buna ek olarak, İmam’ın halefi ve sınrısız güçleri olan yeni Rahbar olarak belirlendi.

Dolayısıyla, İran’da bugüne kadar devam eden teokratik devlet modeli, iktidarı ele geçirmek için verilen kanlı bir mücadele sürecinin ardından 1981 yılında şekillenmiş oldu. İran’daki politika, İran ve dış dünyadaki gelişmelere bağlı olarak değiştirilebilir; ancak çerçeve hep baki kalır. Bu sırada, Mahmud Ahmedinecad da, neredeyse 25 yıl boyunca İran’daki ilk seküler başkan oldu.

İslam Devletinin Manevrası

İran’daki siyasi sistemin hedefi, değişmeden aynı kaldı: mevcut tüm araçlar kullanılarak, mümkün olan en uzun süre boyunca kendi güvenliğini sağlamak. Sistemin kendisi ise, tamamen homojen sayılmazdı; çünkü oldukça farklı siyasi güçlerin faaliyetleri ve kitle ayaklanmalarının devrimci bir yükseleşe geçtiği bir dalgalının sonucunda ortaya çıktı. İran İslam Cumhuriyeti’ne dair temel belgelerde, Şah-karşıtı mücadele döneminde gündemdeki farklı çıkarlar ve sloganları yansıtan hükümlere rastlanır: örneğin, hükümlerden biri, halkın haklarının korunması ve yayılmacı bir dış politika için yasal temel oluşturacak şekilde dünya çapında yoksullara kol kantar edilmesi bulunuyordu.

Sistemin tümü, Velâyet-i fakih (hukuk uzmanının yönetim ve tasarruf yetkisi) temel ilkesine dayanır. Ancak, bu ilke, ilk başta evrensel bir destek görme-

miştir. Seküler entelektüeller, bunu, yeni diktatör-lüğün bir bahanesi olarak görüyorlardı. Bu ilkenin pratik düzeyde uygulanmasını eleştiren birçok nüfuzlu dini figür, (Katolik Kilise’deki hiyerarşiyle kıyaslandığında) dini gücün tek bir kişinin elinde toplanmasını kabul etmeyen Şii geleneğine yakınlık duyuyordu. Ne büyük bir çelişkidir ki, İslami rejimin temel taşı olan Velâyet-i fakih, kendi dönüşümü için bir araç olarak kullanılabilir. Bu, ancak, İslami hukuk uzmanının, reformcu heveslere sahip biri olmasıyla mümkün olacaktı.

İran’daki İslamcı politikacıların çoğunluğu, dindar fanatikler değildir; daha ziyade rasyonel bakış açısına sahiptirler. Bu durum, İslami devletin kurucusunun ölümünün ardından ülkedeki lider kadrosu içinde Humeyni’nin destekçilerinin siyasi uygulamalarında da kendini gösterir. Bu kişiler, çoğu zaman, İmam’ın politikalarıyla uyumlu olmayan adımlar atmışlardır – örneğin, İran’ın ezeli düşmanı Suudi Arabistan ile bir yakınlaşma sürecini desteklemişlerdir. Diğer yandan, Humeyni’nin kendisi de, zaman zaman sert çizgisinden uzaklaşmıştır. Örneğin, Irak ile savaş sırasında İsrail ile işbirliğine göz yummuş ve kendi inanışlarıyla ters düşmek pahasına da olsa Saddam Hüseyin’e karşı düşmanlığa son vermeyi kabul etmişti.

Militan ateistler ve solcular (Komünistler), her zaman için mollaların baş düşmanı olmuşlardır; keza görüşleri, gerçek Müslümanların görüşlerini çökertmişti. İslamcı devrimciler (Şah Muhammed Rıza Pevlevi’nin aksine), kendi muhaliflerini yok etme görevini başarıyla ifa ettiler. Sol hareketin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, İslami devrimin bir numaralı görevi gerçekleştirilmiş oldu.

Şah-karşıtı devrim, İran’daki yeni lider kadrosunun Şah’ın en yakın müttetikleriyle işbirliğini sona erdirmesine yol açtı. Dolayısıyla, Batı-karşıtı söylem, öncelikle ABD’yi hedef aldı; ve İsrail-karşıtı açıklamalar, bu söylemin ayrılmaz bir parçası oluverdi. Yeni rejimin ABD ve İsrail ile doğrudan teması olamazdı; keza bu durumda ülke içindeki dindar kitlelerin desteğini yitirebilir, iktidarda kalmalarını sağlayan gücü ellerinden kayırlar.

Devrim-sonrası öncelikler arasında; Müslüman Doğu’daki ülke ve bölgelere bir yönelim de yer alıyordu. Bunlar arasında, öncelikle İran’ın liderlik rolü oynayamı planladığı petrol-zengini ülkeler de vardı. Sovyet Komünistler gibi, İranlı ruhban sınıfı da, dünya çapındaki nüfuzlarını kendi halklarının aleyhine olacak şekilde genişletmeye yöneldi (ve bunu yapmayı halen de sürdürüyorlar). Farklı İslami hareketleri desteklemek için yüklü miktarlarda para akıtıyorlar; ancak bu durumun sokaktaki İran vatandaşına herhangi bir faydası olmuyor. Bu politika ise,

ülke içinde ister istemez bir tür öfke, hınc doğuruyor. İranlıların büyük bölümü kendi sorunlarına odaklanmış durumdadır ve ne komşu ülkelerde ne de kendilerinden fersah fersah uzakdaki ülkelere Müslüman kardeşlerinin kaderine karşı en ufak bir ilgi duymuyorlar. Hele ki Arapların kaderleri umurlarında bile değil; bunun da nedeni Araplarla Persliler arasında geleneksel olarak süregelen karşılıklı antipati.

İran rejimi, bir anlamda, Humeyni’nin ideolojisi-ne tutsak durumda. Bu ideolojiden bir takım kopuşlar olabilir; ancak, bir an gelir, bu kopuşlar, muhalefet cephesindeki siyasi figürlerin şanını lekelemek için kullanılabilir. İran’daki lider kadrosu, durumun ne kadar karmaşık olduğunun farkında. Bunun için de, uzun zamandır bu labirentten çıkmanın yollarını araştırıyor. İran cumhurbaşkanları, küresel süpergüc ile ilişkilerini yeniden başlatmaya hazır olduklarını göstermek için birbiri ardı sıra liberalizasyon politikaları izlediler; ancak tüm bu yaptıkları, ABD’nin yaklaşımına uygun değildi. Çünkü, ABD, küresel sorunları ele alırken öncelikli olarak güce başvurmayı hedefliyor.

Siyasi arenada Mahmud Ahmedinecad’ın ortaya çıkışı ise, başta ABD olmak üzere dünyaya verilen yeni bir mesajdı: İran rejimi, tüm kararlılığıyla kendi çıkarlarını savunmaya hazırdır. Elbette, topyekün bir savaş olasılığını bir kenara bırakın, özellikle İsrail ve ABD ile askeri çatışmalara girmek Tahrân’a avantaj sağlamaz. İşte bu yüzden de İran ile bu ülkeler arasında kaçınılmaz bir savaşın patlak vereceğine dair yapılan tartışmalar, ya kasti bir spekülasyondur, ya da İran rejiminin özünü yanlış anlamaktan ileri gelir. İkinci seçenек tehlikelidir; çünkü bazı koşullar altında İsrail veya Amerika’yı önleyici bir askeri eyleme girmeye kışkırtabilir. Bu da, bölgeyi ve dünyayı yeni bir felaket silsilesine itmek anlamına gelir.

İranlılar her zaman için dünyadaki gerçek güç dengelerini doğru değerlendirmişlerdir. Tahrân, dünya sorunlarına yanıt vermede Rusya’nın eski gücünü ve bağımsızlığını yitirdiğinin farkındadır. İran, ayrıca ABD ve Çin’in küresel arenadaki başlıca oyuncular haline geleceğine de inanmaktadır. İran’daki lider kadrosu, ABD ve İsrail ile gerek karşılıklı olarak avantajlı bir ilişki üzerinde, gerekse bölgenin ve dünyanın nüfuz alanlarına bölünmesi konusunda bir uzlaşmaya vardığı andan itibaren, “kötü polis”e artık gerek kalmayacak ve Rahbar, derhal cumhurbaşkanını değiştirecek ve elbette sosyal ve siyasi formalitelere olan saygısını gösterecek.

Şah, İran’ın gelecekte büyük bir güç haline almasını istiyor. İranlıların ulusal bilinçaltını şekillendiren iki gelenek (Büyük Pers İmparatorluğu’na dair İslam-öncesi geçmiş ve Şii İslam), her zaman için

birbirini beslemiş ve aynı zamanda da birbiriyle çelişmiştir. Bu gelenekler halen mevcuttur ve gerek Humeyni gerekse onun radikal destekçilerinin ilk geleneği yok etmeye dönük çabaları, tamamen başarısızlığa uğramıştır.

Şah, İran’daki ulusal bilinçliliği geliştirmede önemli bir rol üstlenmiştir. Bu ulusal bilinç, bir yandan Şah’a karşı faaliyetler içine girmiştir; ancak bir yandan da Şii’lerin ayrıcalıklı olma hissiyatıyla birleşen İran milliyetçiliği, İran’ı güçlü bir modern devlet yaratmaya yönelen bir güç işlevi görmüştür. Aynı zamanda, İran’daki dini sistem –ki bu sistem, halen kurucularının dogmatik görüşlerinin esiri olmayı sürdürüyor-, halkın farklı grupları arasında uzun süredir bir kimliğin filizlenmesine neden oluyor ve halkın Ruhani Liderleri Ali Hamaney’e karşı artan güvensizliğini körükliyor.

Arap Baharı’nın Soluğu

İran’daki mevcut siyasi sistem, dış sorunlara karşı verdiği yanıtı değiştirmek konusunda yetenekli. Aynı zamanda, erken devrimci dönemden miras kalan dogmatizm, hareket alanını kısıtlıyor; siyasi olarak inisiyatif almayı önüyor ve ekonomik gelişimi yavaşlatıyor. Yakın gelecekte ülkenin geleceği Şii İslam’a bağlı olacak; ancak daha genç kuşak, bir süredir, bu konuda eleştirel görüşler dilelendirmeye başladı. Yeni yaklaşımın ise, İranlıların geleneksel dini bilinci üzerinde etkisi oluyor ve bazı durumlarda eğitimli halk arasında din kurumuna dair güvende bir kriz yaratabilir.

Bununla birlikte, hangi senaryo altında olursa olsun, İran’daki dini liderler, açık çatışmaları imkansız hale getiren zümre çıkarları ve kurallarıyla bir araya gelen özel bir grup olarak kalacak. Eğer muhalefet, Rahbar’ı, İran halkını öldürmekten sorumlu bir diktatör olarak ilan ederse bile, Rahbar ağır bir ceza almayacak; çünkü bu durumda dini ve siyasi sistem çökmeye başlar; bu çöküş de İranlı mollalar üzerinde oldukça olumsuz sonuçlar doğurur. Ruhani Lider’in değiştirilmesi ve yetkilerinin kısıtlandırılması, en iyi senaryo olacaktır; ancak Tahrân’ın stratejik çizgisi, bu durumda bile değişimsiz aynı kalır.

İran’daki gelişmeler, doğrudan “Arap Baharı” ile bağlantılı değildir; ve kendilerine özgü bir mantığı bulunur. Bununla birlikte, İslam Cumhuriyeti’nde yaşananlar, ilginç bir şekilde, siyasi ayaklanmalarla çalkalanan Kuzey Afrika ve Orta Doğu’daki genel eğilime uygun düşüyor. Devrimlerin ilk aşamasında, birçok insan, protestoların hızla İslamlaştırılmasından korkmuşlar; radikal İslamcı grupların, halktaki memnuniyetsizliği kullanarak, Arap ülkelerinde Humeyni-benzeri rejimler kurmaya çalışmasından endişe etmişlerdi. Ancak kısa sürede anlaşıldı ki, bu protestoların aslında farklı bir hedefi vardı: ulus-devletlerin yenileştirilmesi, otoriter durgunluğun üstesinden gelinmesi ve yeni gelişim dinamikleri bulunmasına yönelik talepleri içeren, oldukça milliyetçi bir gündem söz konusuydu. Her ne kadar bu gelişmeler, başlıca Arap devletlerinin çok daha kendine güvenen ve bağımsız politikalar benimsemeleri gibi bir sonuç doğursa da, bu yaşananların, saldırı-gan bir Amerikan veya İsrail karşıtlığına dönüşmesi pek mümkün görünmüyor. Bir diğer deyişle, bu ülkeler, ABD ile ortaklıklarından vazgeçmeyecekler; onun yerine bu ortaklıkların şeklini güncelleyecekler. Dahası, bazı Arap ülkelerindeki yeni siyasi ruh hali, İran’daki devrime dair (sosyal adalet çağrısı, tüm ülkeler arasında eşit ilişkiler gibi) radikal görüşlerin cazibesini etkisiz kılabilir.

Tüm bu etmenler, aynı zamanda, İslami devlet konusunda yeniden düşünülmesini ve vurgunun din-den milliyetçiliğe doğru kaymasını da tetikleyebilir.

FOTOĞRAF: <http://hacani.13650.mihanblog.com>

<http://eng.globalaffairs.ru/number/Shia-Islam-and-Great-Powers-15329>
* Alexander Lukyanov, Rusya Bilimler Akademisi bünyesindeki Doğu Araştırmaları Enstitüsü’nde kademi araştırmacıdır. Tarih alanında doktora derecesine sahiptir.

PASİFİK YÜZYILI

ASYA PASİFİK, DÜNYANIN YÖNLENDİRİCİSİ HALİNE GELİYOR

Politikanın geleceğine Afganistan'da veya Irak'ta değil, bizzat Asya'da karar verilecek. Ve Amerika, bu eylemin tam merkezinde yer alacak. Amerikan devletinin önümüzdeki on yıl için üstlendiği en önemli görevlerden biri de, Asya-Pasifik bölgesinde diplomatik, ekonomik, stratejik ve diğer yatırımlarını önemli ölçüde artırmaya odaklanmak olacaktır.

Hillary Clinton - ABD Dışışleri Bakanı

Irak'taki savaşın dozu giderek düşerken ve Amerika, Afganistan'daki askerlerini geri çekmeye başlamışken, ABD tarihi bir dönemeçte bulunuyor. Son 10 yıldır bu iki alana devasa kaynaklar ayırdık. Ancak önümüzdeki 10 yıl boyunca, zaman ve enerjimizi nereye yatıracağımız konusunda daha zekice ve sistematik davranmalıyız; çünkü ancak böylelikle liderliğimizi kalıcı kılmak, çıkarlarımızı güvence altına almak ve değerlerimizi ileri bir aşamaya taşımak üzere kendimizi çok daha avantajlı bir durumda buluruz. Amerikan devletinin önümüzdeki on yıl için üstlendiği en önemli görevlerden biri de, dolayısıyla, Asya-Pasifik bölgesinde diplomatik, ekonomik, stratejik ve diğer yatırımlarını önemli ölçüde artırmaya odaklanmak olacaktır.

Asya-Pasifik bölgesi, küresel politikanın önemli bir yönlendiricisi haline geliyor. Hindistan alt kıtasından Amerika'nın batı kıyılarına dek uzanan söz konusu bölge, iki okyanusu kapsıyor: Pasifik ve Hint Okyanusu. Ve söz konusu okyanuslar, denizcilik ve strateji bağlamında birbirlerine giderek daha fazla bağlanıyorlar. Asya-Pasifik bölgesi, dünya nüfusunun neredeyse yarısını elinde bulundurmaktan gurur duyuyor. Bölge, küresel ekonominin kilit motorlarından çoğunun yanı sıra, en fazla seragazi salınımindan bulunan ülkeleri içeriyor. Bu bölge, birçok kilit müttefikimize ve Çin, Hindistan, Endonezya gibi önemli yükselen ülkelere de ev sahipliği yapıyor.

Bölgenin istikrar ve refah yaratmak üzere çok daha olgun bir güvenlik ve ekonomi mimarisi inşa ettiği bir dönemde, Amerika'nın üstlendiği taahhüt oldukça önemli. Böylelikle, Amerika, söz konusu mimarinin inşasına yardım edecek ve tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurmayı üstlendiği kalıcı ve kapsamlı transatlantik kurumlar ve ilişkiler ağının sonraki dönemde çok önemli sonuçlar doğurması gibi, bu yüzyıl da sürecek olan liderliği açısından önemli katkılarda bulunacak ve bunu yapmayı sürdürecektir. ABD'nin bir Pasifik gücü olarak benzeri yatırımlar yapma vakti geldi. Zaten bu hedef, Başkan Barack Obama'nın yönetiminin ilk dönemlerinden beri benimsediği stratejik bir yönelim idi ve bu yönelimin meyveleri daha şimdiden toplanıyor.

Irak ve Afganistan halen bir geçiş dönemi yaşarken ve ciddi ekonomik sorunlar içindeyken, Amerikan siyaset sahnesinde bizi ülkemize geri dönmeye davet edenler var. Ülke içindeki önceliklere ağırlık vermek üzere dışarıda üstlendiğimiz taahhütlerin önemini azaltmaya çalışıyorlar. Bu tür tepkiler anlaşılır; ancak insanı yanıltıyor. Artık dünyanın her bir yanına ulaşmaya gücümüzün yetmediğini söyleyenler, yüzlerini geleceğe değil geçmişe yöneltilmiş bulunuyorlar –keza, aslında dünyanın her bir yanına “ulaşmamanın” sorumluluğunu alamayız. Amerikan iş çevresine yeni piyasalar açmaktan, nükleer silahlanmanın durdurulmasına, deniz hatlarını ticaret ve seyrüsefere açık tutmaya dek bizim ülke-dışında üstlendiğimiz çalışmalar, ülke içindeki refah ve güvenliğimizin de anahtarıdır. Altmış yıldan uzun süredir, ABD, “ülkeye geri dön” tarzı bu tartışmaların çekimine kapılmamış, bu argümanların sıfır toplamı mantığına direnmiştir. Ve böyle davranmayı da sürdüremeliyiz.

İnsanlar, sınırlarımızın ötesinde Amerika'nın niyetleri –yani, müdahil olarak kalma ve öncülük etme irademiz- konusunda da endişe içindedir. Asya'da gerçekten kalıp kalmayacağımız, yoksa başka bölgelerdeki olaylara mı dikkatimizi yoğunlaştıracağımızı merak ediyorlar; ayrıca inandırıcı ekonomik ve stratejik taahhütler üstlenip üstlenemeyeceğimiz ve bu taahhütleri kalıcı kılıp kılmayacağımız, eyleme dönüştürüp dönüştüremeyeceğimiz de ayrı bir merak konusu. Tüm bunların yanıtı ise: Evet yapabiliriz ve yapacağız.

Asya'nın büyümesini ve dinamizmini kontrol altında tutmak, Amerika'nın ekonomik ve stratejik çıkarları için merkezi önem arz ederken, Başkan Obama açısından da kilit bir öncelik olmayı sürdürüyor. Asya'daki açık piyasalar, Amerika'ya, yatırım, ticaret ve ileri teknolojiye erişim açısından

eşi benzeri görülmemiş fırsatlar sağlıyor. Ülke içindeki ekonominin düzeltilmesi, Amerikan firmalarının Asya'daki geniş ve büyüyen tüketici temelini kullanma yeteneğine ve ihracata bağlı bulunuyor. Stratejik açıdan bakıldığında, Asya-Pasifik bölgesinde barış ve güvenliğin kalıcı kılınması, küresel ilerleme açısından da –Güney Çin Denizi'nde seyrüsefer özgürlüğünün savunulmasıyla, Kuzey Kore'de nükleer silahların yaygınlaşmasını önleyerek veya bölgenin kilit oyuncularının askeri faaliyetlerinde saydamlık sağlayarak- giderek artan bir önem arz ediyor.

Tıpkı Asya'nın Amerika'nın geleceği açısından kritik önem arz etmesi gibi, sorumluluk yüklenen bir Amerika da, Asya'nın geleceği açısından aslı öneme sahiptir. Bölge, bizim liderliğimizi ve ticari faaliyetlerimizi sabırsızlıkla bekliyor –hatta modern tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar sabırsızlıkla. Bölgede güçlü ittifaklar ağına sahip olup, topraksal bir hedefi olmayan ve ortak iyilik sağlamak üzere sicili kuvvetli olan tek güç biziz. Müttefiklerimizle birlikte, bölgenin güvenliğini on yıllardır güvence altına alıyoruz; Asya'nın deniz hatlarında derinleştiren, istikrarını koruyoruz. Bunun karşılığında ise, bölgenin büyümesi için gereken koşulları yaratıyoruz. Bölgedeki milyarlarca insanın küresel ekonomiye eklenmesini yardımcı olduk ve bunu ekonomik üretkenliği teşvik ederek, sosyal güçlenmeyi ve insanlar arası bağları artırmayı sağlayarak gerçekleştiriyoruz. Bölge açısından önemli bir ticaret ve yatırım ortağıyız; Pasifik'in her iki yakasında işçiler ve işadamlarının yararına olacak inovasyonlar için kaynak teşkil ediyoruz. Her yıl 350.000 kadar Asyalı öğrenciye ev sahipliği yapıyoruz. Serbest piyasaların şampiyonu, evrensel insan haklarının savunucusuyuz.

Başkan Obama, Pasifik'te yeri doldurulamaz rolümüzün hükümet düzeyinde tam olarak sahiplenilmesi amacıyla, çok-boyutlu ve kalıcı çabalara öncülük yapıyor. Bu çabaların çoğu, gazete manşetlerinden duyurulmadı; çünkü uzun dönemli yatırımlar, ivedi krizlerden daha az ilgi çekicidir ve dünya-nın diğer bölgelerinde de aynı zamanda önemli gelişmeler yaşanıyor.

Dışışleri Bakanı olarak, bu geleneği kırdım ve Asya'ya ilk resmi denizası seyahatimi gerçekleştirdim. Bu zamana dek gerçekleştirdiğim yedi ziyarette, bölgede vuku bulan hızlı dönüşümleri ilk elden görme ayrıcalığı edinmiş; Asya-Pasifik'in geleceğiyle Amerika'nın geleceğinin ne denli iç içe olduğuna tanık olmuştum. Bu bölgeye doğru stratejik bir yönelim ise, Amerika'nın küresel liderliğini güvence altına alıp kalıcı kılma yolunda dünya çapındaki çabayla mantıksal bir uyum içinde. Bu yönelimin başarısı, Asya-Pasifik bölgesinin ulusal çıkarlarımız açısından ne denli önemli olduğu konusunda iki parti arasında bir uzlaş sağlamayı ve bu uzlaşyı ileri noktalara götürmeyi gerektiriyor. Ayrıca, yaptığımız tercihlerin küresel etkilerini izah eden tutarlı ve bölgesel bir stratejiyi de zekice uygulamaya geçirmeliyiz.

Peki, bu bölgesel strateji neye benziyor? Konuya yeni başlayanlar için, “ileri konuşlandırılmış” diplomasi olarak adlandırdığım diplomasiye yönelik kalıcı bir taahhütte bulunmayı gerektiriyor. Yani, diplomatik varlıklarımızın tümünü, Asya-Pasifik bölgesindeki her ülkeye ve her noktaya aktarmayı sürdürmeliyiz –üst düzey yetkililerimiz, kalınma uzmanlarımız, bakanlıklar-arası heyetlerimiz ve daimi varlıklarımız da buna dahil. Stratejimiz, Asya'da gerçekleşen hızlı ve çarpıcı değişimleri açıklayabilmeli ve bu değişimlere adapte olabilmeli-

li. Bunu göz önünde bulundurursak, çabamız altı temel eylem çizgisi boyunca ilerleyecek:

- İkili güvenlik ittifaklarının güçlendirilmesi;
- Çin de dahil olmak üzere yükselen güçlerle temel ilişkilerimizin derinleştirilmesi;
- Bölgesel çok-taraflı kurumlarla temas kurulması;
- Ticaret ve yatırımın artırılması;
- Geniş temelli askeri bir varlık kurulması; ve
- Demokrasi ve insan haklarının ilerletilmesi.

Kendine özgü coğrafyamız gereği, Amerika hem bir Atlantik, hem de bir Pasifik gücü. Avrupa'daki ortaklarımızdan ve onların bize sağladıklarından gurur duyuyoruz. Şu anda önümüzde duran mesele ise, Amerika'nın çıkarları ve değerleriyle mümkün olduğunca tutarlı ve kalıcı olması kaydıyla, Pasifik'te bir ortaklıklar ve kurumlar ağı inşa etmek. Tıpkı, Atlantik'te kurduğumuz ağın bir benzerini kastediyorum. Böylelikle, bu bölgelerdeki çabalarımız için bir mihenk taşı sağlamış olacağız.

Japonya, Güney Kore, Avustralya, Filipinler ve Tayland'da antlaşma temelli ittifaklarımız, Asya-Pasifik'e stratejik yönelimimiz açısından bir dayanak noktası teşkil ediyor. Söz konusu ittifaklar, bu bölgelerdeki barışı ve güvenliğini yarım yüzyıldan uzun süredir sağlamaktalar ve bölgenin çarpıcı bir ekonomik yükseliş sağlaması için gereken ortamı şekillendiriyorlar. Bölgedeki varlığımızı güçlendirip, değişen güvenlik sorunlarının olduğu bir dönemde bölgede liderlik sergilememizi mümkün kılıyorlar.

Bu ittifaklar ne kadar başarılı olsalar da, sadece onları kalıcı kılmakla yetinmeyiz –değişen dünya karşısında onları da güncellememiz gerekiyor. Bu yönde bir çabayı sarf ederken, Obama yönetiminin önünde üç temel ilke bulunuyor:

1. İttifaklarımızın temel hedeflerine dair siyasi uzlaşyı sürdürmemiz gerekiyor.
2. Yeni sorunlara yanıt vermeleri ve yeni fırsatları değerlendirmeleri için, ittifaklarımızın uyumlu ve atik olmaları gerekiyor.
3. Savunma yeteneklerimizin ve ittifaklarımızın iletişim altyapısının, birçok devlet ve devlet-dışı aktörden kaynaklanan provokasyonları önleyecek türden operasyonel ve materyal yetenekte olmasını güvence altına almalıyız.

Bölgede barış ve istikrar açısından bir köşe taşı olan Japonya ile ittifak, Obama yönetiminin bu ilkeleri ne denli hayata geçirdiğinin bir göstergesi. Seyrüsefer özgürlüğünden açık piyasalara ve adil rekabete dek net bir

yol haritası eşliğinde istikrarlı bir bölgesel düzen kurmaya dair ortak bir vizyon paylaşıyoruz. Yeni bir anlaşmaya da onay verdik ve bu anlaşma kapsamında, Japon hükümetinden 5 milyar doların üzerinde bir katkı söz konusu. Bu katkının amacı ise, Japonya'daki Amerikan güçlerinin varlığının sürdürülmesi, bir yandan da bölgesel güvenliği tehdit eden sorunlara hızlı yanıt vermek ve bu sorunların yaşanmasını önlemek amacıyla ortak istihbarat, denetim ve keşif faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve siber tehditleri önleyecek istihbaratın paylaşılması-

si. Bir neticeye bağladığımız Açık Semalar Anlaşması ise, iş dünyasına ve insanlar arası bağlantılara erişimi güçlendirmeyi hedeflerken, Asya-Pasifik'te stratejik bir diyalogu da başlatmış bulunuyor. Bu anlaşmanın hazırlığı sırasında, Afganistan'a en fazla yardımda bulunan iki ülke olarak işbirliği içinde çalıştık.

Benzer şekilde, Güney Kore ile olan ittifakımız da giderek daha da güçleniyor ve operasyonel açıdan daha entegre bir hal alıyor. Ayrıca, Kuzey Kore'deki provokasyonları caydırmak ve yanıt vermek amacıyla birleşik yeteneklerimizi geliştir-

FOTOĞRAF: <http://www.japantoday.com>

meyi de sürdürüyoruz. Savaş zamanında operasyonel kontrolün başarılı bir şekilde el değiştirmesi ve Kore-Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın medisten kolaylıkla geçmesi için bir plan üzerinde anlaştık. Ayrıca, ittifakımız, G-20'de ve Nükleer Güvenlik Zirvesi'nde birlikte yaptığımız çalışmalar yoluyla küresel bir nitelik kazanıyor. Bunda, Haiti ve Afganistan'daki ortak çabalarımızın da rolü büyük.

Ayrıca, Avustralya ile olan ittifakımızı da Pasifik ortaklığından Hint-Pasifik ortaklığına, yani daha küresel bir ortaklığa doğru genişletmekteyiz. Siber güvenlikten Afganistan'a, Arap Uyanışı'na, Asya-Pasifik'teki bölgesel mimarinin güçlendirilmesine dek, Avustralya'nın üstlendiği taahhütler ve yol göstericiliği oldukça gerekliydi. Ve Güneydoğu Asya'da, Filipinler ve Tayland'la olan ittifaklarımızı yenileyip güçlendiriyoruz. Örneğin, Filipinler'e giden gemi sayısını artırıyoruz ve Mindanao'daki Ortak Özel Operasyonlar Görev Gücümüz aracılığıyla Filipinlerdeki terörle mücadele güçlerinin başarılı bir şekilde eğitimi için çalışıyoruz. Asya'daki en eski antlaşmayı imzaladığımız ortağımız olan Tayland'da ise, bölge çapında insancıl yardım ve afet sonrası kurtarma çabalarına yönelik bir merkez kurmak için uğraş veriyoruz.

İttifaklarımızı yeni talepler doğrultusunda güçlendirdikçe, ortak sorunları çözmemize yardımcı olması için yeni ortaklıklar da kuruyoruz. Çin'e, Hindistan'a, Endonezya'ya, Singapur'a, Yeni Zelanda'ya, Malezya'ya, Moğolistan'a, Vietnam'da, Bruney'e ve Pasifik ada ülkelerine dek erişmemiz, bölgede Amerika'nın stratejisi ve taahhütlerine dair daha kapsamlı bir yaklaşım edinmek için geniş çaplı bir çabanın birer parçası. Bu yükselen güçlerden, kurallar-temelli bir bölgede ve küresel düzeni şekillendirmede ve bu düzene katılmada yanımızda yer almalarını talep ediyoruz.

Yükselen ortaklar arasında önde gelenlerden biri de, elbette, Çin. Ondan önceki birçok diğer ülke gibi, Çin de, Amerika'nın inşasına yardım ettiği ve kalıcılığını sağlamak için birlikte çalıştığı açık ve kural-temelli bir sistemin parçası olarak belli bir refah düzeyine erişmiş bulunuyor. Çin, bugün, ABD açısından yepyeni bir ikili ilişki sistemini temsil ediyor. Bu, şu ana dek görülmemiş en sorunlu ve azametli ilişki biçimlerinden biri. Dolayısıyla, dinamik, dikkatli ve tutarlı bir idareyi gerektiriyor. Çin'e yönelik yaklaşımımızın gerçekleri temel alması, sonuçlara odaklanmasını ve gerek ilkelimiz gerekse çıkarlarımız açısından doğruluk payına sahip olması önemli.

Pasifik'in her iki yakasında bir takım korkular ve yanlış algıların mevcut olduğunu hepimiz biliyoruz. Ülkemizde kimileri Çin'in ilerleyişini ABD açısından bir tehdit olarak görürken, Çin'de kimi çevreler ise Amerika'nın Çin'in büyümesini engellemeye çalıştığını iddia ediyor. Biz her iki görüşü de reddediyoruz. Gerçek şu ki, güçlenen bir Amerika, Çin açısından iyi olduğu kadar, güçlenen bir Çin de Amerika açısından olumlu bir gelişme olarak addediliyor. Çatışmadansa işbirliğine yönelmek, her iki taraf açısından daha kazançlı görünüyor. Ancak, sadece niyet temelinde bir ilişki inşa edemezsiniz. Pozitif kelimeleri etkin bir işbirliğine tutarlı bir şekilde tercüme etmek ve öncelikle küresel düzlemde karşılıklı sorumluluklarımızı ve yükümlülüklerimizi yerine getirmek, her iki tarafın

iradesine bağlı. Tüm bunlar, ilişkimizin önümüzdeki yıllarda potansiyelini ortaya koyup koyamayacağını belirleyecek. Ayrıca, farklılıklarımız konusunda da dürüst olmalıyız. Bu farklılıkları kararlı bir şekilde ele alacağız, keza birlikte yapmamız gereken ivedi çalışmaların peşini bırakmıyoruz.

Son iki buçuk yıldır önceliklerimden biri de, ortak çıkar alanlarını tespit edip, bunları yaygınlaştırmak, Çin ile karşılıklı bir güven ilişkisi tesis etmek ve küresel sorunların çözümünde Çin'in de aktif bir çaba sergilemesini teşvik etmek yönünde oldu. İşte tam da bu yüzden Hazine Müsteşarı Timothy Geithner ile birlikte, Stratejik ve Ekonomik Diyalogu başlattık. Böylelikle, hükümetler arasında bu zamana dek tesis edilmiş en yoğun ve kapsamlı görüşmeler için zemin hazırlandı; her iki taraftan da onlarca bakanlık bir araya getirilerek, ikili ilişkilerde en ivedi sorunlar (güvenlikten enerjiye, insan haklarına dek) görüldü.

Ayrıca, saydamlığı artırmak ve ordularımız arasındaki yanlış algıların riskini azaltmak için de çalışıyoruz. ABD ve uluslararası camia, Çin'in ordusunu modernize etme ve büyüme yönündeki çabalarını izledi; Çin'in bu çabalarına daha fazla açıklık getirmeye çalıştık. Her iki tarafın ordula-

rı arasında daha saydam, kalıcı ve kapsamlı bir ilişki tesis edilmesinden her iki taraf da yarar sağlayacak. Dolayısıyla, Pekin'in bizimle kalıcı bir askeri diyalog içine girmesinin yollarını araştırdık. Ayrıca, Stratejik Güvenlik Diyalogu'nu da güçlendirmek için birlikte çalışmamız gerekiyor; keza söz konusu diyalog, deniz güvenliği ve siber güvenlik gibi "hassas" konularda askeri ve sivil liderleri bir araya getiriyor.

Aramızda güven tesis ettikçe, Çin ile kritik bölgesel ve küresel güvenlik meselelerini ele almak üzere daha fazla işbirliği kurmak istiyoruz. İşte bu yüzden de Çinli meslektaşlarımla, Devlet Müsteşarı Dai Bingguo ve Dışişleri Bakanı Yang Jiechi'yle –genellikle gayriresmî toplantılar çerçevesinde– son dönemde çok daha sık görüşmeye başladım. Bu görüşmelerde, Kuzey Kore, Afganistan, Pakistan, İran gibi önemli sorunları tartışmaya açarken, Güney Çin Denizi'ndeki gelişmeleri de mercek altına alıyoruz.

Ekonomik cephede ise, Amerika ve Çin'in, gelecekte güçlü, kalıcı ve dengeli bir küresel büyüme sağlanması için birlikte çalışması gerekiyor. Küresel mali krizin ardından, ABD ve Çin, G-20 çerçe-

vesinde etkin bir çaba içine girdi; amaçları küresel ekonomiyi eski düzeyine geri getirmek idi. İşte bu tür bir işbirliğini inşa etmeliyiz. Amerikan firmaları, Çin'in büyüyen piyasalarına ihracat yapmak üzere kendilerine hakkaniyetli fırsatlar sunulmasını istiyorlar. Söz konusu ihracatlar, ABD'de önemli bir istihdam kaynağı olabilir; ayrıca 50 milyar dolarlık bir Amerikan sermayesinin Çin'e yatırılacağına dair verilen güvence, küresel rekabet gücünü de destekleyecek şekilde, yeni piyasa ve yatırım fırsatları için güçlü bir temel teşkil edecektir. Aynı zamanda, Çinli şirketler de, ABD'den çok daha ileri teknoloji ürün satın alabilmek, buraya çok daha fazla yatırım yapmak ve piyasa ekonomilerinin faydalandığına benzer koşullarda piyasaya erişim imkanları edinmek istiyorlar. Bu hedefler doğrultusunda birlikte çalışabiliriz; ancak öncelikle Çin'in reform doğrultusunda önemli adımlar atması gerekiyor. ABD ve diğer yabancı şirketlere veya bu şirketlerin yenilikçi teknolojilerine karşı uyguladığı adaletsiz ayrımcılığı sona erdirmesi, ülkedeki kendi şirketlerine yönelik kayırmacı uygulamalarını kaldırması ve yabancı entelektüel mülkiyetin cesaretini kıran tedbirleri sonlandırması için Çin ile çalışıyoruz. Ayrıca, Çin'in dolar ve diğer büyük tica-

ret ortaklarının para birimi karşısında kendi parasına daha hızlı bir şekilde değer kazandırması için gereken adımları atmasını bekliyoruz. Bu tür reformlar, sadece her iki ülkenin yararına olmakla kalmayacak (çünkü Çin'in ülke-içi büyüme çağrısında bulunan beş yıllık planında yer alan hedefleri de desteklemiş olacak), küresel ekonomik denge, öngörülebilirlik ve refaha da katkı sağlayacak.

Elbette, insan hakları konusundaki ciddi endişelerimizi her fırsatta dile getiriyoruz. Avukatların, yazarların, sanatçıların ve tutuklu diğer kişilerin durumunu görünce, Amerika, insan haklarıyla ilgili endişelerini daha yüksek bir sesle ifade ediyor. Çinli meslektaşlarımıza şunu özellikle vurguluyoruz: Uluslararası hukuka derin bir saygı gösterilmesi ve çok daha açık bir siyasi sistemin tesis edilmesi, Çin'e, daha fazla istikrar ve büyüme için temel sağlayacak ve Çin'in ortaklarının güvenini artıracak. Keza bu ortaklar olmadığında, Çin, kendi kalkınmasının önüne gereksiz sınırlar koyuyor.

Gelişen Amerika-Çin ilişkileri için bir yol haritası bulunmuyor. Ancak çıtımız o denli yüksek ki, bu yolda hiçbir hata affedilmez. Çin ile ilişkimizi, bölge çapında güvenlik ittifakları, ekonomik ağlar

ve sosyal bağlantılara dair daha geniş bir çerçevede geliştirmeyi sürdüreceğiz.

Yakın işbirliği içinde çalışacağımız kilit yükselen güçler arasında Hindistan ve Endonezya bulunuyor. Bu iki ülke, Asya'nın en dinamik ve önemli demokratik güçleri arasında. Obama yönetimi, her iki ülkeyle, daha kapsamlı, daha derin ve daha anlamlı ilişkiler geliştirmeyi hedefliyor. Hint Okyanusu'ndan, Malakka Körfezi üzerinden Pasifik'e dek bu deniz sahası, dünyanın en canlı ticaret ve enerji güzergahlarını barındırıyor. Hindistan ve Endonezya, birlikte, dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birini oluşturuyorlar. Küresel ekonominin kilit oyuncuları arasında yer alan bu iki ülke, ayrıca Amerika açısından da önemli ortaklar haline geldiler. Bölgedeki barış ve güvenliğe yaptıkları katkılar, giderek asli bir önem kazanıyor. Ve önemleri, önümüzdeki yıllarda daha da artacak.

Başkan Obama, geçtiğimiz yıl Hint parlamentosu önünde yaptığı konuşmada, Hindistan ve Amerika arasındaki ilişkinin, 21.yüzyılın en belirleyici ortaklıklardan biri olacağını söylemiş, bu ilişkinin ortak değerler ve çıkarlar temelinde inşa edileceğini belirtmişti. Ancak, her iki tarafın da çözümlemesi gereken bazı engeller mevcut; yine de Amerika, Hindistan'ın geleceği üzerinde stratejik bir bahis koymuş bulunuyor –Hindistan'ın gelecekte dünya sahnesinde daha büyük bir rol oynaması, barış ve güvenliği güçlendirecek; Hindistan piyasalarının dünyaya açılması, daha büyük bir bölgesel ve küresel istikrara temel oluşturacak; Hindistan'ın bilim ve teknoloji alanlarındaki ilerlemesi, insanların yaşamlarını iyileştirip, mevcut bilgileri ileri bir aşamaya taşıyacak; Hindistan'ın canlı ve çoğulcu demokrasisi ise, vatandaşları için somut sonuçlar ve iyileştirmeler doğururken, diğerlerini de benzeri bir açıklık ve hoşgörü ivmesi izlemeye yönlerecek, ilham kaynağı olacak. Dolayısıyla, Obama yönetimi, ikili ilişkimizi daha da geliştirdi; Hindistan'ın Doğu'ya Yönelim ("Look East") çabalarını (ki bu kapsamda Hindistan ve Japonya ile yeni bir üçlü diyalog da söz konusu) aktif şekilde destekledi. Ve, ekonomik açıdan daha bütünlükçü ve siyasi açıdan istikrarlı bir Güney ve Orta Asya'ya yönelik yeni bir vizyonun çerçevesini çizdi. Bu vizyonun temel taşı ise, Hindistan oluşturunur.

Ayrıca, dünyanın üçüncü en büyük demokrasisi olan Endonezya ile yeni bir ortaklığın temellerini atıyoruz. Endonezya, dünyanın en kalabalık Müslüman ülkesi olup, ayrıca G-20 üyesi. Endonezya'nın özel kuvvetler birimleriyle ortak eğitimlerimizi sürdürüyoruz; ayrıca sağlık, eğitim değişimleri, bilim-teknoloji ve savunma alanlarında da bir dizi anlaşma imzaladık. Bu sene, Endonezya hükümetinin daveti üzerine, Başkan Obama, Doğu Asya Zirvesi'ne Amerika'nın katılımı için ilk adımı atmış olacak. Ancak, halen aşılması gereken bir dizi engel bulunuyor: bürokratik sorunların üstesinden gelmeli, tarihsel kuşkuyla def etmeli ve birbirimizin perspektifleri ve çıkarlarına dair anlayışımızda mevcut boşlukları gidermeliyiz.

Bu ikili ilişkiyi güçlendirecek bile, bir yandan çok-taraflı işbirliğinin de önemini vurguluyoruz. Çünkü şuna inanıyoruz: Asya'nın bugün karşılaştığı türden karmaşık ulus-aşırı sorunları ele alırken, kolektif eylemi harekete geçirecek türden kurumlar kurulması gerekiyor. Asya'da daha sağlam ve tutarlı bir bölgesel mimari için, mevcut kurallar ve

sorumluluklar sistemini yeniden güçlendirmeliyiz. Bunun için fikri mülkiyetin korunmasından, seyrüsefer özgürlüğüne dek birçok adımı atmamız. Tüm bunlar, etkin bir uluslararası düzenin temelini oluşturacak. Çok-taraflı çerçeveden bakıldığında ise, sorumluluk sahibi davranışlar, meşruiyet ve saygı ile ödüllendirilirler. Barışı, istikrarı ve refahı zedeleyen kişilerin hesap verebilir hale gelmeleri için birlikte çalışmalıyız.

Dolayısıyla, Amerika, bölgenin çok-taraflı kurumsal yapılanmasını (ASEAN ve APEC forumu gibi) tesis etmeye müdahil olmaya yöneldi. Bunun ardındaki düşüncesi ise, bölgesel kurumların, ikili ilişkilerimizi gölgede bırakmadığı, tam tersine tamamladığı idi. Bu kurumların gündemini belirlemede Amerika'nın aktif bir rol oynayacağına dair bölgede bir talep söz konusu. Bu kurumların etkin ve duyarlı olmaları, bizim de çıkarımıza hizmet ediyor.

İşte Başkan Obama o yüzden Kasım ayında ilk kez Doğu Asya Zirvesi'ne katılacak. Buna giden yolu hazırlamak için ise, ABD, Cakarta'da ASEAN'a yönelik yeni bir Amerikan misyonunu başlattı ve ASEAN ile Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzaladı. Daha sonuç-odaklı bir gündem geliştirmeye odaklanmamız, Güney Çin Denizi'ndeki sorunları çözmeye çabalarımız açısından katkıda bulundu. 2010 yılında Hanoi'de düzenlenen ASEAN Bölgesel Forumu sırasında, Amerika, Güney Çin Denizi üzerinden kontrolsüz geçişleri ve erişimleri korumak üzere bölge çapında bir çabanın temel-lerinin atılmasına yardımcı oldu. Bu çabanın bir diğer amacı ise, Güney Çin Denizi'nin sularında topraksal iddiaların belirlenmesinde kilit uluslararası kuralların gözetilmesini sağlamak idi. Dünya üzerinde ticaret hacminin yarısının bu sular üzerinden geçtiği göz önüne alındığında, bu oldukça önemli bir girişim. Son bir yıldır, seyrüsefer istikrarı ve özgürlüğüne yönelik temel çıkarlarımızı korumak için bazı girişimlerde bulunduk ve Güney Çin Denizi üzerinde iddialarda bulunan taraflar arasında kalıcı bir çok-taraflı diplomasi sağlamak üzere gerekli zemini hazırladık; anlaşmazlıkların barışçıl yollardan ve yerleşik uluslararası hukuk ilkelere göre çözülmesine çalıştık.

Ayrıca, ekonomik entegrasyonun ve Pasifik'teki ticaret bağlantılarının ilerletilmesine odaklanan, liderler-düzeyinde ciddi bir kurum olarak APEC'i güçlendirmek için çalışmalarda bulunduk. Geçtiğimiz sene bu grubun Asya-Pasifik'te serbest ticaret alanı kurulmasına dair zekice çağrısının ardından, Başkan Obama, bu Kasım ayında Havai'de APEC Liderleri Toplantısı'na ev sahipliği yapacak. APEC'in Asya-Pasifik'in birinci bölgesel ekonomik kuruluşu olması, serbest ticaret ve yatırımı teşvik etmek üzere gelişmiş ve yükselen ekonomileri bir araya getiren bir ekonomik gündem belirlemesi ve kapasite inşa edip, düzenleyici rejimleri güçlendirmesi için desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. APEC ve yaptığı çalışmalar, Amerika'nın ihracatının artmasına; bir yandan ABD'de yüksek nitelikli istihdam yaratılıp desteklenmesine, bir yandan da bölgedeki büyümeyi güçlendirmeye katkı sağlıyor. APEC, aynı zamanda kadınların temsil et-

tiği ekonomik büyüme potansiyelini ortaya çıkarmak türden kapsamlı bir gündem belirlenmesinde de anahtar bir görev üstleniyor. Bu bağlamda, ABD, herkesin küresel piyasanın katılımcı ve değerli bir üyesi olduğu "Katılım Çağı"nın (Participation Age) gelişini hızlandıracak türden iddialı adımlar atılmasında ortaklarıyla birlikte çalışmaya kararlıdır.

Bu kapsamlı çoktaraflı kurumlara yönelik üstlendiğimiz taahhüde ek olarak, bir dizi "mini-taraflı" toplantı gerçekleştirmek için de yoğun bir çaba içindeyiz. Bu toplantılar, spesifik sorunları tartışmak üzere ilgili ülkelere gelen küçük topluluklar şeklinde yürütülecek. Örneğin Aşağı Mekong Girişimi gibi. Öte yandan, Kamboçya, Laos, Tayland ve Vietnam'da eğitim, sağlık ve çevre programlarına yönelik destek başlattık. Pasifik Adaları Forumu'nda ise, üye ülkelerin iklim değişikliğinden, aşırı avlanmaya, seyrüsefer özgürlüğüne dek karşılaştıkları birçok sorunu çözmelerinde kendilerine yardımlarımızı sunuyoruz. Ayrıca, Moğolistan, Endonezya, Japonya, Kazakistan ve Güney Kore gibi farklı ülkelerle de yeni üç-taraflı fırsatları takip etmeye başladık. Öte yandan, Asya-Pasifik'in üç devi –Çin, Hindistan ve ABD- arasında eşgüdümün ve taahhütlerin güçlendirilmesini de hedefliyoruz.

Tüm bu farklı yollardan ilerleyerek, duyarlı, esnek ve etkin bir bölgesel mimari şekillendirmeye ve bu mimariye bizzat katılmaya çabalyoruz. Ayrıca, bu mimarinin sadece uluslararası ticaret ve istikrarı korumakla yetinmeyip, aynı zamanda değerlerimizi de ileri bir aşamaya taşımamızı da sağlayacak türden daha geniş bir küresel mimariyle de bağlantılı olmasına önem veriyoruz.

APEC'in ekonomik çabalarına dair yaptığımız vurgu, Amerika'nın dış politikasının bir boyutu olarak ekonomik ustalığı artırma yönündeki daha geniş çaplı taahhüdümüzü sürdürmeyi amaçlıyor. Ekonomik ilerleme giderek güçlü diplomatik bağlara sahip olunmasına bağlı hale geliyor. Diplomatik ilerleme ise, güçlü ekonomik bağları gerektiriyor. Ve doğal olarak Amerika'nın refahını artırmaya odaklanılması, Asya-Pasifik'teki ticaret ve ekonomik açıklığa daha fazla yönelmek anlamına geliyor. Bölge, daha şimdiden, küresel üretimin yarısından fazlasını sağlarken, küresel ticaretin de neredeyse yarısı bu bölgeden kaynaklanıyor. Başkan Obama'nın ihracatı 2015 yılı itibarıyla iki katına çıkarma hedefine uymaya çalışırken, bir yan-

dan da Asya'da daha fazla iş yapabilme fırsatlarını araştırıyoruz. Geçtiğimiz sene Amerika'nın Pasifik Okyanusu'nu çevreleyen ülkelere yaptığı ihracatlar, toplam 320 milyar doları buldu; bu da 850.000 Amerikalıya iş imkanı sağladı. Dolayısıyla, içinde bulunduğumuz konumu yeniden belirlemek, bize düşündüğümüzden daha fazla katkıda bulunacaktır.

Asyalı muadillerimle konuştuğumda, karşıma sürekli olarak şu konu çıkıyor: Bölgenin artan ticareti ve mali etkileşimlerinde Amerika'nın sorumluluk üstlenen ve yaratıcı bir ortak olmasını halen istiyorlar. Ayrıca, ABD'deki iş camiası önderleriyle konuşmalarım doğrultusunda, ABD açısından ihracatımızı ve yatırım fırsatlarımızı Asya'nın dinamik piyasalarına doğru yaygınlaştırmamızın ne kadar önemli olduğunun da farkındayım.

Geçtiğimiz Mart ayında Washington'da, Temmuz ayında da Hong Kong'da gerçekleşen APEC toplantılarında, sağlıklı bir ekonomik rekabeti belirlediğine inandığım dört özelliği sıralamıştım: açıklık, serbestlik, saydamlık ve adalet. Asya-Pasifik'te üstlendiğimiz sorumluluklar temelinde, bu ilkelere bir şekil vermeye ve bu ilkelere değerini tüm dünyaya göstermeye yardımcı oluyoruz.

Adil rekabete yönelik standartları yükselten, ancak bir yandan da yeni piyasalara doğru bir açılım sağlayan, yeni ve en ileri ticaret anlaşmalarını gerçekleştiriyoruz. Örneğin, Kore-ABD Serbest Ticaret Anlaşması, beş yıl içinde Amerika'nın tüketici ve endüstriyel ürün ihracatlarının %95'ine uygulanacak tarifelerin kaldırılmasını öngörüyor. Ayrıca, aynı anlaşma ile, yaklaşık 70.000 Amerikalıya yeni iş imkanı yaratılacak. Sadece tarife azaltımı bile, Amerikan mallarının ihracatını 10 milyar dolardan daha fazla artırabilir ve Güney Kore ekonomisinin %6 oranında büyümesini sağlayabilir. Ayrıca, Amerikan otomobil şirketleri ve çalışanlarına da yeni bir kapı açmış olur. Dolayısıyla, Amerikalı bir maki- ne imalatçısı da olsanız, Güney Koreli bir kimyasal ihracatçısı da olsanız, söz konusu anlaşma, sizi yeni tüketicilere erişmekten mahrum bırakan engelleri azaltıyor.

Öte yandan, Pasifik'teki ekonomileri (gelişmişler ve gelişmekte olanlar) tek bir ticaret topluluğu altında bir araya getirecek bir Trans-Pasifik Ortaklığı konusunda ilerleme kaydediyoruz. Buradaki amacımız, sadece daha fazla gelişme değil, "daha iyi gelişme" sağlamak. Ticaret anlaşmalarının; çalışanlar, çevre, fikri mülkiyet ve yenilikçi yöne-

lik güçlü korumalar içermesi gerektiğine inanıyoruz. Bu anlaşmalar, aynı zamanda, bilgi teknolojisinin serbest akışını, yeşil teknolojinin yayılması, düzenleyici sistemimizin tutarlılığını ve tedarik zincirlerinin etkinliğini sağlamalı. Son olarak, bu alandaki ilerlememiz, halkımızın yaşam kalitesiyle ölçülecek –bir kadın veya bir erkeğin uygun şartlarda çalışabilmesi, emeğine karşılık gelen bir ücret alması, sağlıklı ve eğitilmiş çocuklar yetiştirmesi ve kendi ve gelecek kuşakların zenginliğini artıran fırsatları kullanmaları, bu anlamda belirleyici olacak. Trans-Pasifik Ortaklığı anlaşmasının, içerdiği yüksek standartlarla, gelecek anlaşmalar için bir eşik değer sağlayabileceğine ve daha geniş bir bölgesel etkileşim için platform işlevi görüp, büyük olasılıkla Asya-Pasifik'te bir serbest ticaret alanı oluşturulmasına katkı sağlayacağına inanıyoruz.

Ticaret ilişkilerimizde denge sağlanması, iki yönlü bir taahhüdü gerektirir. Bu, "denge" denilen şeyin doğasında vardır –tek taraflı olarak empoze edilemez. Dolayısıyla, APEC, G-20 ve ikili ilişkilerimiz yoluyla, daha açık piyasaları, daha az ihracat kısıtlamalarını, daha fazla saydamlığı ve adalete yönelik daha büyük bir taahhüdü savunuyoruz. Amerikan iş çevresi ve çalışanlarının, eşit şartlar altında faaliyet gösterdiğinden, fikri mülkiyetten yerli inovasyona dek her konuda öngörülebilir kuralların geçerli olduğundan emin olması gerekir.

Asya'nın son on yılda kaydettiği önemli ekonomik büyüme ve gelecekte sürdürülebilir büyüme sağlama potansiyeli, Amerikan ordusu tarafından uzun zamandır güvence altında tutulan güvenlik ve istikrarı bağlar. Japonya ve Güney Kore'de 50.000'den fazla Amerikalı askeri hizmet görevlisi faaliyet gösteriyor. Bugün hızla değişen bölgenin karşılaştığı sorunlar (topraksal ve deniz anlaşmazlıklarından seyrüsefer özgürlüğüne yönelik tehditlere, doğal afetlerin artan etkisine dek), ABD'nin coğrafi olarak daha iyi dağıtılmış, operasyonel olarak dirençli ve siyasi olarak sürdürülebilir bir güçlülük halini devam ettirmesini gerektirir.

Kuzeydoğu Asya'daki geleneksel müttefiklerimizle olan askeri üs düzenlemelerimizi, çağın gereklerine uygunlaştırıyoruz; Bir yandan da Güneydoğu Asya ve Hint Okyanusu'ndaki varlığımızı güçlendiriyoruz. Örneğin, ABD, Singapur'a kıyı muharip gemileri konuşlandıracağız ve iki ülkenin ordularının birlikte eğitim alması ve birlikte faaliyet göstermesi için fırsatları artırmanın yollarını araştırıyoruz. ABD ve Avustralya, bu sene, Avustralya'da Amerika'nın daha büyük bir askeri varlık sahibi olmasının yollarını araştırmaya karar verdiler. Bu kararın amacı ise, çok daha fazla ortak eğitim ve tatbikatta bulunmak için gereken fırsatların güçlendirilmesiydi. Ayrıca, Güneydoğu Asya ve Hint Okyanusu bölgesine operasyonel erişimimizi nasıl artıracacağımızın ve gerek müttefiklerimiz gerekse ortaklarımızla temaslarımızı nasıl derinleştireceğimizin de yollarını araştırıyoruz.

Hint ve Pasifik okyanusları arasındaki artan bağlantılılığı operasyonel bir konseptte dönüştürmenin nasıl mümkün olacağı ise, bölgedeki yeni değişimlere ayak uydurmak istiyorsak cevaplandırmamız gereken bir sorudur. Bu çerçevede dahilinde, bölge-

de çok daha kapsamlı bir şekilde dağıtılmış askeri bir varlık, aslı avantajlar sağlayacaktır. ABD, insan-cıl misyonları desteklemek için çok daha iyi bir konumdadır. Öte yandan, çok daha fazla müttefik ve ortakla çalışmak, bölgesel barış ve istikrarı zedeleyen tehditlere veya çabalara karşı çok daha sağlam bir "siper" sağlayacak.

Askeri gücümüz veya ekonomimizin boyutlarını bir kenara koyarsak, bir ulus olarak elimizde bulunan en etkili varlık, "değerlerimizin gücü"dür –yani, demokrasi ve insan haklarına verdiğimiz koşulsuz destek. Bu da, bizim en derinlerimizde bulunan ulusal karakterimizi açıklar ve Asya-Pasifik bölgesine stratejik yönelimimiz de dahil olmak üzere dış politikamızın kalbini oluşturur.

Bu konularda hem fikir olmadığımız ortaklarımızla ilişkilerimizi derinleştirdikçe, bu ortakları, yönetişimi iyileştirecek, insan haklarını koruyacak ve siyasi özgürlükleri ileri bir aşamaya taşıyacak reformları benimsemeye daha fazla yönelteceğiz. Örneğin, Vietnam'a şunu açıkça belirttik: bu ülkeyle stratejik bir ortaklık geliştirme isteğimiz, insan haklarını daha fazla koruma altına alması ve siyasi özgürlükleri ileri bir aşamaya taşıması için atacağı adımlara bağlı. Veya, Burma'yı örnek olarak alalım. Bu ülkede, insan hakları ihlallerine yönelik hesap verilebilirliği sağlamaya kararlıyız. Nay Pyi Taw'daki gelişmeleri yakından takip ediyoruz. Ayrıca, Aung San Suu Kyi ile hükümet liderleri arasındaki artan etkileşimler de dikkatimizden kaçmıyor. Hükümetin, siyasi mahkumları serbest bırakması, siyasi özgürlükleri ve insan haklarını geliştirme ve geçişin politikalarından ayrı bir çizgi benimsemesi gerektiğini kalın harflerle vurguladık. Kuzey Kore'ye gelince, Pyongyang'daki rejim, insan haklarını hiçe saydığını sürekli olarak gözler önüne seriyor. Bu durumun bölgeye ve ötesine yönelik oluşturduğu tehditlere karşı, sesimizi var gücümüzle duyurmaya devam edeceğiz.

Diğer ülkelere kendi sistemimizi empoze etmek değil niyetimiz; zaten bunu yapamayız. Daha ziyade, bazı değerlerin "evrensel" olduğuna inanıyoruz: Asya'da dahil olmak üzere dünya üzerindeki her ulusta yaşayan halklar, bu evrensel değerlerden yararlanmayı hak ediyor. Ayrıca bu değerler, istikrarlı, barışçıl ve müreffeh ülkelerin vazgeçilmez birer parçası. Son olarak, kendi haklarının ve hedeflerinin peşine düşmek, Asya halklarının elinde. Zaten dünyanın diğer noktalarında da insanlar aynı-sını yapıyorlar.

Son on yıldır, dış politikamız, Soğuk Savaş sonrası barış ortamını sağlamaktan, Irak ve Afganistan'daki taahhütlerimize doğru bir geçiş yaşadı. Bu savaşların önemi artık giderek azaldığı için, artık yeni küresel gerçekliklerin eksenindeki ilerleyişimizi hızlandırmalıyız.

Bu yeni gerçekliklerin, yenilikçilik, rekabet ve yeni yollara öncülük etmeyi gerektirdiğinin farkındayız. Dünyadan elini eteğini çekmek yerine, ileri doğru adım atmalı ve liderliğimizi yenilemeliyiz. Kaynak kıtlığının olduğu bir dönemde, bu kaynakları yatıracığımız yerleri akıllıca seçmeli; en fazla geri dönüş sağlayacağımız noktalara odaklanmalıyız. İşte bu yüzden de, Asya-Pasifik, bizim için 21.yüzyılın ger-

çek fırsatı olarak nitelendirilmeyi hak ediyor.

Elbette diğer bölgeler de önemli. Geleneksel müttefiklerimizin çoğuna ev sahipliği yapan Avrupa, halen bizim birincil dereceden ortağımız olup, yerküreyi ilgilendiren hemen hemen tüm sorunlarda Avrupa ile birlikte çalışıyoruz ve ittifak yapılarımızı güncellemek üzere yatırımlarda bulunuyoruz. Orta Doğu ve Kuzey Afrika halkları ise, daha şimdiden derin küresel sonuçlar doğuran yeni bir ivmeye yöneliyor. ABD ise, bölge dönüşükçe, aktif ve kalıcı bir ortaklığın sorumluluğunu yükleniyor. Afrika, önümüzdeki yıllarda ekonomik ve siyasi gelişimini sağlamaya dönük, henüz atıl durumda devasa bir potansiyeli elinde bulunduyor. Batı Yarımküre'deki komşularımız ise, sadece en büyük ihracat ortaklarımız olmakla kalmıyor, aynı zamanda küresel siyasi ve ekonomik meselelerde de artan bir rol ediniyor. Bu bölgelerin her biri, Amerika'nın sorumluluk ve liderlik yüklenmesini gerektiriyor.

Ve, öncülük üstlenmeye hazırız. Şimdi, dünyanın her bir yanında sürekli bir güç sergilememizi sorgulayanlar olacaktır; bunun farkındayım. Bu konuda daha önce de bir takım tartışmalar olduğunı ittim. Vietnam Savaşı sonunda, Amerika'nın geri çekildiği fikrini ön plana süren yorumcular adeta bir "endüstri" oluşturmuşlardı. Bu konu, her birkaç yılda bir kendini yineleyen bir konudur. Ancak, Amerika, ne zaman gerileme emareleri gösterse, "yeniden icat" ve "yenilikçilik" yoluyla bunun üstesinden geldik. Daha güçlü şekilde geri dönme kapasitemiz, modern tarihte eşi benzeri olmayan bir durumdur. Bu, serbest demokrasi ve serbest girişimcilik modelimizden kaynaklanır. Bu model, insanlığın bu zamana kadar gördüğü en güçlü refah ve ilerleme kaynağı olmaya devam ediyor. Dünyada gittiğim yerlerde hep aynı şeyi ittim: Dünya, halen ABD'nin liderlik üstlenmesini dört gözle bekliyor. Ordumuz, halen en güçlü ordu; ekonomimiz de dünya çapındaki en geniş ekonomi olmaya devam ediyor. İşçilerimiz halen en üretken işçiler. Üniversitemiz dünya çapında tanınmış üniversiteler. Dolayısıyla, Amerika'nın geçmişte olduğu gibi bu yüzyılda da küresel liderliğini güvence altına alma ve sürdürme kapasitesinin bulunduğundan şüphelenilmesi gereksiz.

Önümüzdeki 60 yıl boyunca Asya-Pasifik'te üstlendiğimiz sorumluluklarda ilerledikçe, son 60 yıldır üstlendiğimiz taahhütleri şekillendiren iki-parti vasiyetini göz önünde bulunduruyoruz. Liderliğimizi ülke dışında sürdürmek ve güvence altına almak için, ülke içinde attığımız adımlara –tasarruflarımızı artırmak, mali sistemlerimizi reforme etmek, daha az ödünç almak, partizan bölünmelerin üstesinden gelmek- odaklandık.

Bu tür bir dayanak noktası tesis etmek, kolay iş değil; ancak geçtiğimiz iki buçuk yıl boyunca bunun için gereken zemini hazırlamış bulunuyoruz. Ve, bunun sonucunda da, zamanımızın en önemli diplomatik çabaları arasında, bu girişimlerimizi görmeye kararlıyız.

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century?page=full

UZMANLARDAN UYARI ABD’NİN IRAK’TAN ÇEKİLMESİ İRAN’IN İŞİNE YARAR

Gary Thomas

Obama Yönetimi tüm Amerikan kuvvetlerini yıl sonuna kadar Irak'tan çekmeyi planlıyor. Uzmanlara göre Amerikan kuvvetleri çekildikten sonra İran Irak'ta nüfuzunu güçlendirmeye çalışabilir. Ancak Tahrân'ın böyle bir girişimi bölgede zaten mevcut olan İran-Suudi Arabistan rekabetini tırmandıracağı gibi Amerika ile de gerginliği arttırabilir. Stratfor adlı özel istihbarat şirketinin başkanı George Friedman, İran'ın Amerikan kuvvetlerinin çekilmesini kendisi için bir fırsat olarak göreceğini söylüyor. Friedman, İranlılar'ın Amerika'nın çekilmesinin Irak'ta bir boşluk yaratacağını ve bunu doldurmak istediklerini açıkça belirttiklerini söylüyor. Friedman'a göre İranlılar'ın özellikle Washington'daki Suudi Arabistan büyükelçisini öldürmeyi planladığı yolundaki haberler iki ülke arasındaki ilişkileri iyice gerginleştirmiş bulunuyor.

Amerikan kuvvetlerinin çekilmesi, beklenen bir karardı. Washington, Bağdat ile çekilme sonrası bazı üsleri korumayı ve Irak ordusunun eğitimi için bir miktar kuvvet bırakmayı müzakere ediyordu. Ancak görüşmeler, Irak'ın ülkede kalacak Amerikan askerlerine yasal dokunulmazlık vermeyi reddetmesi üzerine sonuç vermedi. Amerika Savunma Bakanı Leon Panetta, Amerikan kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesinin Washington'u bölgeyi terkettiği anlamına gelmediği uyarısında bulundu.

İran ve diğer ülkelere, Amerika'nın bölgede 23 bini Kuveyt'te olmak üzere 40 bin asker bulundurduğunu hatırlatan Panetta Washington'un dünyanın bu kesiminde varlığını sürdüreceğini söyledi.

Basında yeralan haberlere göre Amerika çekilme sonrası başta Kuveyt olmak üzere bölge ülkelerindeki askeri varlığını arttırmayı ve Basra Körfezi'ne yeni savaş gemileri göndermeyi planlıyor.İran'ın Irak ile ilgili hedefleri ve nüfuz kurma çabaları Amerika'nın 2003'deki askeri hareketinin çok daha öncesine dayanıyor. Irak'ta Şiiler nüfusun üçte ikisini, Sünniler ise üçte birini oluşturuyor. Irak Saddam Hüseyin döneminde laik bir diktatörlüktü. Buna karşı İran'da şimdi olduğu gibi dinadamlarının kontrolünde islamcı bir yönetim vardı. O dönemde bir çok Iraklı Şii lider İran'a sığındı. Ama Amerika'nın eski Şam Büyü-

kelçisi Theodore Kattouf, iki tarafın da Şii olmasının iki ülkeyi iyi komşu yapmaya yetmeyeceği görüşünde. İranlılar'ın Pers, Iraklılar'ın ise Arap olduğunu hatırlatan Amerikalı diplomat bu iki ülkenin 1980'lerde uzun ve kanlı bir savaş verdiğini, bu savaşın yaralarının hala kapanmadığını söylüyor. Kattouf, Irak halkının çoğunluğunun İran ile aynı dini paylaşmasının, bu kişilerin İran'daki mollaların izinden gidecekleri anlamına gelmediğini vurguluyor.

2003'deki Amerikan askeri hareketi sırasında Amerikalı yetkililer İran'ı silahlı Şii milisleri desteklemekle suçladı. İran'ın, Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra Irak'ta siyasi ve ekonomik nüfuzunu geliştirmeye çalıştığı da bildirildi.

Uzmanlara göre bölgede İran'ın davranışlarından en çok rahatsızlık duyan ülke Suudi Arabistan. Çoğunluğu Sünni olan Suudi Arabistan, bir kral ailesi tarafından yönetiliyor. Orta Doğu Ensittüsü uzmanlarından Alex Vatanka Orta Doğu'da bir çatışma çıkarsa Suudi Arabistan ile İran'ın karşı karşıya geleceği görüşünde. Suudi Arabistan'ın İran'a karşı Saddam Hüseyin'i desteklemesiyle Tahrân ile Riyad arasında rekabet başladığını belirten Vatanka bu iki ülkenin ayrıca 1990'larda Afganistan'da da karşı karşıya geldiğini söylüyor. Vatanka, Tahrân ve Riyad'ın bugün Lübnan'da da farklı Filistinli grupları desteklediğini vurgulayarak aynı durumun Irak için de geçerli olduğunu savunuyor.

Vatanka ayrıca Iraklı Şiiler'in çoğunluğu Sünni olan Arap dünyasından dışlandıkları duygusuna kapıldıklarını söylüyor. Iraklı Şiiler'in önünde fazla seçenek bulunmadığını savunan Vatanka, "Suudi Arabistan mezhep kartını oynadığı için Iraklı Şiiler Arap değil Şii olarak görülüyor, bu da onları İran'ın kucağına itiyor" şeklinde konuşuyor. Ancak uzmanlar İran'ın Irak'a harcayacak fazla enerjisi bulunmadığı görüşünde. Uzmanlar nükleer programı nedeniyle uluslararası yaptırımların baskısı altında olan İran'ın ayrıca iç sorunlarla da karşı karşıya bulunduğunu söylüyor. Yönetici sınıf içinde bölünmelerin arttığını vurgulayan uzmanlar özellikle Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinejat ile dini lider Ali Hamaney arasında sertleşen mücadeleye dikkati çekiyor.

AZERBAYCAN-TÜRKİYE GAZ ANLAŞMASININ MANASI

Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, Azerbaycan ile Türkiye arasında imzalanan enerji anlaşmaları paketinde Azeri petrolünü Türkiye toprakları üzerinden taşıyan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı anlaşmasında değişiklikler yapılmasıyla ilgili bir anlaşmanın yer aldığını söyledi.

Yıldız, önceki anlaşma şartlarında Türkiye 1 milyar dolar zarardayken anlaşmada yapılan değişikliklerle 3,7 milyar dolar ek kazanç elde edeceğini söyledi.

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattıyla ilgili uzun süredir görüşmeler yapılıyor. Müzakereleri boru hattının Türkiye'den geçen kısmının operatörü olan BOTAS International Limited (BIL) şirketi başlattı. Yıldız, "Eski anlaşma şartlarında Türkiye 1 milyar dolar kaybedecekti, şimdi ise 3,7 milyar dolar kazanacak.

Ayrıca Bakü-Tiflis-Ceyhan konsorsiyumu BIL'de son birkaç senedir hâsıl olan 100 milyon dolarlık zararı da telafi edecek." şeklinde konuştu.

Bakan ayrıca Azeri gazının, Rusya, Nijerya, İran ve Cezayir'den alınan gazdan yüzde 30 daha ucuz olacağını açıkladı. Yıldız, "Bu anlaşmayı imzalayarak ülkenin gaz ihtiyacıyla ilgili meseleleri fiilen çözdük ve güçlü bir transit ülke olarak konumumuzu sağlamlaştırdık." dedi.

Ekim ayı başında Türkiye'nin Rusya ile aralarındaki (Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan üzerinden geçen) "Batı Hattı" adlı gaz ithalatı sözleşmesine son verdiğini hatırlatmak gerekiyor. Yıldız daha önce, Moskova'nın doğal gaz fiyatını yeniden ele almaması durumunda Ankara'nın 25 sene önce Rusya ile imzalanan doğal gaz anlaşmasının süresini uzatmayabileceğini söylemişti. Türkiye'nin Batı Hattı üzerinden Rusya'dan doğal gaz alımıyla ilgili sözleşme 1986'da imzalandı. Rus doğal gazının ikinci en büyük ithalatçısı olan Türkiye "Mavi Akım" boru hattından da Rus gazı alıyor.

Bununla birlikte, Türkiye tarafının talebiyle son altı ayda üçüncü kez İran'dan doğal gaz nakli durduruldu. İran medyasında yer alan haberlere göre, ilk ikisine boru hattındaki patlamalar neden olmuşken, İran'dan gaz alımının son olarak durdurulmasında ise Türkiye'nin, boru hattının güvenliğiyle ilgili gerekçeleri öne sürerek doğal gaz alanında İran'la iş birliği yapmayı istememesi rol oynadı. İran tarafı sözleşme taahhütlerinin yerine getirilmemesiyle ilgili olarak Türkiye'ye milyonlarca dolarlık yaptırım uygulayabileceği konusunda gözdağı verdi. (Regnum - 29 Ekim 2011)

İNSANSIZ HAVA ARAÇLARIYLA SAVAŞ HAVA GÜCÜNÜN GELECEĞİ, NİÇİN İNSANSIZ HAVA ARACI SİSTEMLERİNE BAĞLI?

Economist

30 Eylül günü, Enver el-Awlaki ve El Kaide'den birçok meslektaş, pikap kamyonetlerini Yemen'in içlerinde ücra ve tozlu bir yolda durdurdular. Birkaç saniyeleri daha olsa neler olup bittiğini anlayabilirlerdi. Ancak, El Kaide'nin etkin propagandacısını öldüren füze saldırısının şaşırtıcı herhangi bir yanı yoktu. Bu yaşananlar, Amerika'nın silahlı Predatör ve Reaper uçaklarının, ülkenin düşmanlarıyla savaş yöntemlerini nasıl değiştirdiğinin ve bu kişilere faaliyetlerini devam ettirme olanağı sağlayıp gizlenecek hiçbir yer vermediğinin son örneği idi.

Kısaltmalara ilgisiyle bilinen Amerikan yetkililer, El Awlaki'yi öldüren makineyi "casus uçak" olarak adlandırmayı tercih etmiyorlar. Bunda haksız da sayılmazlar. Tabiatıta casus arı dendiğinde, arı üretmeyen ve iğnesi olmayan, çelimsiz ve yararsız hayvanlar akla gelir. Dolayısıyla, uzaktan kumandalı Predatör MQ-1 veya Reaper MQ-9 uçaklarını bu şekilde adlandırmak gerçeğe uygun düşmüyor. Sofistike sensörler taşıyan ve üzerinde Hellfire füzeler ve lazer güdümlü bombalar bulunan bu araçlar, Afganistan üzerinden gökyüzünde devriye geziyorlar; Pakistan, Yemen, Somali'nin kabile bölgelerinde teröristlere karşı nokta vuruşları gerçekleştiriyorlar ve NATO'ya Muammer Kaddafi'nin Libya'daki güçleriyle mücadelede yardım ediyorlar. Bu araçları İnsansız Hava Aracı veya İnsansız Hava Sistemleri olarak adlandırmak bile yanıltıcı olabilir. Keza, kokpitte bir insan olmayabilir; ancak Predatör'ün daha büyük ve daha ölümcül bir versiyonu olan Reaper'ların her birinin uçuşu için 180'den fazla insana ihtiyaç var. Bu araçları her daim (yerden 7500 mil veya 12.000 km yukarıdaki bir üstün bile olsa) bir pilot kontrol eder ve bir başka görevli de, sensörlerini ve kameralarını çalıştırır.

Son on yıldır İnsansız Hava Sistemleri, terörle mücadelede yönelik öncelikli silah halini aldı. 2005 yılından bu yana, casus uçaklar tarafından gerçekleştirilen muharip hava devriye uçaklarında %1200'lük bir artış yaşandı. Casus uçaklardan fırlatılan füzelerle bir El Kaide veya Taliban liderinin daha öldürülmediği bir ay geçmiyor. Amerikan casus uçakları, artık insanlı saldırı uçaklarından daha uzun süreler uçuyor ve insanlı hava taşıtlarıyla kıyaslandığında bu uçakları uçarabilmek için daha fazla pilota eğitim veriliyor. Hatta, Savunma Bakanı Robert Gates, önümüzdeki dönemde savunma programlarında yapılacak kısıntılardan, casus uçakları muaf tutacağını açıkladı.

Obama yönetimi sırasında, Pakistan'ın kabile bölgelerinde bulunan teröristlere saldırıda bulunan casus uçakların sayısı, on kat kadar artmış bulunuyor; George Bush'un döneminde her kırk günde bir casus uçak gönderilirken, şimdilerde her dört günde bir gönderiliyor. Obama'nın terörle mücadeleden sorumlu yardımcısı John Brennan, şunu açık bir şekilde ortaya koydu: Amerika'nın önümüzdeki üç sene

boyunca Afganistan'daki güçlerini geri çekmesiyle birlikte, El Kaide'nin "köşeye sıkışmasında" kısmen sorumlu olarak gördüğü casus uçakların saldırısına gerek kalmayacak. Reaper'ın 24 saate kadar havada kalabilme yeteneği, kontrolörlerine "tam hareketli video" gönderirken beş mil yukarıdan insan hareketlerini saniyesi saniyesine gözlemleyebilmesi ve hedefi tam on ikiden vurabilmesi, Amerika'nın "uzun savaşı"nda bu uçakları asli bir silah haline getirdi.

Ancak, geleceğin insansız hava uçakları sistemlerine bağlı olduğu anlamına mı geliyor tüm bunlar? Askeri yaklaşımlar, artık cihat-yanlısı militanlardansa daha güçlü potansiyel rakiplerin yarattığı tehlikeye yöneldiği için (yani hızla büyüyen Çin veya nükleer güç elde eden İran), insansız hava uçaklarına yönelik heyecan baki kalacak mı? Yoksa, (2016'da hizmete başlaması beklenen ve çok maliyetli olan F-35 Ortak Saldırı Uçakları'nın savunucularının iddia ettiği gibi) kokpitteki pilotun ölüm-kalım kararları vermesi, misyonların çoğu açısından en az riskli seçenek olmayı sürdürecektir mi? Eğer bu sorulara verilecek yanıt, casus uçakların lehine olursa, dünya, savaş konusunda yepyeni bir devrimin başlangıcına adım atmış olacak. Bu devrim, en azından ilk başta Amerika'nın yönettiği bir devrim olacak; keza dünya üzerindeki casus uçakların büyük bölümü, ABD'nin elinde. Britanya ve İtalya gibi diğer ülkeler ise, silahlandırılmış casus uçakları hızla konuşlandırdılar. Özellikle İsrail'de önemli bir casus uçak endüstrisi bulunuyor: söz konusu uçaklar, bir dizi farklı işlev için kullanılıyor.

Casus uçaklar farklı şekil ve boyutlarda olabilir. Her ne kadar Predatörler ve Reaper'lar en çok göz önünde olan modeller olsa da, bu uçaklar sadece daha geniş ve çeşitli bir filonun parçaları. Ortak özellikleri ise, istihbarat, keşif ve denetim konularına yeni bir boyut kazandırmaları: düşmanın nerede olduğunu ve ne yaptığını bilebiliyorlar...

Bazıları büyük uçaklar (örneğin RQ-4A Global Hawk) olup, jet motoruyla çalışıyorlar; tüm havalara uygunluk gösteriyorlar; ileri bir sentetik radarla sahipler ve bir gün içinde 53.000 mil kare alanı denetleyebiliyorlar; Amerika'dan Avustralya'ya yenden yakıt ikmali yapmalarına gerek kalmaksızın uçabiliyorlar.

Kimileri ise, mikro ve hatta (yakın gelecekte beklendiği üzere) nano ölçekli cihazlar. Bir kuş veya böceği benziyorlar; bir eve girebiliyorlar, pencereden geçebiliyorlar ve merkeze haber gönderebiliyorlar.

Bu iki tür arasında bir dizi başka uçak da var; kimileri manüel çalışan uçaklar (büyük model uçaklara benziyorlar) olup, askerlere bir sonraki tepenin ardında neler olup bittiğini söylemek üzere tasarlanmışlar. Kimileri ise RQ-7B Shadow gibi orta ölçekli katapult uçakları. Bu uçaklar ise, diğer casus uçaklarla kıyaslandığında çok daha geniş bir zeminde kapsıyorlar ve çok daha fazla muharebe hedefini vuruyorlar.

İki sene önce Amerikan Hava Kuvvetleri, insansız hava taşıtlarının gelişimine dair görüşlerini "Casus Uçak Sistemleri Uçuş Planı 2009-2047" başlıklı raporunda ortaya koymuştu. Bu belgedeki en çarpıcı unsur ise, casus uçaklara dair bir ağ yapılanması öngörülmesiydi. Casus uçaklar, şekilleri değişken ancak ortak gövdelere sahip şekilde tasarlanacak; mümkün olduğunca daha esnek olmaları için modüler ve "açık mimari"ye dayanan bir yaklaşım benimsenecekti. Bugünkü Reaper'ların orta ölçekli takipçileri, çok daha fazla şey yapabilecek durumda olacaklar: düşman sızmalarına karşı hava sahasının korunmasından, düşman hava savunma noktalarına saldırıya dek... Yani, F-35'lerin gerçekleştirmesi öngörülen tüm görevleri yapabiliyor olacaklar. En büyük casus uçak, havadan konuşlanmış uyarı ve denetim uçağı (AWACs), havada yakıt ikmali tankerleri, stratejik kaldırıcı ve uzun menzilli bombardıman uçakları işlevlerini görecek. Ancak, çelişkili olarak, casus uçakların Uçuş Planı'na göre, yeni casus uçaklarda yapay zeka da olacak; böylelikle önemli bir operasyonel otonomi kazanacaklar.

Yapay zekanın yeterli bir işlev sergileyip sergileyemeyeceğine dair sorular halen mevcut. Ancak, eğer söz konusu Uçuş Planı doğruysa, teknik sorunların da üstesinden gelmek mümkün olacak. 30 yıl içinde, teknik olarak casus uçaklara insanlı uçakların her türlü yeteneğini kazandırmak ve bunun üstüne yeni güçler de ekleyebilmek olanaklı hale gelecek.

Ancak, bir şey olanaklı diye, mutlaka "arzu edildiği" anlamı çıkarılmamalı. İnsansız uçak sistemleri ilk ortaya çıktığında, "çirkin, ağır, tehlikeli, zorlu veya farklı" addedilen görevleri çok daha yararlı bir şekilde gerçekleştirecekleri sanılıyordu.

"Ağır" ve "zorlu" kategorileri içinde; zaman isteyen denetim misyonları ve insanlı uçakların mürettebatının sağlayamayacağı dayanıklılık kastediliyordu. CIA'nın eski bir direktörünün 18 saat boyunca bir hedefe "gözünü kırpmaksızın odaklanmak" olarak tarif ettiği durumu sürdürerek, bir pilot (veya vardiyalı çalışan pilotlar), karadaki faaliyet düzenlerini gözlemleyip, füze fırlatmak için en uygun zamanı kollayabilir. Casus uçaklar için tipik "kirli" iş ise, kimyasal veya biyolojik bir saldırının ardından sahayı gözlemlemek veya sahadan örnekler almaktır. Tehlikeli misyonlara örnek olarak ise, düşmanın hava savunma sistemlerine saldırı ve bir pilotun esir alınmış olabileceği bir toprak üzerinde teftiş yapmak gösterilebilir. "Farklı" kategorisi için, küçük uçakların gerçekleştirebildiği ve insanlı hava araçlarının yeteneğinin ötesindeki taktik keşif misyonları örnek verilebilir.

Dayanıklılığının yanı sıra, casus uçakların insanlı uçaklar üzerinde potansiyel avantajları bulunuyor. Hedefler hakkında daha ayrıntılı bilgiler sağladıkları için, gerçekleştirdikleri saldırılar genellikle hedefi vuruyor ve daha az sivil zayıyata neden oluyor. Dolayısıyla, casus uçakların sürekli olarak Afgan düğün-

Kasım 2011-Aralık 2011

23 | AYDIN

ARAP DÜNYASI'NDA DEĞİŞEN DENGELER

Anne Almeling

Arap Baharı ile Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da tüm dengeler değişmeye başladı. Yıllardır iktidarda olan hükümetler devrildi veya sallantıdalar. Uzun süreli ortaklıklar tarihe karıştı. Bölgede yeni ittifaklar kurulmakta.

Suudi Arabistan Kralı Abdullah'ın daveti ilk başta epey çelişkili görünüyordu. Abdullah'ın Mayıs ayında Fas ve Ürdün'ü Körfez İşbirliği Konseyi'ne üye olmaya davet etmesi, birçok gözlemci tarafından çılgınca bir fikir olarak değerlendirilirken, bazıları ise bunu Arap Dünyası'nda yeni bir düzenin işaretlerinden biri olarak yorumladı. Zira son aylarda otoriter rejimle yönetilen Arap cumhuriyetlerinin çoğu sallanırken, Bahreyn dışındaki sekiz Arap monarşisi dikkat çekici oranda istikrarlı seyreliyor.

Tunus, Mısır ve Libya'da yıllardır iktidarda olan devlet başkanları devrilirken, Yemen ve Suriye'de de ufukta rejim değişikliği var. Bonn Üniversitesi'nde görev yapan Suriyeli filozof Sadık El Azim, "Suriye'de rejimin daha ne kadar dayanabileceğini kestirmek güç, ancak işi bitti denilebilir. Esad rejimi tüm olanlardan sonra eski günlere dönemez." şeklinde konuşuyor.

Arap Baharı ile 1950'li ve 60'lı yıllardan bu yana Arap Dünyası'na damgasını vuran ve cumhuriyet süsü verilen tek adam diktaları da tarihe kavuşuyor. Suriye örneğinde olduğu gibi, devlet başkanlarının oğullarını halefleri olarak gösterip, bir çeşit hanedan kurmaya çalıştıkları ülkelerde, protestocuların tepkisi daha da yüksek oldu.

Eski müttefikler

Cumhuriyet ile yönetilen ülkelerdeki rejim değişiklikleri tüm bölgeyi etkiliyor. Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in devrilmesi ile Suudi Arabistan en yakın müttefiklerinden birini kaybetti. Suudi Arabistan ile birlikte Arap Dünyası'nın Batı yanlısı iki Sünni lider ülkesinden biri olan Mısır, 1990'dan bu yana Suudi Arabistan ile aynı taraftaydı ve hem Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak'ın, hem de Suriye ile Lübnan'daki Hizbullah ve Filistin'deki Hamas'ın oluşturduğu İran taraftarı cephenin karşısında duruyordu.

Mısır'ın Batı standartlarına göre liberal bir demokrasiye kavuşup kavuşmayacağı, ne yöne gideceği meçhul. Arap Dünyası'nda liderlik iddiası olan Suudi Arabistan da bu yüzden yeni müttefik arayışında.

Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman yaklaşık 30 yıldır Körfez İşbirliği Konseyi'ni oluşturuyor. Nispeten muhafazakâr Sünni petrol monarşilerinin bir araya geldiği bu konsey, Arap Dünyası'ndaki cumhuriyetlerin sarsılmasıyla daha da ağırlık kazandı. Bir süre öncesine kadar örneğin İsrail ile Filistinliler arasında arabulucu rolünü Mısır üstlenirken, şimdi Suudi Arabistan ve Katar siyasi ağırlıklarını koyuyorlar.

Suudi Arabistan'daki kraliyet ailesi, Mübarek'in devrilmesinin ardından önce kendi rejimini güvence altına aldı. Sosyal hayır hamleleri, ılımlı reformlar ve kadınlara seçme hakkı verileceği yönünde vaatlerin yanı sıra, muhalif güçlere yönelik tehditler sayesinde toplumsal huzursuzluğun Suudi Arabistan'a sıçraması şimdilik engellendi. Bahreyn'e müdahale ederek de ülkedeki kraliyet ailesine destek olundu. Ayrıca Körfez İşbirliği Konseyi'nin sübvansiyonları sayesinde Umman Sultanlığı'ndaki protesto hareketi de frenlendi ve Körfez ülkelerindeki istikrar korundu.

Sistemlerin rekabeti

Monarşiler Libya'da da muhalif güçlere askerî, mali ve siyasi yardım yaparak Muammer Kaddafi rejiminin sona ermesine destek oldular. Yaz aylarından bu yana Suudiler ve müttefikleri giderek artan oranda Suriye'ye karşı cephe alıyor. Hedef, Suriye'de Alevilerin iktidarı sona erdirmek, yönetimin Sünnilerin eline geçmesini sağlamak ve Şam'ın İran ile ittifakını bozmak.

Bazı gözlemciler, monarşiler ile cumhuriyetler arasında 1950'li ve 60'lı yıllarda Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır döneminde yaşanan soğuk savaşın benzerinin gündeme gelebileceğini belirtiyorlar. Gerçekten de Mısır, iç siyasi çalkantılar durulduktan sonra tekrar liderlik iddiasını dile getirebilir. Bu da eski müttefik Suudi Arabistan ile arayı açabilir. Riyad yönetimi de şimdiden nüfuz bölgesini genişletmek için nispeten daha yoksul olan Ürdün ve Fas monarşilerini Körfez İşbirliği Konseyi'ne üye olmaya davet etti.

Bu denklemlerde Irak'ın ne gibi bir rol oynayacağı ise meçhul. Saddam Hüseyin'in devrilmesinin ardından Irak hâlâ İran ile Suudi Arabistan arasında yerini bulmaya çalışıyor. Riyad'daki muhafazakâr Sünni monarşi de, Tahrân'daki Şii molla rejimi de Körfez'de lider ülke olma ve bölgedeki petrol rezervlerini denetleme yarışında. (Almanya'nın Sesi)

lerini bombaladığı yönündeki iddia yanlış. Daha ucuz ve küçük olabilirler; çünkü mürettebatın güvenliğini sağlamaya yönelik sistemlere ve mekana gerek yok. Bu, özellikle durumsal farkındalığı geliştirmek üzere ordu tarafından kullanılan casus uçaklar için geçerli. Öte yandan, daha büyük ve maliyetli uçaklara doğru bir yöneliş olduğu da bir gerçek.

Yakıt için yer açmak ve her an yorulması mümkün bir mürettebattan feragat etmek suretiyle, casus uçakların konvansiyonel uçaklardan çok daha uzun süre havada kalması mümkün. İsyarla mücadele veya terörizmle mücadeleye yönelik misyonlar söz konusu olduğunda, casus uçakların gizli kullanımı, diğerlerinden daha kolaydır; çünkü bu uçakları desteklemek için gereken destek takımının büyük bölümü, çatışma alanından uzak bir noktada bulunur. İnsanlı uçaklarda olduğu gibi casus uçakların savaş bölgesi dolaylarında döndürülmesine gerek yoktur. İnsansız hava taşıtlarının kontrolörlerinin eğitimi, daha önce uçuş deneyimleri olmasa bile, hızlı jet pilotlarının eğitiminden on kat daha ucuzdur.

Çin ve diğer ülkeler çok daha hedefi vuran balistik ve krüvazör füzeler geliştirdikleri ve bu füzeler, 1000 mil öteden hareketli hedefleri vurabildiği için, Amerika ve müttefikleri, 1945'ten bu yana temel güç aracı olarak güvendikleri uçak taşıyıcılarından endişelenmeye başladılar. Bu endişeler, F-35'in taşıyıcı versiyonunun dıştaki yakıt tankları olmaksızın sadece 680 millik bir savaş alanından olmasıyla daha da katmerlendi. ABD Donanması'nın buna yanıtı ise, İnsansız Uçaktan Güdümlü Hava Denetimi ve Saldırı uçağı olarak bilinen uçağı önermek şeklinde oldu. Donanma daha şimdiden bu konuda finansman talebinde bulundu. Söz konusu uçağın 2018 yılına kadar hizmete girmesi bekleniyor. Eğer büyük ve uzun menzilli casus uçaklar, deniz üzerindeki kalabalık bir taşıyıcı uçuş üssünden güven içinde faaliyet gösterebiliyorlarsa, böylelikle uçak taşıyıcılarının geleceğine yönelik korkular bir nebze dinecektir.

İnsansız hava taşıtlarının bir diğer potansiyel avantajı ise, gelecekteki tasarımların, tartışmalı bir hava sahasında daha kalıcı bir varlık sergileyebilmeleridir. Mürettebat bulundurmamasına gerek olmayan casus uçaklara, radar-savar gizli şekiller verdirilebilir. Ayrıca, "hiper-manevra yeteneği" de elde edebilirler. Uçaklardaki kompozit maddeler ve yenilikler, en son uçak tasarımlarının, yana doğru aşırı bir hızlanma yeteneği kazanmasını sağlıyor; bu duruma ise, normal bir pilotun katlanması zor.

Bununla birlikte, tüm argümanlar, casus uçaklar lehine değil elbette. İnsanlı uçaklara sürekli yatırım yapılmasını savunular; mevcut casus uçakların, iki yönlü bir uydı iletişimime bağlı olduğuna dikkat çekiyorlar. Eğer data-bağılantısı kopmuşsa, uzakta pilot, uçağın doğrudan denetimini kaybediyor; bunun üzerine de daha önceden yüklü yazılım ve GPS yönlendirmelerine bel bağlamak zorunda kalıyor. Rutin misyonlar için tüm bunlar olabilir; ancak sürekli denetim gerektirenler için elektronik frekans bozulmasına veya bir iletişim uydusuna doğrudan saldırı karşı hassasiyet gerektiren misyonlar, bu uçakların Aşıl topuğunu oluşturuyor. Veri bağlantıları da, düşmanın yardımı olmaksızın bozulabilir.

Bugün casus uçaklarının başına bela olan bir diğer sorun ise, uçağa uzaktan talimat gönderen bir pilot ile alınan yanıt arasındaki gecikme... Kokpitteki pilot ise, bir tehdide karşı o anda tepki verip, bu tehdidi başından savmak için eyleme geçebilir. Irak, Afganistan, Yemen ve Somali'de faaliyet gösteren insansız uçaklar oldukça güvenlidir: düşman,

onları vuracak kadar güçlü değildir zira. Ancak, Predatörler ilk olarak Bosna'ya gönderildiğinde, Sırp-ların elinde Sovyet döneminden kalma ve oldukça fazla miktarda yüzeyden havaya füzeler olduğu için, yüksek oranda zayıt verilmişti.

Bir diğer sorun ise, insansız hava taşıtlarının hava trafiği kontrolörleri tarafından Amerika ve Avrupa'daki sivil hava sahasını nasıl paylaşacaklarının henüz netlik kazanmaması. Federal Havacılık Otoritesi, 2010 yılında bir takım denemelere başladı; ancak bir pilot geçici olarak casus uçağın denetimini kaybederse, paylaşımlı hava sahası içindeki bir yolcu uçağına çarpma tehlikesini göz ardı etmemek gerekiyor.

Bu zayıflıkların çoğu için bir takım önlemler alınabilir. Örneğin, sözü edilen gecikmeleri önlemek için, küçük ve solar veya lazer güçlü ultra dayanıklı casus uçaklar, gökyüzünde bir zincir oluşturabilirler ve uydı sinyalleri bu zincir boyunca gönderilebilir. Ancak, gerçek esneklik, casus uçakların insan operatörlerinden çok daha otonom bir şekilde çalışmalarını gerektirir. Bu da tartışmalı bir noktadır.

Pilotlar üzerindeki iş yükünü azaltmak için, büyük çaplı casus uçaklar, otomatik olarak havalanıp iniş yapabilirler. Hedef bölgeye doğru herhangi bir yardım olmaksızın uçabilirler ve kontrolörlerin yardımı olmaksızın karada olan bitenin büyük bölümünü denetleyebilirler. Halihazırda casus uçakların hepsinin kendi pilotu bulunuyor. Ancak Amerikan Hava Kuvvetleri, bir anda dört casus uçağı kullanabilen tek bir pilot geliştirmeyi hedefliyor. Bu hedefte çıtaı daha da yükseltip, düşmanın hava savunma yeteneğini alt etmek için sürü halinde uçarken kritik kararlar almak üzere programlanmış, otonom hareket eden casus uçaklar tasarlanması öngörülüyor. Ayrıca, askerî vizyonerlere göre, casus uçaklara, yapay zeka kullanılarak etik bir gerekçe de sağlanması mümkün.

Sivil toplum kuruluşlarının ise, hedefteki şüpheli teröristleri öldürmek üzere (tıpkı Amerikan vatan-daşı olan El Awlaki'nin durumu gibi) casus uçaklar tarafından gerçekleştirilen saldırılar konusunda bir takım kuşkular dillendiriyorlar. Ancak bu zamana dek casus uçaklarının kullanımında, Cenevre Silahlı Çatışma Hukuku Konvansiyonu'nda aslı bir ihlalde bulunulmadı. Bu konvansiyona göre, bir saldırı öncesinde herhangi bir silah sistemi (insanlı veya insansız fark etmez), hedeflerin meşru askerî hedefler olduğunu teyit etmeli; sivil zayıtı azaltmak için her türlü mantıklı tedbiri almalı ve oran-tısız yar hasarları önemelidir.

Casus uçak pilotu, uzak sensörlerden ve ağ bilgilerinden elde edilen verilere güvendiği sürece, insanlı uçak pilotuyla aynı şekilde doğru değerlendirmelerde bulunabilir. Ancak, casus uçakların kendine özgülüğünden dolayı, bu uçaklarda söz konusu kararlar daha rahatlıkla alınır. Bu uçakların pilotu, durumu değerlendirmek için daha fazla zamana sahiptir; muharebenin yarattığı adrenalin patlamasından daha az etkilenirler; bir jet uçarmanın yarattığı fiziki hırpalanmaya maruz kalmazlar.

Peki, bundan sonra atılacak adım ne olmalıdır? Tamamen kendi veri analizi temelinde insansız bir uçağın bir silah ateşlemesine izin verilmeli midir?

İngiltere Savunma Bakanlığı'nın cevabı: Belki. Britanya'nın casus uçaklara dair bu yılın başında yayımladığı kapsamlı bir belgede, bakanlığın Geliştirme, Kavramlar ve Doktrin Merkezi şu iddia-da bulunmuştu: Eğer kontrol sistemi silahlı çatışmalar yasasının temel ilkelerini gözetmişse (aske-

ri gereklilik, insanîyet, orantısallık, askerî hedeflerle sivil hedefler arasında ayırma gidebilme) ve meşguliyet kurallarına uyulmuşsa, silahlı saldırı yasal normlara uymuş demektir.

Bununla birlikte, böylesine bir sistemin yazılım testi ve belgelendirilmesi oldukça pahalı ve zorlu olur. Neyin orantısız olduğuna dair kararlar ise, genellikle ince ayrımları ve sofistike bir muhakeme yeteneğini gerektirir. Yazarlar, bu belgede şöyle bir sonuca varmışlardı: "Teknoloji olgunlaştıkça ve yeni yetenekler ortaya çıktıkça, politika yapıcılarının potansiyel yasal meselelerin bilincinde olması ve herhangi bir yeni tedarik döngüsünün ilk aşamalarından itibaren fikir danışmaları gerekir."

Zamanında Amerikan Hava Kuvvetleri'nin istihbarat ve denetim operasyonlarından sorumlu olan emekli generallerden David Deptula da aynı fikirde. Kısa süre önce Jane's Defence adlı haftalık dergiye şu değerlendirmelerde bulunmuştu: "Teknolojik olarak otonomiyi oldukça uzak bir noktaya taşıyabiliriz; ancak, sınırlandırıcı etmen, teknoloji değil, politikanın ta kendisi olacaktır." Hava Kuvvetleri'nin baş bilimcisi Mark Maybury ise, casus uçaklarla başa çıkarken çok fazla sayıda beklen-medik durumun ortaya çıkacağına dikkat çekiyor. Bu uçakların güvenli ve etkin bir şekilde yanıt ver-bilmesini sağlayan sistemleri tasarlamak, on yıl ve hatta daha fazla süre gerektirebilir. Casus uçakların ateşli savunucuları, bir casus uçağı yönlendiren pilot olmadığı durumlarda bile, yine de bu uçakların denetlenmesi ve müdahalesinin sağlanmasında insanların gerekeceğine dikkat çekiyorlar.

Etik sorunlar bununla da sınırlı değil. Savaş hukukuna göre, muharipler kendilerini tehlikeye atmaya istekli olmalılar; ancak bir casus uçağın pilotu, Nevada'da çalışıp, akşam yemeğine ailesinin yanına giderken, aslında birkaç saat önce Pakistan'da onlarca insanı uzaktan öldürmüş olabiliyor. Bu gerçek ise, kimilerine göre oldukça tüyler ürpertici. Dolayısıyla, uçak ile savaş alanı bu denli ayrıışmış durumda. Ayrıca, insansız uçakların ve diğer robotlaştırılmış öldürme makinelerinin savaş için gereken siyasi eşığı düşüreceğine dair korkular da mevcut. Böylelikle, baskı kurmanın önemli bir unsuru da ortadan kalmış olacak. Robert E. Lee'ye göre, "savaşın bu denli korkunç olması iyi bir şey; yoksa savaş müptelası olur çıkardık." İşte, casus uçaklar, liderleri savaş müptelası yapabilir.

Casus uçakların yükselişini yavaşlatacak başka basit engeller de olabilir. Amerikan merkezli Brookings Enstitüsü bünyesindeki 21.Yüzyıl Savunma Girişimi Direktörü Peter Singer'e göre, savunma harcamalarının azaldığı bir dönemde, casus uçak alımı ve geliştirilmesi, güçlü ve muhafazakar seçmen kitlesinden müttefikleri mahrum bırakabilir. Şüpheli askerî bürokratlar, hızlı jet pilotları ve Kongre üyeleri, bir yandan geleneksel silah programlarını koruma mücadelesi verip, bir yandan da bu programlar bünyesinde istihdam olanakları yaratabilir. Ancak, Bay Singer, yakın dönemde Armed Forces Journal'da yazdığı bir makalede şöyle demişti: "Sıkı bütçesel gereklilikler, ilk jenerasyonun kısıtlamaları ve "daha önce kanıtlanmış" olana güven isteği, genellikle değişimin önünde bariyer görevi görürler; ancak tarih şunu da gösteriyor ki tüm bunlar geleceğin gerçekleşmesini önlemeyecek." İki yıl önce Bay Gates, G-35'lerin belki de sonuncu insanlı saldırı uçağı olacağını söylemişti. Vizyonerlerin düşündüğünden daha uzun zaman alabilir; ancak kokpitteki pilotun nesli daha şimdiden tükeniyor.

BÜYÜK GÜÇLER DİPLOMASİSİ İRAN İLE TÜRKİYE ARASINDAKİ HASSAS GÜÇ DENGESİ

Henry Kissinger: "ABD'nin Irak ve Afganistan'dan çekildiği ve Libya'nın açılım yapmaya başladığı bir dönemde, Türkiye'nin nüfuzu artıyor. Bu yüzden Türkiye, önemli bir rol oynayabilir. Türkiye, ABD'nin zaruri gördüğü çıkarlarla ters düşmemeli. Ben ilişkilerin yapıcı olacağını düşünüyorum."

Turquie Diplomatie

İran Dışişleri bakanı Ali Ekber Salihî'nin Ankara'ya yaptığı ziyaret, Türk ordusunun Kuzey Irak'ta PKK militanlarına karşı yürüttüğü operasyonlar sırasında geldi. Dışişleri Bakan'ı Davutoğlu ortak basın toplantısında İran ve Türkiye'nin PKK ile İran'daki uzantısı Kürdistan Özgür Yaşam Partisi'ne (PJAK) karşı beraber mücadele etmeye kararlı olduklarını söyledi. Davutoğlu, PKK tehdidi bitene kadar iki ülkenin teröre karşı ortak çalışma yürüteceklerini kaydetti.

İran'da yaşayan büyük bir Kürt azınlık var ve bunlar arasında PJAK üyesi Kürtler de bulunuyor. Türkiye ve İran aynı tehditle karşı karşıya olsa da, İranlı bakanın ziyaretinin asıl amacı, Türk hükümetinin Kuzey Irak'ta yürütülen askeri operasyonlarla ilgili niyetini öğrenmek.

Emekli büyükelçi Murat Bilhan İranlı bakanın ziyaretini şöyle değerlendiriyor: "Ziyaret, İran'ın bu bölgede olanlardan kaygı duyduğunu gösteriyor. Dışarıda bırakılmak istemiyorlar. O nedenle Türkiye ile birlikte yapabileceklerinin ya da yapamayacaklarının neler olduğunu görmek istiyorlar."

İran ve Türkiye, Irak üzerinde nüfuzlarını artırma konusunda birbirleriyle mücadele ediyor. Bu mücadele, Amerika'nın askerlerini çekme kararından sonra daha da belirgin hale geldi. Ayrıca iki ülke arasında gerilim, Türkiye'de kurulacak olan ve aslen İran'a karşı koruma amacı güden füze savunma sistemi nedeniyle artmış durumda. Ancak, gazeteci Nuray Mert'e göre, İran ile Türkiye arasındaki asıl sorun, Erdoğan'ın Suriye'deki muhaliflere verdiği destek. Bunun Tahrir için kaygı verici bir gelişme olduğunu vurgulayan Mert şöyle konuşuyor: "Türkiye bir rejim değişikliğini destekliyor. Oysa İran bunu direk kendisine bir tehdit olarak algılıyor. Suriye'de rejim değişirse, bütün dengeler alt üst olur. Çünkü, İran Suriye'yi kaybettiği an Orta Doğu'da önemli bir güç odağını kaybetmiş olacak. Bu da büyük bir yenilgi anlamına gelecek."

Arap ülkelerindeki siyasi değişim, Türkiye'nin de dış politikasında önemli değişiklikler yapmasına yol açtı. Özellikle komşularıyla "sıfır sorun" politikası yürüten Türkiye, bunu bırakmak zorunda kaldı. Bu politika doğrultusunda İran ile Türkiye arasında siyasi ve ekonomik yakınlaşma yaşanmış, Batı'nın nükleer programından dolayı İran'ı tecrit etmek için uyguladığı yaptırımlara rağmen, iki ülke iyi ilişkiler geliştirmişti. Carnegie Avrupa Vakfı'nda misafir uzman olarak görev yapan Sinan Ülgen, ilişkileri zor günlerin beklediği görüşünde. Ülgen'e

göre ilişkiler bundan sonra yeni ve daha gerçekçi bir döneme girecek. Türkiye ile İran arasında bölgede yaşanan iktidar ve güç kavgasından dolayı tarihi bir çekişme olduğunu hatırlatan Ülgen, şimdi bunun daha belirgin olarak görüleceğini belirtiyor.

Ancak yine de Türkiye, İran'a karşı Avrupa Birliği ve Amerika'nın uyguladığı yaptırımları delen sayılı ülkelere biri oldu. İranlı uzman Cemşit Assadi'ye göre Tahrir ile ticari ve mali ilişkilerini geliştirmeye devam eden Erdoğan hükümeti, İran konusunda batıya karşı aldığı bu tutumdan geriye adım atmayacak. "İran tecrit edilmiş durumda. İran'ın Türkiye'ye, Türkiye'nin İran'a olduğundan daha fazla ihtiyacı var," diyor Assadi, İran medyası Türkiye'yi eleştirse de, İranlıların Türkiye'nin dediklerini kabul etmek zorunda olduklarını, başka seçenekleri bulunmadığını söylüyor.

Siyasi uzmanlar, bölgesinde gücünü arttıran Türkiye'nin İran üzerinde de etkisini arttırdığını ve Türkiye'yi yanında görmek isteyen Tahrir'a fazla seçenek bırakmadığını düşünüyor.

Kissinger Türkiye'nin Daha Etkin Bir Rol Üstlenebileceğini Düşünüyor

Uluslararası diplomasinin yaşça en büyük devlet adamlarından biri olan ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, bugün büyük güçler diplomasisine yeni giren Türkiye'ye altın öğütler verdi.

İstanbul'daki Teksas Pasifik Grubu (TPG) tarafından düzenlenen konferansta konuşan Kissinger'ın hayret uyandıran en önemli söylemi, Irak'tan ve Afganistan'dan çekilmekte olan ABD'nin bölgede bırakacağı boşluğu, Türkiye'nin dolduracağıydı. Kissinger, Ankara'nın Washington'un bölgedeki hayati derecede önemli çıkarlarına ters düşmemek için dikkatli olması gerektiğini de belirtti.

Kissinger konuşmasında, "ABD'nin Irak ve Afganistan'dan çekildiği ve Libya'nın açılım yapmaya başladığı bir dönemde, Türkiye'nin nüfuzu artıyor. Bu yüzden Türkiye, önemli bir rol oynayabilir. Türkiye, ABD'nin zaruri gördüğü çıkarlarla ters düşmemeli. Ben ilişkilerin yapıcı olacağını düşünüyorum," dedi.

Kissinger, rekabete rağmen Türkiye-ABD ilişkilerinin sağlam temellere dayandığını kanıtı olarak ise NATO'yu İran'a karşı korumak için ABD'den esinlenerek tasarlanan ve Türkiye'nin kısa bir süre önce bir kısmına ev sahipliği yapmayı kabul ettiği füze savunma sistemini öne çıkardı.

Kissinger, "Ben bunu aslında Türkiye ve ABD'nin bazı konularda aynı doğrultuda çıkarları olduğunu bir ifadesi olarak görüyorum," dedi.

Türkiye'nin komşusu ve İran'ın ticari ilişkileri olduğu Suriye'de yaşanan şiddet ve Arap bahrının ortamı hızla değiştirmesi, ortak sınırları olan Türkiye ile İran arasındaki ilişkilerin son dönemde önemli derecede karmaşık bir hâl almasına neden oldu. Türkiye daha geçen sene, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde ABD tarafından desteklenen, İran'a yönelik yaptırımların aleyhine oy kullanarak, Washington'un öfkesine maruz kalmıştı.

Türkiye, radarın belirli bir ülkeye yönelik olmadığını söylemeyi sürdürüyor.

Washington'un bölgedeki diğer güçlü müttefiki İsrail ve Türkiye ilişkilerindeki bozulmadan bahseden Kissinger, geçen yıl İsrail'in Gazze'deki ablukasını kırma arayışında olan yardım gemisi Mavi Marmara'da sekiz Türk ve bir Türk asıllı ABD vatandaşının öldürülmesiyle ilgili olarak İsrail'in özür dilemesi gerektiğine yönelik anlaşmazlık konusunda, her iki tarafın da hatalı olduğunu ima etti.

Kissinger, "Her iki taraf da tavırlarında yeni bir düzenlemeye gitmek zorunda, bu sadece İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun sorunu değil. İnsanlar sorunun da çözümünün de ne olduğunu biliyor ancak bunu yapmaktan kaçınıyorlar," dedi.

"Türkiye'ye Terörle Mücadelede Daha Fazla Destek Verilmeli"

Türk Amerikan Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı, eski Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Richard Armitage, Türkiye'nin PKK terör örgütüne karşı başlattığı operasyonları kuvvetle desteklediğini, Amerika'yla Türkiye arasında terörle mücadele alanında işbirliğinin devam edeceğini söyledi. Armitage, Amerika'nın Ses'i'nin sorularını yanıtladı.

Amerikan yönetimi, son PKK saldırılarının ardından Türkiye'ye terörle mücadelede destek verdiğini, birkaç kez dile getirdi. Başkan Barack Obama, "Amerika, en yakın ve en güçlü müttefiklerinden Türkiye'yi hedef alan terör saldırısını sert bir şekilde kınıyor; PKK'nın oluşturduğu terör tehdidinin bertaraf edilmesi için Amerika Türk hükümetiyle güçlü işbirliğini sürdürecektir," dedi. Daha sonra Amerika Dışişleri Bakanlığı, sınır ötesi operasyonlar konusunda "Irak'ın egemenliğine saygı gösterilmesini teşvik etmekle birlikte, Türkiye'nin terör saldırılarına karşı meşru müdafaa hakkını ta-

nıdıklarını," açıkladı.

Washington'daki Türk Amerikan Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı Richard Armitage da, Türkiye'nin PKK hedeflerine karşı sınır ötesinde düzenlediği operasyonları kuvvetle desteklediğini söyledi: "Saldırının dehşet verici olduğunu düşünüyorum. Türk hükümetinin attığı adımın tam anlamıyla arkasındayım. PKK'lının izinde 10 bin asker var ve onları yakalanmalarını temenni ediyorum."

Armitage, Türkiye'nin aldığı askeri önlemlerin gerekliliğine dikkati çekti: "Tek çözümün askeri yöntemlerle olmadığını söyleyen çok insan tanıyorum. 'Bu insanlarla konuşmalısınız,' diyorlar. Ama bir demokraside sizin vatandaşlarınızı öldüren bir grupla konuşmak çok zor. Dolayısıyla Türkiye, onlara tepkisini bu şekilde göstermekte haklı. İleride PKK konuşmak isterse o zaman kulak veriz. Şu aşamada bir Amerikan yetkilinin Türkiye'nin tutumunu eleştirmesi çok zor, operasyonlar sınır ötesinde yapılıyor olsa da... Çünkü, bakın, biz Pakistan'da ne yapıyoruz... Bu terörle mücadelede bizim çıkarımıza... Görünen o ki, bu harekât da Türkiye'nin çıkarına."

En çok konuşulan konulardan biri, yıl sonunda Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesiyle birlikte terör örgütüne karşı istihbarat paylaşımı mekanizmasının nasıl devam edeceği. Eski Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Armitage, istihbarat paylaşımının etkilenmesini beklemediğini söyledi: "Amerika'nın Irak'tan çekilmesinin Türk-Amerikan işbirliğini etkileyeceğini düşünmüyorum. İstihbarat paylaşımı mekanizmasının devam edeceğinden yüzde yüz eminim. Kobra helikopterleri için adım attık – ki zaten mevcut operasyonlarda kullandıklarını düşünüyorum. Bunun da devam edeceğini düşünüyorum. Sorumlu bir makamda olsaydım, bu işbirliğinin daha da güçlendirilmesini isterdim."

Türkiye'nin Amerikan insansız hava araçlarının kendi topraklarında konuşlandırılması veya bir şekilde terörle mücadele operasyonlarında kullanılmak üzere bu araçların tedarik edilmesi yönünde talebi var. Armitage, bu konuda Kongre'nin engel oluşturduğunu kaydetti: "İnsansız hava araçlarının eninde sonunda Türkiye'ye ulaştırılmasını temenni ediyorum, ama bu teknolojinin Türkiye-İsrail ilişkilerindeki soru işaretleri nedeniyle Kongre'de engellendiğini de açıkça söylemek durumundayız. Bu Türk hükümeti tarafından da biliniyor. Ancak bu Türkiye'ye istihbarat sağlanmasını engellemez, Türkiye'ye her türlü desteğin verilmesini engellemez."